

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje



**Transformace druhého bydlení v zázemí Hradce
Králové a Pardubic**

Transformation of second housing in the Hradec Králové
and Pardubice outskirts

Diplomová práce

Tereza Jedličková

Praha 2010

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé práce RNDr. Daně Fialové, Ph.D. za její cenné rady, ochotu, trpělivost a čas, který mi během zpracování diplomové práce věnovala. Dále děkuji všem dotazovaným za spolupráci a poskytnuté informace.

Zvláštní poděkování patří mé rodině a blízkým za jejich podporu během celého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Praze, dne

.....

Tereza Jedličková

Název práce: Transformace druhého bydlení v zázemí Hradce Králové a Pardubic
Autor: Bc. Tereza Jedličková
Katedra: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Vedoucí: RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

Abstrakt:

Druhé bydlení v Česku představuje významný způsob trávení volného času či dovolených. Od devadesátých let lze pozorovat změnu ve využívání objektů, a to zejména v chatových lokalitách v zázemích jako součást procesu suburbanizace. Cílem této práce je dokumentování stavu druhého bydlení a těchto změn ve využívání objektů na příkladu zázemí dvojice krajských měst – Hradce Králové a Pardubic, které byly v dosavadních výzkumech této problematiky opomíjeny. Předkládaná práce doplňuje rozsáhlé výzkumy realizované na Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje, kde je této tematice dlouhodobě věnována velká pozornost. V zájmu zachování srovnatelnosti s těmito výzkumy je využita obdobná metodika práce, která spočívá především v dotazníkovém šetření v chatových lokalitách. Důraz je kladen nejen na specifika lokalit v zázemí těchto měst a jejich vzájemné srovnání, ale i na jejich vývoj, který je odrazem historického vývoje českého osídlení a těchto měst samotných.

Klíčová slova: druhé bydlení, transformace druhého bydlení, Královéhradecko, Pardubicko, urbanizace, suburbanizace

Title: Transformation of second housing in the Hradec Králové and Pardubice outskirts
Author: Bc. Tereza Jedličková
Department: Department of social geography and regional development
Supervisor: RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

Abstract:

In the Czech Republic, second housing represents an important way of spending leisure time or holidays. Since the 1990s, there has been observed a significant change in the use of second homes, especially in cottage sites in city outskirts as a part of suburbanization development. The aim of this work is to evaluate the status of second housing and these changes by example of outskirts of two Czech provincial cities – Hradec Králové and Pardubice, which has not yet been given sufficient attention in previous studies. This work complements extensive researches realized by the Department of social geography and regional development, which pays a long-term attention to this subject. In order to maintain compatibility with these researches, there is used similar methodology that consists of the questionnaire survey. Emphasis is given not only on specifics of sites in outskirts of these cities and their mutual comparison, but also on their development, which reflects the historic development of the Czech settlement and those cities themselves.

Keywords: second housing, transformation of second housing, Hradec Králové region, Pardubice region, urban development, suburbanization

Obsah

Seznam tabulek	6
Seznam obrázků	6
Seznam grafů	7
Seznam zkratk	7
Seznam příloh	8
1 Úvod.....	9
1.1 Nastínění tématu	9
1.2 Cíle práce a hypotézy	10
1.3 Struktura práce	11
2 Diskuze literatury a teoretických konceptů	13
2.1 Literatura o teoretických konceptech	13
2.2 Regionální literatura.....	22
3 Metodika	23
3.1 Zdroje dat	23
3.2 Výběr zájmových lokalit	24
3.3 Dotazníkové šetření, řízený rozhovor a další metody získání informací	24
4 Vývoj Hradce Králové a Pardubic v kontextu všeobecných tendencí vývoje osídlení	27
5 Cestovní ruch a druhé bydlení na Královéhradecku a Pardubicku	35
5.1 Charakteristiky geografické polohy	35
5.1.1 Přírodní poměry	35
5.1.2 Dopravní poloha.....	37
5.2 Cestovní ruch na Královéhradecku a Pardubicku	38
5.2.1 Formy cestovního ruchu v zájmových oblastech	39
5.3 Rozložení druhého bydlení v zájmových okresech.....	43
5.3.1 Rozložení druhého bydlení a jeho struktura v okrese Hradec Králové.....	44
5.3.2 Druhé bydlení na území města Hradce Králové.....	47
5.3.3 Rozložení druhého bydlení a jeho struktura v okrese Pardubice.....	50
5.3.4 Druhé bydlení na území města Pardubice	54
5.4 Vývoj druhého bydlení v zájmových oblastech Královéhradecka a Pardubicka	56
5.4.1 Vývoj druhého bydlení na Královéhradecku.....	57
5.4.2 Vývoj druhého bydlení na Pardubicku.....	61

6	Výzkum druhého bydlení v zájmových lokalitách	65
6.1	Výzkum druhého bydlení na Královéhradecku.....	65
6.1.1	<i>Chatové osady zájmového území na Královéhradecku.....</i>	67
6.1.2	<i>Hlavní výsledky terénního a dotazníkového šetření na Královéhradecku</i>	78
6.2	Výzkum druhého bydlení na Pardubicku	82
6.2.1	<i>Chatové osady zájmového území na Pardubicku.....</i>	85
6.2.2	<i>Hlavní výsledky terénního a dotazníkového šetření na Pardubicku</i>	91
6.3	Srovnání výsledků dotazníkového šetření.....	94
6.3.1	<i>Vzájemné srovnání výsledků dotazníkového šetření na Královéhradecku a Pardubicku</i>	94
6.3.2	<i>Srovnání výsledků dotazníkového šetření s dalšími oblastmi druhého bydlení Česka.....</i>	96
7	Závěr.....	99
8	Seznam literatury a dalších zdrojů informací	104
	Přílohy.....	113

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Exponenciální tempo růstu počtu obyvatel žijících v SRA v období 1869 - 1980.....	30
Tabulka č. 2: Podíl krajů počtu hostů v ČR v hromadných ubytovacích zařízeních v letech 2000 - 2009	38
Tabulka č. 3: Počet návštěvníků nejnavštěvovanějších turistických cílů v Královéhradeckém a Pardubickém kraji v roce 2008 (v tis.).....	39
Tabulka č. 4: Převažující důvod návštěvy (v %) v létě 2005, 2006 a v zimě 2005/2006, 2006/2007.....	41
Tabulka č. 5: Charakteristika ODB v okrese Hradec Králové	44
Tabulka č. 6: Katastrální území ve východní rekreační oblasti Hradce Králové v roce 2010	45
Tabulka č. 7: Katastrální území s největším počtem OIR v městě Hradci Králové v roce 2010	48
Tabulka č. 8: Charakteristika ODB v okrese Pardubice.....	50
Tabulka č. 9: Katastrální území s největším počtem OIR v severozápadní rekreační oblasti.....	52
Tabulka č. 10: Katastrální území v jihozápadní rekreační oblasti okresu Pardubice s největším počtem OIR	54
Tabulka č. 11: Katastrální území města Pardubice, v nichž jsou lokalizovány OIR.....	55
Tabulka č. 12: Počet OIR dle období výstavby v okrese Hradec Králové v roce 1971 a v obcích s více než 150 OIR	59
Tabulka č. 13: Počet OIR dle období výstavby v okrese Pardubice v roce 1971.....	63
Tabulka č. 14: Charakteristiky dotazníkového šetření na Královéhradecku.....	79
Tabulka č. 15: Nejdůležitější výsledky dotazníkového šetření na Královéhradecku.....	79
Tabulka č. 16: Charakteristiky dotazníkového šetření na Pardubicku	91
Tabulka č. 17: Nejdůležitější výsledky dotazníkového šetření na Pardubicku	91
Tabulka č. 18: Srovnání nejdůležitějších informací z dotazníkového šetření na Královéhradecku a Pardubicku	94
Tabulka č. 19: Vybrané výsledky dotazníkových šetření v různých lokalitách Česka	97

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Stádia procesu amenitní migrace podle Stewarda (2002).....	20
Obr. č. 2: Dopravní síť.....	37
Obr. č. 3: Rozmístění a struktura RO v okrese Hradec Králové	46
Obr. č. 4: Rozmístění ZO a chatových osad na území Hradce Králové.....	48
Obr. č. 5: Rozmístění a struktura RO v okrese Pardubice.....	53
Obr. č. 6: Rozmístění ZO a chatových osad na území Pardubic	55
Obr. č. 7: Lokalizace oblasti Krkanka vůči Sečské přehradě.....	61
Obr. č. 8: Nejstarší chata osady Kladivo (postavena v r. 1925).....	62
Obr. č. 9: Lokality dotazníkového šetření na Královéhradecku.....	65
Obr. č. 10: Osada Stříbrný potok	68
Obr. č. 11: Osady Ostrov, Dubina, U mlejna a Parlament	70
Obr. č. 12: Příklad moderního objektu, který nahradil původní, nevyhovující chatu	71
Obr. č. 13: Osada vycházejícího slunce	74
Obr. č. 14: Osada Kováků.....	76
Obr. č. 15: Osada Na ostrovech	77
Obr. č. 16: Lokality dotazníkového šetření na Pardubicku	83
Obr. č. 17: Lokality Slepé rameno, V koutech a Halda	86
Obr. č. 18: Osada Kladivo	89
Obr. č. 19: Chata v osadě Kladivo o zastavěné ploše 100 m ² s viditelnými přístavbami	93

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel Hradce Králové a Pardubic (v letech 1869 - 2010)	27
Graf č. 2: Vývoj vlastnictví ODB v okrese Hradec Králové a městě Hradec Králové	60
Graf č. 3: Vývoj vlastnictví ODB v okrese Pardubice a městě Pardubice	64
Graf č. 4: Zastoupení období výstavby objektů chat na Královéhradecku.....	80
Graf č. 5: Zastoupení období výstavby objektů chat na Pardubicku	92

Seznam zkratek

CR	– cestovní ruch
DB	– druhé bydlení
ČSÚ	– Český statistický úřad
ČÚZK	– Český úřad zeměměřičský a katastrální
ČZS	– Český zahrádkářský svaz
KSGRR	– Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
k. ú.	– katastrální území
MmHK	– Magistrát města Hradec Králové
MmP	– Magistrát města Pardubice
ODB	– objekt druhého bydlení
OIR	– objekt individuální rekreace
ORP	– obec s rozšířenou působností
POÚ	– pověřený obecní úřad
PP	– přírodní park
RO	– rekreační objekt
SLDB	– Sčítání lidu, domů a bytů
SOÚO	– Spojené osady údolí Orlice
SRA	– sídelní regionální aglomerace
ÚPmHK	– Územní plán města Hradce Králové
ÚPmP	– Územní plán města Pardubice
ZO	– zahrádková či zahrádkářská osada

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Turistické regiony ČR v původním vymezení
- Příloha č. 2: Turistické regiony ČR v současném vymezení
- Příloha č. 3: Turistické oblasti ČR v původním vymezení
- Příloha č. 4: Turistické oblasti ČR v současném vymezení
- Příloha č. 5: Příměstská rekreační zázemí – využito při výběru zájmových lokalit v zázemí Hradce Králové a Pardubic
- Příloha č. 6: Vymezení hradecko-pardubické SRA
- Příloha č. 7: Vymezení přírodního parku Orlice
- Příloha č. 8: Dotazník pro anketní průzkum
- Příloha č. 9: Dotazník pro představitele obcí, který následně posloužil jako podklad pro řízený rozhovor
- Příloha č. 10: Výsledky dotazníkového šetření
- Příloha č. 11: Příklad trvale obývaného objektu chaty, osada U mlejna
- Příloha č. 12: Nově stavěný rodinný dům v chatové lokalitě při osadě Kováků
- Příloha č. 13: Nově vystavěný objekt v osadě Stříbrný potok
- Příloha č. 14: Trvale obydlené objekty v lokalitě Halda
- Příloha č. 15: Chata v osadě Dubina
- Příloha č. 16: Chata v osadě Kladivo
- Příloha č. 17: Vybrané chaty Královéhradecka rozličných stavebních stylů
- Příloha č. 18: Vybrané chaty Pardubicka rozličných stavebních stylů
- Příloha č. 19: Příklad pestrého bohatého osadního života na Královéhradecku – tzv. regata
- Příloha č. 20: Část programu regaty
- Příloha č. 21: Osadní altán v OVS

1 Úvod

1.1 Nastínění tématu

Druhé bydlení představuje způsob trávení volného času, který se v českých podmínkách stal fenoménem. Dle Sčítání lidu domů a bytů (dále jen SLDB) 2001 tvoří objekty druhého bydlení (dále jen DB) 20 % domovního fondu a 11,3 % českých domácností takový objekt vlastní (Vágner, Fialová a kol. 2004) a hlavně k víkendům a dovoleným mnoha Čechů už několik desetiletí neodmyslitelně patří. V Česku má DB podobu chataření, chalupaření i chataření v zahrádkových osadách, kde však je hlavní náplní tráveného času opečovávání zahrádek, méně již rekreace (relaxace) samotná. Jak uvádí Kubeš (2009), uvedené typy DB nejsou v Evropě neobvyklé, nikde se ale nevyskytují všechny naráz, natož v takové intenzitě – ve Skandinávii je např. zastoupeno rekreační chataření, méně již „chalupaření“ a ve východním Německu je rozšířeno zahrádkaření. Individuální rekreace v Rakousku se zase uskutečňuje v podobě pronájmu rekreačních bytů či pokojů v resortech v alpských střediscích. Posledně zmíněný (tj. rakouský) způsob rekreace se v poslední době začal rozvíjet i v českých střediscích zimní i letní rekreace (Kadlecová 2009). Tyto samostatné rekreační areály či resorty (Vágner a Fialová 2009), diametrálně se lišící od typického českého chataření a chalupaření, nejčastěji využívají zahraniční rekreanti z Nizozemska, Německa apod. (Nožičková 2007).

Rozvoji DB v takové míře v Česku přispěly specifické podmínky, způsobené především velkými společenskými změnami, ke kterým došlo po druhé světové válce narušením kontinuálního vývoje společnosti. Zásadně byly ovlivněny možnosti trávení volného času a tím i omezena seberealizace obyvatel. Zavedením střediskové soustavy obcí, ochranou zemědělského půdního fondu a nedostatkem finančních prostředků v rukou rodin k výstavbě či koupi vlastního rodinného domu došlo k potlačení přirozených suburbanizačních tendencí, které se naplno nastartovaly až s demokratizací společnosti po pádu komunistického zřízení. Jisté vysvobození z tehdejší situace představovalo pro mnoho obyvatel právě pořízení vlastního rekreačního objektu. Také koncentrace původně venkovského obyvatelstva do stísněných podmínek městských sídlišť a jejich touha po úniku, posléze nárůst objemu volného času s uzákoněním délky pracovní doby a dovolené (Vágner, Fialová a kol. 2004) znamenala impuls k intenzivnímu rozvoji DB. Ten výrazně zesílil v sedmdesátých a osmdesátých letech dvacátého století a od této doby je možno hovořit o této problematice jako o fenoménu, když mezi lety 1970 a 1991 došlo k dvouaplnásobnému nárůstu počtu rekreačních objektů (Bičák a kol. 2001).

Jak již bylo řečeno, DB v Česku existuje nejčastěji v podobě chataření a chalupaření. Po odsunu německého obyvatelstva z českého pohraničí, ale i z vnitrozemí, došlo k uvolnění bytového fondu a právě chalupaření do jisté míry pomohlo záchraně těchto opuštěných objektů (Šulcová 2010), jelikož řízené dosídlení neproběhlo všude úspěšně. Dalším faktorem rozvoje chalupaření bylo bez pochyby vyliďňování českého venkova, kdy mladí lidé odcházeli za prací do měst a venkovské domy byly po vymření poslední žijící generace prodány obyvatelům měst či dále využívány dědici jako rekreační objekt. Zároveň v atraktivním okolí měst, bližším i vzdálenějším, což s rozvojem automobilové dopravy přestalo hrát klíčovou roli, začaly v krajině vznikat často velké koncentrace chat. Intenzita trávení volného času v objektech individuální rekreace (dále OIR) byla tak zásadní, že se v odborné literatuře hovoří

o „prostorové schizofrenii“, tj. jakémisi rozdělení života mezi trvalým bydlištěm a místem rekreace, které s sebou nese velké finanční i psychologické nároky (Vágner, Fialová a kol. 2004). V letním období může místo rekreace délkou pobytu i převažovat.

Způsob rekreace formou DB s sebou přináší mnoho pozitiv, z nichž většina souvisí s pobytem ve zdravějším přírodním prostředí, sociálními kontakty mezi rekreanty v daných lokalitách a blízkostí rodiny během trávení volného času na chatě či chalupě. Najdou se ovšem i negativa – během letní sezóny totiž dochází k přelidnění chatových osad, od čehož se následně odvíjí i zvýšený tlak na místní krajinu, infrastrukturu apod. (Vágner, Fialová a kol. 2004).

Společenské a politické změny po roce 1989 přinesly také změnu v postoji některých obyvatel k DB. Pracovní vytížení často nedovolovalo tak intenzivní trávení volného času v objektech DB, jak tomu bylo dříve. Rovněž se naskytly nové možnosti rekreace či relaxace, ať již ve městě, v přírodě, v Česku, nebo v zahraničí. Zvýšení cen pozemků či stavební uzávěry v exponovaných lokalitách také mimo jiné neumožňovaly další rozvoj DB, a proto v současnosti již nedochází k tak masivnímu rozvoji individuální rekreace, jako tomu bylo v předchozích desetiletích. Objevily se nové trendy, jako již zmíněné DB v podobě pronájmu či sdílení rekreačních bytů v turisticky vyhledávaných lokalitách. Vynořily se i takové názory, že po pádu totalitního režimu dojde k zániku DB (Bičík a kol. 2001), k čemuž ale nedošlo a Češi i nadále zůstávají národem chatařů a chalupářů.

V souvislosti s růstem cen bytů a pozemků ve druhé polovině devadesátých let nastal obrat v přístupu některých lidí k využívání objektů DB – změnil se způsob využití těchto objektů. Chybějící legislativa a rychle rostoucí ceny pozemků často vedly k jejich přestavbě na objekty trvalého bydlení. Volné pozemky také pohltila suburbanizační vlna a zabrala tak místa pro výstavbu chat (Zbiral 2008, Tesař 2009). Transformační procesy a jejich dopady na DB se staly novým předmětem zájmu porevolučních výzkumů (např. Fialová 2000). Velký důraz byl kladen hlavně na okolí Prahy, kde se předpokládaly největší změny a jejich nejrychlejší průběh. Postupně byl výzkum rozšířen o zázemí dalších velkých měst (viz např. Vágner, Fialová a kol. 2004, Urban 2007, Petrmichlová 2009) a tato práce má za úkol tyto výzkumy doplnit a zmonitorovat situaci v zázemí krajských měst Hradce Králové a Pardubic.

1.2 Cíle práce a hypotézy

Na zázemí velkých měst je ve výzkumu DB na Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje (dále jen KSGRR) kladen velký důraz a tato práce rozšiřuje zpracovaná území o další zázemí, která byla do současné doby opomíjena – Hradce Králové a Pardubic. Zvolením takto sobě blízkých oblastí vznikla výhoda vzájemného srovnání v rámci jedné práce. V zájmu vzájemné srovnatelnosti s dosavadními výzkumy byla zachována obvyklá metodika práce (podrobněji viz kapitola 3).

Hlavním cílem této práce je zjištění rozdílů mezi zázemím Hradce Králové a Pardubic z hlediska současného stavu DB, jeho vývoje, možných perspektiv a ohrožení, spolu s monitorováním procesu transformace funkčního využití.

K celkovému výsledku práce jsem se rozhodla dobrat pomocí následujících **dílčích cílů** platných pro obě zájmová území, které spočívají v:

- analýze vývoje zájmových měst jakožto v českém osídlení specifické dvojice zejména z hlediska obecných urbanizačních tendencí
- analýze historického vývoje DB se zaměřením na podobnosti či odlišnosti mezi zájmovými územími
- zjištění současného stavu DB, jeho rozsahu v zájmových lokalitách Královéhradecka a Pardubicka
- monitorování průběhu funkční transformace, případně identifikaci možných omezení tohoto vývoje
- uskutečnění a vyhodnocení terénního dotazníkového šetření, které umožní nejen lépe nahlédnout do situace v lokalitách z pohledu chatařů, ale i srovnat zdejší situaci s výsledky obdobných, na KSGRR realizovaných, výzkumů, a tím je doplnit o další významná území DB, respektive zázemí dvou krajských měst

Na základě určení cílů práce si na jejím počátku stanovuji následující **hypotézy**, na které se pokusím během dalšího postupu práce nalézt kladnou či zápornou odpověď:

- 1) *K rozvoji chatových osad došlo dříve na Pardubicku než na Královéhradecku vzhledem k průmyslové výrobě ve městě a tedy větší skupině dělnické mládeže, jakožto potenciálních budovatelů chatových (trampek) osad.*
- 2) *Transformace funkčního využití rekreačních objektů probíhá v porovnání se zázemím Prahy se zpožděním v případě zázemí Hradce Králové i Pardubic. Dochází k ní teprve v nedávné době a v porovnání s Prahou v menším rozsahu.*
- 3) *Vzhledem k vyšší hierarchické významnosti Hradce Králové, lze předpokládat, že šíření sledované inovace (tj. přeměny DB na trvalé bydlení), bude mít v zázemí Hradce Králové vyšší zastoupení než v zázemí Pardubic*
- 4) *Vzhledem k vysokým cenám realit a poloze osad v bezprostředním zázemí Hradce Králové i Pardubic je významný podíl majitelů ochoten v rekreačních lokalitách bydlet trvale.*

1.3 Struktura práce

V této práci je cílem přehledně obsáhnout všechny důležité souvislosti a náležitosti výzkumů DB. V první kapitole nalezneme stručný úvod do řešené problematiky. Jsou zde uvedeny dílčí cíle a hypotézy, které v průběhu práce udávají směr výzkumu a jsou dále diskutovány v závěru práce.

Následuje kapitola 2, v níž je provedena rešerše dostupné základní literatury, týkající se tematiky DB a jevů s DB a jeho transformací souvisejících, přičemž spolu s použitou literaturou jsou zároveň diskutovány i důležité teoretické koncepty.

Metodickou třetí kapitolu by bylo možné rozdělit na tři odlišné části – první pojednává o základních statistických datech a o jejich dalším zpracování, přičemž zmíněny jsou nejdůležitější zdroje těchto kvantitativních dat spolu s jejich výhodami a nevýhodami doprovázející jejich použití v tomto typu výzkumů. V druhé části je objasněn postup vymezení lokalit určených k dalšímu hodnocení a zejména provedení dotazníkového výzkumu. Třetí část pojednává o sběru „měkkých“ kvalitativních dat. S vědomím spíše nedostatečné vypovídací schopnosti zdrojů statistických dat je hlavní metodika založena právě na kvalitativních datech a jejich získání pomocí dotazníkového šetření, řízených rozhovorů a informací poskytnutých představiteli osad.

Čtvrtá kapitola pojednává o vývoji zájmových měst v kontextu vývoje českého osídlení, jelikož se jedná o specifickou oblast v českém prostoru, kde vznikla populačně a dnes i významově relativně rovnocenná města. Důraz je kladen i na souvislosti spojené s rozšířením DB a suburbanizace.

Následující pátá kapitola představuje mezistupeň mezi samotným výzkumem v zájmových lokalitách. Jsou zde hodnoceny širší souvislosti, jako jsou přírodní poměry či CR, posléze je již hodnocen vývoj DB, jeho rozložení a charakteristiky z hlediska širšího území, tj. zájmových okresů. Podobně se věnují i typům DB na území měst Hradce Králové a Pardubic s důrazem na územní plánování.

V následující šesté kapitole jsou představeny jednotlivé lokality a jejich charakteristiky zaměřené na možnosti transformace a její průběh. Jsou zde uvedeny výsledky dotazníkového šetření v zájmových oblastech Královéhradecka a Pardubicka, které jsou hodnoceny nejen ve vzájemném srovnání, a konfrontovány s již na KSGRR realizovanými výzkumy.

Závěrečná kapitola shrnuje nejvýznamnější výsledky předkládané práce, uvádí zjištěná specifika zájmových oblastí a hodnotí cíle a hypotézy vytyčené v počátku práce.

2 Diskuze literatury a teoretických konceptů

2.1 Literatura o teoretických konceptech

Výzkum DB, který je tématem této práce, již na KSGRR zdomácněl, teoretické přístupy a metodika jsou tak popsány v řadě zde vzniklých prací. Jev DB se ale neustále dynamicky vyvíjí (Fialová 2009) – na jeho stav působí některé nové faktory, v exponovaných oblastech zejména proces transformace na bydlení první, neboli trvalé, ty budou dále diskutovány v této kapitole. Jelikož je DB především jedním z objektů zájmu široce teoreticky pojímatelné geografie CR, zabývám se proto nejdříve rozbohem literatury věnované prvotně CR, v nichž je rovněž DB analyzováno. Literatura zaměřená čistě na DB a na další koncepty následuje posléze.

Vzhledem k významu **cestovního ruchu** pro moderní společnost, kdy se cestování stalo jedním z aspektů trávení volného času, je CR častým objektem zájmu vědy, a tudíž i literatury týkající se této tematiky je nepřehledné množství. V kontextu neustálého vývoje společnosti je i objekt geografie CR neustále rozšiřován a zapojují se nové metody (Nožičková 2010).

Pro studium CR na vysokých školách je určeno mnoho skript a učebnic. V níže zmíněných titulech se autoři nezaměřují jen na CR v obecné rovině, ale dotýkají se i tématu **rekreace**, kterou jakožto složku CR autoři neopomíjejí a sluší se je do literatury pojednávající o rekreaci a DB (v souvislosti s rekreačními účely) zahrnout.

Podle data vydání můžeme usuzovat, že se téma CR začíná více diskutovat od sedmdesátých a osmdesátých let – R. Wokoun a J. Vystoupil (1987) rovněž tvrdí, že v sedmdesátých letech došlo k expanzi CR a rekreace všech forem. Jednou z prvních publikací je příspěvek A. Frankeho a kol. (1980). V díle „Rukověť cestovního ruchu“ pojímá rekreaci jako regeneraci pracovních sil a do rekreace krátkodobé a dlouhodobé zahrnuje i pobyt ve vlastních rekreačních objektech. Také si všimá prudkého nárůstu rekreačních objektů v posledních desetiletích a volá po přísné kontrole další výstavby a záboru zemědělské a lesní půdy. Přes řadu souvisejících problémů autor poukazuje na význam individuální rekreace – především pro obyvatele velkých měst a průmyslových aglomerací.

P. Mariot (1983) přináší publikaci založenou na pečlivém osvětlení základní terminologie používané ve výzkumech CR. Analyzuje různé možnosti výzkumu lokalit z hlediska různých aspektů a vše ilustruje na příkladech. Dále se velmi podrobně zabývá lokalizačními, selektivními a realizačními předpoklady pro různé formy a druhy CR, které tvoří stěžejní část této publikace. Co je ale podstatné, mezi rekreační aktivity zařazuje i chataření a zahrádkaření, které utvářejí specifické nároky na krajinu.

O něco novější publikace R. Wokouna a J. Vystoupila (1987) popisuje různé druhy a formy CR a uvádí jeho dělení i předpoklady. V rámci tématu rekreace prezentuje různé pohledy a její možné definice, jako například: „pod pojem rekreace zahrnujeme druhy činností nebo odpočinku, které přináší fyziologické zotavení a psychické uvolnění a představují tak protíváhu nepříznivým vlivům běžného života nebo pracovního prostředí.“ (s. 9). Autoři dále diskutují vztah CR a rekreace s názory dalších autorů. DB autoři především nazývají „individuální chatovou rekreací“ nejspíše z důvodu velkého zájmu tehdejších prací o rekreaci vázanou, tedy

kolektivní. Zabývají se také počátky individuální rekreace a jejím rozmachem a zařazují přehled územních koncentrací těchto objektů. Jedná se však pouze o chatové oblasti. Mezi největšími koncentracemi se objevuje i Hradec Králové, který spolu se svým zázemím tvoří jedno ze zájmových území předkládané práce. Autoři se také s vědomím negativních dopadů rekreačních aktivit na krajinu věnují i opatřením vedoucím k jejich omezení.

Publikace E. Kopša a kol. (1992) se podobně jako publikace P. Mariota (1983) do podrobností zabývá komplexní analýzou potenciálu a podmínek CR, což hodnotím jako největší přínos tohoto pramenu. O DB se autor zmiňuje hlavně v souvislosti s obrovskou lůžkovou kapacitou objektů DB při popisu jednotlivých českých regionů v rámci rajonizace CR (viz Dohnal 1985). Podrobně se též věnuje turistickým regionům Československa, Evropy a dalších světadílů.

S. Mírvald a kol. (1996) se sice věnují převážně charakteristice turistických regionů světa, uvádějí předpoklady CR, ale neopomíjejí ani rekreační CR a tvrdí, že má charakter příměstské rekreace nedaleko místa bydliště. Již ale neuvádějí, jak se tato zóna určuje a jaká vzdálenost ještě může být považována za příměstskou. Podobně je zaměřené i dílo V. Štěpánka, L. Kopačky a J. Šípa (2001) obsahující ve zkratce opět všechny důležité pojmy používané v oblasti CR. Autoři se obsáhle věnují turistickým regionům světa a Česka, ty pak stručně charakterizují z hlediska atraktivit CR. V kapitole týkající se českých oblastí se dočteme nejen o atraktivitách z hlediska zahraničního cestovního ruchu, ale také o významných lokalitách druhého bydlení.

Oblasti DB vymezili také autoři několika rajonizací. V té nejaktuálnější J. Vystoupil a kol. (2007) uvádějí nejdůležitější koncentrace rekreačních objektů, specifikují územní rozložení lokalit chataření a chalupaření. Také vyčlenili pět stupňů příměstské víkendové rekreace, a to podle rozsahu dotčeného území (podle rozsahu a intenzity využití oblasti) a souvisejících dopadů rekreace, které však ve výsledku odpovídají tradiční hierarchii českých měst. Výkladový slovník cestovního ruchu M. Páskové a J. Zelenky (2002) může pomoci osvětlit velké množství pojmů jakkoli se týkajících této oblasti výzkumu.

Ze zahraničních autorů se rekreací zabývají např. C. M. Hall a S. J. Page (1999). V této obsáhlé publikaci uvádějí různé koncepty na poli výzkumu CR, podrobně analyzují dopady CR a rekreace na krajinu, kulturu a místní ekonomiku – jak kladné tak záporné. Jedna z kapitol je věnována rekreaci na venkově. Jedná se tedy o pojetí ve smyslu pobytu a regenerace v čistém venkovském prostředí. Dále tvrdí, že dříve jasná hranice mezi městem a venkovským prostorem je dnes narušována suburbanizací, každodenní dojížděnkou ze suburbií na dlouhé vzdálenosti i druhým bydlením.

Rekreace je také tématem mnoha studentských prací. Jejich autoři se zabývají rekreačním využitím určité oblasti, v jejíž krajině jsou objekty DB často přítomny ve významném množství a této tematice se tudíž i částečně věnují. Jedná se např. o práci L. Kalauzové (2007), která řeší možnosti rekreačního využití revitalizovaných území Severočeské hnědohelné pánve. Mezi zájmovými územími dalších prací se často vyskytují vodní plochy, jako je tomu v práci K. Benešové (2005). Ta se zabývala konkrétně oblastí Lipenska. Nejen o tuto oblast se také zajímal i L. Frantál (2009), který ještě připojil oblast Máchova jezera, Novomlýnských nádrží a Sečské přehradě.

Významný způsob trávení volného času představuje rekreace v soukromých OIR, neboli **druhé bydlení**. Vágner, Fialová a kol. (2004) vystihuje podstatu vzniku jevu těmito tvrzeními: „myšlenka trávení volného času ve vlastním rekreačním objektu je důsledkem společensko-ekonomických změn v moderní době (existovala však již mnohem dříve). V prvotní fázi je spjata s industrializací společnosti, ve své modernější podobě pak s přechodem průmyslové společnosti ke společnosti postindustriální. Existenci DB je tak vhodné chápat nejen jako významný jev pro lokální a regionální prostorové uspořádání krajiny, ale v širším kontextu“ (s. 20 – 21). V současné sídelní struktuře představují ODB významný prvek (Vágner a Fialová 2004).

Přesné vymezení pojmu DB je často problematické a možných pojetí je několik. V pojetí J. Vágnera (1999) a D. Fialové (2000) je definice komplexnější, nesoustřeďuje se pouze samotné objekty a zní takto: „druhé bydlení chápeme jako komplex jevů a procesů, spojených s objektem (či částí objektu), který je přechodným místem pobytu vlastníka(ů), či uživatele(ů), využívajícího(ch) tento objekt především k rekreačním účelům“ (cit. Vágner, Fialová a kol. 2004, s. 20). DB je také charakteristické tím, že objekt je využíván především k rekreačním účelům, objekt se nachází jinde, než je místo trvalého bydliště a časové využití se různí podle individuálního účastníka (Mariot 1986 cit. Vágner, Fialová a kol. 2004). P. Mariot (1983) se zabývá spíše jen samotnými objekty a definuje je takto: „objekty individuální rekreace jsou specifickým druhem ubytovacích zařízení sloužících k rekreačním účelům. Je pro ně charakteristická poměrně nízká ubytovací kapacita s omezeným okruhem uživatelů, jejich různorodost, častá vysoká koncentrace na malém území“ (s. 27). V zahraniční literatuře se vyskytují termíny mající podobný význam jako Mariotova definice (1983). V anglické literatuře nalezneme problematiku DB pod názvem „second homes“ (Kowalczyk 1994), tedy druhé domovy, za které je považován „majetek, který je vlastněn nebo dlouhodobě pronajat domácností, jež bydlí jinde“ (Johnston 1992 cit. Vágner, Fialová a kol. 2004, s. 27). Francouzské „residence secondaire“ či německé „Zweitwohnungen“ mají podobný význam jako anglický výraz. Problémy nastávají při stanovení typů objektů, které se mají do hodnocení zařadit, příkladem je právě německé či rakouské pojetí, které je rozšířeno i o mobilní objekty, a z toho plynou problémy při mezinárodním srovnání (Vágner, Fialová a kol. 2004).

Výzkumy DB jsou v různé intenzitě především záležitostí dvacátého století, protože „geografové se ve větší míře a systematictěji začali zabývat druhým bydlením zhruba od poloviny minulého století – zřejmě v závislosti na velmi dynamicky rostoucích kvantitativních ukazatelích“ (úvodní slovo V. Gardavského cit. Vágner a Fialová 2004, s. 11). Právě V. Gardavský je považován za zakladatele výzkumů na poli DB v Česku. Ve své kandidátské disertační práci z roku 1968 zpracoval zázemí Prahy. Následovaly další kvalifikační práce s touto problematikou, jmenujme např. práci Z. Kuchařové (1984), která se rovněž zabývala rekreačním zázemím Prahy. J. Ježek (1992) sledoval vývoj DB v celém Československu v letech 1970 – 1991. Zázemí Prahy se jako zájmová oblast obdobných prací objevovalo i v dalších pracích pozdějšího data – jako např. v diplomové a disertační práci D. Fialové (1992 a 2000). V prvně jmenované práci autorka vytvořila rozsáhlý a dnes v takových výzkumech hojně využívaný dotazník k terénnímu výzkumu DB. Vznik jednotného dotazníku zajistil možnost srovnání s výzkumy v ostatních oblastech. V navazující disertační práci bylo hlavním cílem autorky zjistit, jak se mění funkční využití chat, tj. transformace DB. Hlavním prostředkem výzkumu byl taktéž již zmiňovaný dotazník. J. Vágner (1994) hodnotil rekreaci

na Berounsku. Za přednost prací těchto autorů považují to, že se zabývají nejen výzkumem zájmové oblasti (Hostomicka a Dolní Kocáby v případě J. Vágnera a zejména jihozápadního zázemí Prahy u D. Fialové), nýbrž oba pohlízejí na problematiku komplexně a diskutují různé přístupy výzkumu DB. Shodují se na uchopení DB nejen jako objektu, ale chápou ho jako „jev spojený s mnoha procesy a činnostmi vyvolanými potřebou člověka, ovlivněného danými životními podmínkami v rámci společnosti, ve které žije, a jako jev ovlivňující vlastní život jedince i celou společnost“ (Fialová 2000, s. 10). Diskuse množství pohledů na problematiku i samotného vysvětlení pojmu DB, objevujícího se v zahraniční i domácí literatuře, poskytuje čtenáři představu o chápání jevu jinými autory. J. Vágner (1999) se dále zabývá historickým vývojem DB v Česku i ve světě.

Jak je zjevné z prací uvedených výše, většina kvalifikačních prací se tradičně zaobírá výzkumem jevu v rámci určitého území. Velká města a jejich rekreační zázemí neunikla pozornosti studentů ani v pozdějších absolventských pracích. P. Domalewski (2003) se zaměřil na DB v zázemí Plzně. Velký důraz rovněž kladl na zahrádkové osady. Plzeňsko bylo také oblastí zájmu L. Petrmichlové (2009). DB na Jihlavsku kvalitně zpracoval L. Urban (2007), na Písecku E. Pixová (2007) a J. Bělohlová (2002) na Strakonicku. Dalšími hodnocenými regiony jsou mimo jiné Jeseníky a Javornický výběžek (Drahošová 2002), Jablonecko (Šulcová 2004), Svitavsko (Šafránková 2008) a Český kras (Kinclová 2009). Z množství uvedených zájmových regionů a prací je patrné, že po roce 2000 je problematika DB již tradičním předmětem zájmu studentů KSGRR. Další oblasti byly řešeny v rámci projektu, jehož výstupy tvoří publikace Vágnera, Fialové a kol. (2004), nazvaná „Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku“. Právě spolupráce mnoha autorů i z dalších českých univerzitních pracovišť poskytla možnost srovnání a představu o situaci a vývoji DB v dalších regionech. Za důležitý počín na poli literatury o tomto tématu lze považovat i publikaci předcházející – práci I. Bičíka a kol. (2001) nazvaná „Druhé bydlení v Česku“, která podává informace o jevech či skutečnostech doprovázející rekreaci obyvatel v podobě DB. Můžeme zde např. nalézt informace o pohybu obyvatel za rekreací, o datové základně, ale i o vývoji DB, jeho změnách a perspektivách.

Ze zahraničních autorů se tématem DB zabývá např. již jmenovaný polský geograf A. Kowalczyk (1994), který se zajímal o vývoj a rozmístění objektů DB ve světě i v Polsku, přičemž při regionálním srovnání uvádí i ČR. Věnuje se také srovnání pojmu DB, jehož definice se často liší napříč státy a mezinárodní srovnání je tudíž složité už z tohoto důvodu. Dále je vhodné zařadit i dílo „Rural Second Homes in Europe“, v němž se N. Gallent a M. Tewdwr-Jones (2000) zabývají vývojem DB ve vybraných evropských státech, popisují aspekty jejich dalšího rozšiřování, s tím spojených dopadů a jejich usměrňování z hlediska územního a strategického plánování. Za zmínku stojí i publikace C. M. Halla a D. K. Müllera (2004) „Tourism, Mobility and Second Homes“, v níž se autoři taktéž zajímají o výklad pojmu „second home“. Dále věnují pozornost různým procesům a problémům spojených s otázkou DB a problematiku doplňují nastíněním vývoje, situace a budoucích tendencí v různých částech světa. Paralely mezi DB v českých podmínkách a v severských zemích hodnotí také J. Vágner a D. Fialová (2009).

S problematikou DB velmi úzce souvisí tematika zahrádkářských (tj. osad vzniklých v rámci Českého zahrádkářského svazu, dále jen ČZS) či zahrádkových osad (tedy založených jiným způsobem, Kupera 2008), které ač primárně vznikaly pouze za účelem samozásobitelství

a pěstování ovoce a zeleniny v době hospodářské krize, jejich poválečný rozvoj byl spojen také se zmenšujícími se příležitostmi získání pozemků v chatových osadách či z důvodu stavebních uzávěr v území. Právě zakládáním nových zahrádkářských osad byly stavební uzávěry v osmdesátých letech obcházeny a zahrádkářské chaty velkou měrou sloužily i k rekreaci obyvatel (Bičík a kol. 2001), ne pouze k jejich původnímu účelu. Impuls pro rozvoj tímto směrem představoval výnos ministerstva zemědělství z roku 1977, který umožnil přidělování pozemků nevhodných pro zemědělskou velkovýrobu k trvalému užívání místním organizacím ČZS (Macl 1999). Po roce 1989 se však zahrádkáři stali neoprávněnými uživateli půdy a zahrádkovým osadám hrozil zánik, z důvodu nároku restituentů na navrácení pozemků. Trvalé užívání pozemků bylo nahrazeno nájemním vztahem, přičemž od roku 2001 mohou vlastníci nájemné zvyšovat dle libosti, někteří tak činí za účelem se zahrádkářů „zbavit“ (Kupera 2008). To je citelné tím více, v čím lukrativnější lokalitě se ZO nacházejí. Nicméně plochy zahrádkových osad stále představují nedílnou součást rekreačního zázemí a vegetační struktury měst, i těch zájmových, ačkoli rekreace v nich není přístupná pro všechny (Macl 1999).

DB přetváří vzhled krajiny, avšak k formování krajiny činnostmi člověka dochází již o nepaměti. Prostorový vzorec osídlení je nicméně téměř neměnný a jeho podoba je zachována již od středověku (Kubeš 2009). Na přelomu 19. a 20. století v souvislosti s průmyslovou revolucí došlo k rozšiřování měst a koncentraci původně venkovského obyvatelstva do měst – tak je chápán proces **urbanizace** v jeho užším pojetí. J. Kubeš (2008) považuje za součást tohoto procesu i rozvoj chataření, „neboť je uskutečňováno městskými obyvateli periodicky utíkajícími z města a přináší do přírodní a venkovské krajiny nevenkovskou architekturu a nevenkovské urbanistické struktury – chaty, chatové osady a chatové okrsky“ (s. 122). Urbanizační fázi vývoje českého osídlení se dále věnuji v kapitole 4 v souvislosti s rozvojem zájmových měst.

Za součást tohoto procesu, ale v jeho širším pojetí lze považovat i přeměnu venkovského prostředí, společnosti a osídlení na městské, ke kterému dochází v současnosti – tedy **suburbanizaci**. Proces suburbanizace se vyznačuje územním rozpínáním města a pohlčováním okolních sídel (Ouředníček a kol. 2008, Sýkora 2003). Její projevy lze dobře sledovat nejen v zázemí největších českých aglomerací – Prahy a Brna, kde k rozvoji došlo nejdříve, hmatatelné jsou i v dalších velkých městech, včetně Pardubic a Hradce Králové (Stuchlíková 2009, Niklová 2009).

Suburbanizace je charakterizována příchodem nových lidských aktivit, jako je bydlení, obchod, skladování, výroba do oblastí mimo městskou zástavbu (Sýkora 2003). Lze ji rozdělit podle klíčových aktérů, jejich aktivit a projevů v krajině na suburbanizaci rezidenční a komerční. Rezidenční suburbanizace se vyznačuje nižší hustotou osídlení, rozptýlenou či roztroušenou zástavbou samostatných, řadových, jednopodlažních až dvoupodlažních domků s vlastní zahradou. Ta probíhá jednak v podobě budování rezidenčních okrsků s výstavbou zajištěnou developery či prodejem jednotlivých pozemků soukromým osobám, stavbou mimo území obce, popř. i výstavbou na nezastavěných parcelách uvnitř sídel. Zvláštní formu suburbanizace také představuje transformace objektů DB na trvalé bydlení (Sýkora 2001). Zástavba komerční suburbanizace je typická pásovou lokalizací hypermarketů, logistických center, skladů a výrobních hal podél významných komunikací (Sýkora 2003). Podle Sýkory (2003) vlivem suburbanizace k nevratným, nebo jen těžko vratným změnám v krajině a společenské dopady mohou působit na několik dalších generací obyvatel, proto je nutné takovým dopadům předcházet a potenciálně škodlivé formy rozvoje omezovat.

Co se týče dynamiky vývoje suburbanizace, je patrné, že v českých podmínkách došlo ke zpoždění jejího nástupu. Ačkoli v menší míře probíhala také v prvních čtyřiceti letech 20. století (tzv. klasická fáze suburbanizace, Musil a Ryšavý 1983, cit. Ouředníček a Posová 2006), začíná ve významné míře projevovat až od poloviny devadesátých let 20. století (Sýkora 2003 uvádí plné nastartování suburbánního vývoje v roce 1997, zatímco do tohoto roku byl vyvíjen tlak na rozvoj centrálních částí měst), kdežto v západní literatuře je na ni kladen důraz již od počátku 20. století (Ouředníček a Čejková 2009). Komunistická éra znamenala významnou bariéru přirozenému suburbánnímu vývoji mimo jiné komplexní bytovou výstavbou, díky které se socialistické město na svých okrajích rozšiřovalo o pásy panelových domů a zavedením střediskové soustavy obcí, kdy malé obce byly finančně znevýhodněny a tudíž ztratily možnost se rozvíjet (Ptáček 1996, cit. Fialová 2000). Rovněž nabídka pozemků byla velmi omezena přísnou ochranou zemědělskou půdního fondu (Ouředníček 2003). Nemožnost bydlení v kvalitním prostředí v rodinném domku se projevila v nárůstu trávení volného času v chatách či chalupách, které představovalo pro mnoho lidí téměř jedinou možnost seberealizace.

Odstraněním bariér rozvoje až v polovině devadesátých let nedošlo k rozvoji v takové míře jako tomu je např. v USA. Tam se ujal pojem „urban sprawl“, který označuje extrémní formu suburbanizace vyznačující se neřízeným rozšiřováním nové zástavby pohlcující velkou část krajiny často bez vazby na existující sídla (Sýkora 2003). V českých podmínkách k tomuto vývoji dochází také, ačkoli v menším rozsahu vzhledem k velikosti státu. „Nejvýstižnějším novým českým termínem pro urban sprawl je výraz „sídelní kaše“, který trefně pojmenovává neuspořádanou skrumáž předměstských staveb“ (Hnilička 2005, s. 17). V nastartování procesu rezidenční suburbanizace hrálo roli více faktorů. Od druhé poloviny devadesátých let významně vzrostl podíl skupin obyvatel s nadprůměrnými příjmy a zpřístupnění hypotečních úvěrů širším skupinám obyvatel, zavedení státních podpor jejich čerpání financování stavby umožnilo. V neposlední řadě došlo k deregulaci nájemného, přičemž placení drahého nájmu se přestalo vyplácet (Bičík a kol. 2001). Standardizací typů nových domů dodávaných developery se rovněž snížily náklady na výstavbu vlastního rodinného domu (Sýkora 2001).

I když v Česku zatím k rozvoji suburbanizace tak živelně nedochází jako v USA (urban sprawl), i tak její šíření přináší mnohé nežádoucí dopady. Jmenujme např. prostorovou segregaci lidských aktivit, s tím související nárůst intenzity automobilové dopravy a vyšší nároky na technickou, dopravní a sociální infrastrukturu. Odchod vzdělaných a bohatých obyvatel z města může znamenat dokonce až úpadek zdrojových částí měst. Na druhou stranu participace nových obyvatel cílových obcí má pozitivní vliv na rozvoj těchto obcí. Rozdíly v životní úrovni starousedlíků s sebou nesou i hrozbu sociální polarizace obyvatel (často podpořenou izolovaností nové výstavby od původní obce) a současně i hrozbu konfliktů, které mohou vyplývat např. i z odlišných požadavků těchto skupin obyvatel na investice v obci. Samostatnou kapitolou pak je vliv na estetiku venkovské zástavby a v neposlední řadě také chatových osad, v nichž dochází k výše zmíněné transformaci DB (Ouředníček a Puldová 2009).

K transformaci DB dochází změnou jeho funkčního využití, a jak uvádí Fialová (2000), způsobů může být více. Původní využití OIR se může změnit z rekreačního na komerční, kdy majitel objekt nově pronajímá. Obvyklejší cestu představuje přeměna druhého bydlení na první – tedy na bydlení trvalé. Některé chaty, jež byly pro trvalé bydlení uzpůsobeny už dříve, zůstávají v nezměněné podobě, pouze se mění jejich využití. Toto často bývá případ českých důchodců, kteří opouští svůj městský byt, který přenechávají svým dětem, a na stáří se natrvalo

stěhují do svých rekreačních objektů, ovšem za podmínek nejen celoroční obyvatelnosti, ale i dostupnosti veřejnou dopravou a zajištění služeb a lékařské péče. Ty chaty, které jsou pro trvalé bydlení nevyhovující, jsou zbořeny a na jejich místě postaveny novostavby, popř. původní rekreační objekt slouží k uskladnění zahradního náčiní apod. (Bičík a kol. 2001). Poslední způsob je spjat především se změnou majitelů. V této podobě je dopad transformace v některých lokalitách velmi patrný, především však v těch, které těsně přiléhají k trvale obydlené zástavbě. Takový vývoj může pak mít za následek změnu rázu lokality kvůli nové výstavbě podobné té v čistě suburbanizovaném území (Zbíral 2008, Tesař 2009).

Kromě většinou negativního dopadu na rekreační vzhled lokality je dále zjevný i vliv na sociální prostředí. Transformace DB na bydlení trvalé může mít kladné souvislosti v podobě stimulace dalšího rozvoje (Ptáček 1996). Ostatní chataři ale mohou vnímat tento vývoj negativně, nesouhlasí s ním (Tesař 2009). Může docházet až ke konfliktům, protože se zde necítí tak dobře, jako tomu bývalo v původní osadě, přitom někteří mohou uvažovat o opuštění oblasti a prodeji objektu. Tím se však dává možnost pokračovat ve stávajícím vývoji, jelikož nově příchozí mohou mít také zájem nově koupený objekt transformovat na trvalé bydlení, jak to ostatně vidí ve svém okolí, nebo sem s tímto záměrem již přichází. Takové lokality mívají výhodu v dostupnosti technické infrastruktury i v dobré dopravní dostupnosti. Popudem majitelů OIR k přestavbě na trvalé bydlení byl propad bytové výstavby v devadesátých letech a zvýšení cen pozemků v lukrativních lokalitách blízkých městu (Bičík a kol. 2001).

V postupu transformace na trvalé bydlení může sehrát roli i sousedský efekt šíření inovace, kdy se chataři inspirují těmi dotyčnými, kteří již svůj ODB přestavěli na trvalé bydlení (či ho zde za tímto účelem postavili, Bičík a kol. 2001). **Šíření inovací** podle modelu T. Hägerstranda (1968) je využitelné i pro tuto práci, jelikož posouzení postupu transformace a možného zpoždění oproti v sídelní hierarchii výše postaveným městům je jedním z cílů práce. K tomuto účelu lze použít difúzi hierarchickou, podle níž se inovace šíří systémem v závislosti na hierarchii sídelního systému. Difúze sousedská je dle I. Bičíka a kol. (2001) hůře postižitelná z důvodu nutnosti sběru přesných dat týkajících se jednotlivých transformovaných objektů (jako je např. rok kolaudace stavby).

Na KSGRR PŘF UK bylo provedeno více výzkumů transformace DB (Fialová 2000, Urban 2007, Petrničlová 2009, Tesař 2009, Zbíral 2008 apod.). Z dosažených výsledků lze usuzovat enormnost jevu v zázemí pražské aglomerace. Transformace zde proběhla dříve než v ostatních regionech (Jihlavsko, Plzeňsko), kde bylo konstatováno určité zpoždění jejího nástupu.

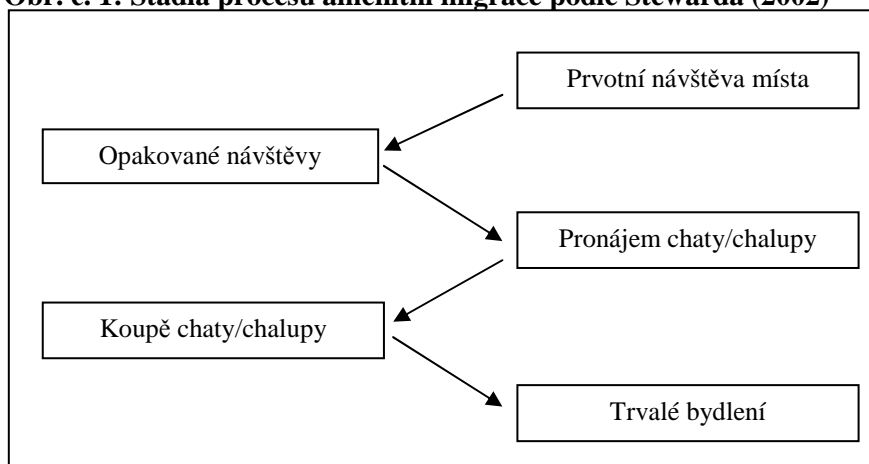
S DB, ale i jeho transformací je úzce spjat pojem **amenitní migrace**. Ta je definována jako migrace stimulovaná příjemným a hodnotným prostředím (Pásková a Zelenka 2002). Ve své podstatě se jedná o specifický typ migrace, protože „není motivován ekonomickými faktory jako je obecně vysvětlována migrace, ale jedinci opouští místo svého bydliště za účelem žít nebo pobývat v hodnotném přírodním nebo sociokulturním prostředí. Proto její „toky“ zpravidla směřují z metropolitních do venkovských oblastí nebo historických měst s výrazným „geniem loci“ (Glorioso 1999, cit. Bartoš a kol. 2008, přeloženo). Tento pohyb je podpořen dostupností komunikačních technologií, jak uvádí Glorioso a Reinöhlová (cit. Bartoš, Kušová a Těšitel 2009). Důvody pro tuto mobilitu bývají nespokojenost se životem ve městě (Glück a Mangel 1992, Librová 1994, 2003 cit. Bartoš, Kušová a Těšitel 2009) nekvalitní přírodní prostředí ve městech, kriminalita apod., které působí jako „anti-urbánní push-faktory“, na straně

druhé pak stojí „pro-rurální pull-faktory“ (Bartoš a kol. 2008), jakožto přírodní oblasti, které disponují kvalitním přírodním prostředím, vizuální estetičností, krajinným plánováním, sídelním systémem nebo rekreační atraktivností (Kopp a Novotná 2007 cit. Bartoš a kol. 2008). Librová (1994, 2003) se ve svých výzkumech zajímá o ty skupiny obyvatel, kteří se městského života zřekli ve prospěch skromného života na venkově. Autorka rovněž osvětluje, že pohybu obyvatel za krásnějším prostředím není nový trend, jelikož se projevoval např. výstavbou letních sídel v 19. století, vznikem trampingu a chatových osad v blízkosti českých průmyslových měst.

Jak již bylo řečeno, amenitní migrace směřuje do míst s kvalitním přírodním či sociálním prostředím, které díky tomu disponují komparativní výhodou oproti městům. V anglické literatuře jsou taková místa označována jako „amenity-rich places“, přičemž pro české výzkumy nebyl nalezen jednoznačný ekvivalent, údajně proto, že v porovnání se situací v západních zemích je česká amenitní migrace teprve ve svých počátcích (Bartoš a kol. 2008). V českých podmínkách cílové lokality představují většinou periferní oblasti, hory a podhůří spolu s chráněnými krajinnými oblastmi. Příkladem mohou být výzkumy zaměřené na Šumavu (např. Glorioso 1999).

Souvislost mezi amenitní migrací a DB je nasnadě, vždyť oba jevy se odehrávají v přírodně většinou cenném prostředí, kam lidé „utíkají“ z měst. Někteří z autorů (např. Chipeniuk 2006, cit. Bartoš, Kušová a Těšitel 2009) ale za amenitní migraci považují pouze trvalé přesídlení, tedy že tito lidé opustili výhody snazšího městského života ve prospěch bydlení ve zdravém prostředí a vše ostatní označují buď jako DB (second housing), nebo sezónní migraci. Steward (2002, cit. Bartoš a kol. 2008) vysvětluje základ amenitní migrace (ve smyslu přestěhování do neporušeného prostředí natrvalo) tak, že je vlastně „založena na jednom z principů CR, tedy poznávání nových míst během volného času s postupným přechodem v amenitní migraci“ (přeloženo, Bartoš a kol. 2008, s. 7), přičemž DB může být jedním ze stádií předcházející samotnému přestěhování, dle schématu ve formě pronájmu a následně koupě rekreačního objektu (viz obr. č. 1). Tento autor dodává, že v takovém případě se jedná hlavně o skupinu finančně zajištěných obyvatel, jejichž přítomnost v lokalitě má pozitivní vliv na regionální rozvoj.

Obr. č. 1: Stádia procesu amenitní migrace podle Stewarda (2002)



Zdroj: Bartoš a kol. 2008, upraveno

Pokud bychom amenitní migraci v jejím pojetí jakéhokoliv pohybu za krásným prostředím rozdělili podle časové periodicity na permanentní, sezónní (či přechodnou) a nesouvislou (či periodickou, Glorioso a Moss 2007 cit. Bartoš a kol. 2008, Pásková a Zelenka 2002), pak je vhodné mezi sezónní a nesouvislý typ zařadit i DB, potažmo jeho transformaci, pokud bychom hovořili o amenitní migraci permanentní.

V kapitole 3.3 uvádím, že si za jeden z cílů dotazníkového šetření vytyčuji postižení změn ve využívání ODB, tím je myšleno, zda chataři tráví v ODB méně času, či naopak více v porovnání se situací před rokem 1989. Předpokladem je, že se mezi důvody objeví i upřednostňování jiných zájmů v souvislosti s nárůstem možností trávení volného času po roce 1989. O podobném vývoji se lze dočíst v dílech německých autorů. Schulze (1992 cit. Gelná 2009, s. 28) „označuje vyspělou kapitalistickou společnost jako **společnost zážitků** (Erlebnisgesellschaft), protože se jedná o společnost, pro niž mají relativně velký význam právě zážitky“. Lidé se totiž nemusí zabývat uspokojením svých primárních potřeb, ale usilují o naplnění svých smyslových potřeb. V novější literatuře T. Gelná (2009) vysledovala jistou změnu ve vnímání potřeb a hodnot související s přechodem od společnosti materialistické na konci 20. století ke společnosti postmaterialistické a od společnosti zážitků ke **společnosti smyslů**, či **druhé moderně** (Romeiß-Stracke 2003, cit. Gelná 2009). Pro tento vývoj je typické zaměření na vlastní prožitky, jinými slovy se dostává do popředí „introverse, intenzita, integrace a intimita“ (Romeiß-Stracke 2003, cit. Gelná 2009, s. 29). H. Librova (2008) ve své práci o environmentálně příznivém způsobu života uvádí, že „životní styl je stále méně ovlivňován společenskou prestiží a napodobováním, kterou jsou stále víc nahrazovány pocity uspokojení a slasti“ (s. 126).

Postupně má tak dojít k opouštění konzumního způsobu života, vzrůstu významu přírody v životě člověka a ekologického uvědomění, což může přinést i důsledky pro CR, kdy pak poroste obliba ekoturismu, wellness CR a v neposlední řadě i DB. Je ale nutné podotknout, že s nárůstem individuality nebude tento vývoj aplikovatelný na všechny obyvatele, ale spíše dojde k oddělení skupiny obyvatel, která bude tento životní postoj reprezentovat (Gelná 2009).

Jelikož DB není tématem jen čistě geografickým, jsou cenné i pohledy ostatních věd. Rekreační objekty DB se týká např. skriptum k výuce architektury a urbanismu krajiny I. Kyselky (2007). Autor zmiňuje chaty a chalupy v souvislosti s rekreací, která k české krajině již neodmyslitelně patří. Chalupářské hnutí autor hodnotí velmi kladně, jelikož zachránilo desetitisíce venkovských domů před zchátráním. Naopak na masovou výstavbu chat v krajině pohlíží již spíše negativně, neodvratně totiž pozměnila vzhled české krajiny a lze v ní spatřovat jistou paralelu se suburbanizací, urban sprawl. Výjimkou jsou nejstarší tramské osady stavěné v údolích řek, které do těchto lokalit zapadly. Poněkud odlišný pohled najdeme v knize V. Zapletalové (2007). Ta, ač není vzdělaná v oboru geografie, sociologie ani architektury, pomocí fotografie nahlíží na českou krajinu, v níž vzniká „neškolená architektura, architektura bez architektů“ (s. 9). Fotografie jsou rozděleny do tematických kapitol, v nichž autorka sleduje architektonické vlivy, ale i architektonické prvky dekorativního charakteru. Tato publikace může posloužit i jako literatura o zájmové oblasti – obsahuje totiž i množství informací o lokalitách na Královéhradecku a Pardubicku. Autorka se těmito oblastmi zabývá díky vlivům známých prvorepublikových architektů J. Gočára a J. Kotěry na architektonický vzhled chat.

2.2 Regionální literatura

Ačkoli Hradec Králové ani Pardubice nejsou nejvýznamnější střediska CR, jakožto krajská města svůj význam v českém CR mají. CR na Královéhradecku se zabývá diplomová práce D. Hoškové (2008), zaměřená na možnosti rozvoje CR a spolu s tím se stručně věnuje chatovým a zahrádkářským osadám v oblasti. V Rajonizaci cestovního ruchu ČSR (Dohnal a kol. 1985) jsou vymezeny významné oblasti CR na základě hodnocení jejich potenciálu pro CR. Jako hodnotící kritéria slouží v první řadě přírodní a socio-kulturní předpoklady (objekty vytvořené činností člověka jako jsou kulturní památky, lázeňská místa apod.), dále vybavenost zařízeními umožňujícími využití rekreačních předpokladů pro CR, dopravní obslužnost a negativní vlivy snižující kvalitu území. Zájmové oblasti jako celek však do vymezených oblastí CR nejsou zařazeny, jsou uvedeny jako „území mimo oblast CR“, jelikož uvedené klasifikační podmínky nesplňují. Jsou typická nížinnou polohou bez výrazné členitosti terénu, ale i přesto se v nich nacházejí kulturně-historické zajímavosti (hlavně ve významných městech oblasti) a další rozvoj CR se zde proto nevyklučuje. Výjimku tvoří lokality v zázemí Hradce Králové u obcí Běleč nad Orlicí či Třebechovic pod Orebem, které spadají do oblasti 3. kategorie Povodí Orlice, která je využívána pro krátkodobou rekreaci, pěší turistiku či vodáctví. V novější publikaci nazvané Návrh nové rajonizace cestovního ruchu v ČR, která rovněž analyzuje předpoklady pro CR autorů J. Vystoupila a kol. (2007), se již hodnocení liší, krajina zázemí zvolených měst je vyhodnocena jako venkovská krajina s příznivými, popř. průměrnými předpoklady pro CR v případě Královéhradecka, avšak na Pardubicku jsou předpoklady průměrné.

O fyzicko-geografických podmínkách některých částí zájmových území pojednávají díla vydaná Agenturou ochrany přírody a krajiny (Faltysová, Mackovčín, Sedláček a kol. 2002 a Faltysová, Bárta a kol., 2002).

Jako další významné podklady poslouží rozvojové dokumenty obou měst, především jejich územní a strategické plány. Využití územních plánů ostatních obcí v zájmovém regionu (viz 3.2) poskytne prostor pro vytvoření představy o plánovaném rozvoji jejich území.

Při hodnocení vývojových tendencí českého osídlení byla, mimo publikací teoretické povahy (např. Horská, Maur a Musil 2002; Musil, Ryšavý a Velíšková 1984; Hampl, Gardavský a Kühnl 1987), využita také literatura pojednávající o vývoji zájmových měst (viz kapitola 4, např. Šebek a Zikmunda 1985; David a kol. 1997).

3 Metodika

3.1 Zdroje dat

Pro utvoření prvotní představy o množství objektů DB je důležité získání primárních dat. Ta jsou dostupná v podstatě ze dvou statistických zdrojů. Prvním jsou publikace Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ) vydávané každých deset let, které jsou finálním výstupem Sčítání lidu, domů a bytů (dále SLDB). Druhým pramenem jsou informace poskytované Českým úřadem zeměměřičským a katastrálním (dále ČÚZK) v podobě Katastru nemovitostí. Na základě získaných dat bylo podpořeno rozhodnutí o výběru území pro terénní dotazníkové šetření (viz 3.2), a získaná data také byla dále použita pro výpočty ukazatelů základních DB použitých při tvorbě kartodiagramu v kapitolách 5.3.1 a 5.3.3.

Český statistický úřad

Dostatečně vypovídající informace o počtu objektů DB můžeme čerpat ze Statistických lexikonů obcí ČR 1992 a 2005 obsahující výsledky SLDB z let 1991 a 2001. Výsledky SLDB z dřívějších let nejsou pro srovnání s novějšími daty vhodné z důvodu odlišné metodiky. První kvalitnější, a tudíž dostatečná data tedy poskytují až výsledky SLDB z roku 1991 (Bičík a kol. 2001).

Z množství informací uvedených v tomto lexikonu jsou podstatné tři údaje. Ve sloupci č. 17 jsou to počty OIR, do kterých se řadí chaty a rekreační domky postavené za účelem rekreace. Dále se jedná o sloupec č. 18, tj. rekreační chalupy vyčleněné z bytového fondu. Jinými slovy jde o domy původně určené k trvalému bydlení, jejichž využití se změnilo a jsou nyní užívány jen za účelem rekreace. V tomto sčítání ale byly zaevidovány i rekreační chalupy nevyčleněné z bytového fondu (sloupec č. 19, Vágner, Fialová a kol. 2004). V následujícím SLDB (v roce 2001) se situace neopakovala. Zjišťován byl pouze důvod neobydlenosti objektu a jednou z možností bylo právě rekreační využití (Vágner, Fialová a kol. 2004). Z hlediska vypovídací hodnoty je tedy vhodné využít výsledky z SLDB 1991.

Český úřad zeměměřičský a katastrální

Druhým významným poskytovatelem informací o počtech objektů DB je ČÚZK, jehož údaje jsou založené na katastru nemovitostí. Při tvorbě práce byly využity výstupy pro rok 2005 a 2010. Jak název napovídá, data jsou vedena za katastrální území a v této struktuře jsou hodnocena i v průběhu práce. O počtu ODB informuje kód využití objektu č. 8, tj. stavby pro individuální rekreaci, přičemž se jedná o informace pouze o objektech vyčleněných z bytového fondu. V předkládané práci jsou tato data využita při přehledu počtu ODB na území zájmových měst a obcí, v nichž je vhodné území členit na menší jednotky (viz 5.3.2 a 5.3.4).

3.2 Výběr zájmových lokalit

Při volbě zájmových lokalit bylo mým cílem zaměřit se na hlavní oblasti individuální rekreace obyvatel Hradce Králové a Pardubic v těsném zázemí těchto měst, jak je vymezili R. Wokoun a J. Vystoupil (1987, viz příloha č. 5) a později i J. Vystoupil a kol. (2006). Jedná se o oblasti položené východně od zájmových měst Hradce Králové a Pardubic, v nichž byla na základě analýzy dat z SLDB 1991 v úrovni obcí (viz 5.3.1 a 5.3.3) zjištěna vysoká intenzita rekreační zástavby. Za nejzazší hranici těsného zázemí byla zvolena vzdálenost maximálně deset kilometrů od zájmových měst. Při ověření situace v turistických mapách byla následně královéhradecká zájmová oblast o pět kilometrů rozšířena (do správního území Třebechovic pod Orebem), při zjištění, že zdejší osada Na ostrovech je velice významná co do počtu chat (viz 6.1.1) čítající více než sto těchto objektů.

Při průzkumu oblastí bylo na Královéhradecku vybráno osm chatových osad (včetně zmíněné osady Na ostrovech) se 657 chatami, na Pardubicku pouze čtyři s 267 objekty chat. Jejich lokalizaci znázorňuje obrázek č. 9 a 16. Nízký počet zájmových osad Pardubicka je způsoben tím, že chatová zástavba podél Labe je tvořena zpravidla malými, od sebe odločenými shluky s méně než 20 chatami. V důsledku je pak pardubické rekreační zázemí vymezeno poměrně úzce, což je dáno jeho specifikem – z důvodu nízké atraktivity krajiny se významná rekreační plochy posouvají až do více než dvacetikilometrové vzdálenosti od města a velice významně až za hranice okresu (Hlavní směry dojížděky do objektů individuální rekreace 1992, viz 5.3.3)

Zaměřením na východní okolí zájmových měst byla zajištěna primární podobnost mezi většinou klíčových oblastí, respektive osad Královéhradecka a Pardubicka, kterou představuje lokalizace osad při toku řeky Orlice (na Královéhradecku), respektive Labe (na Pardubicku). Zájmová území se nacházejí v blízké vzdálenosti od hlavních částí obou měst a většina z nich dokonce spadá do správního území měst Hradec Králové a Pardubice (viz 6.2.2, 6.2.3.)

3.3 Dotazníkové šetření, řízený rozhovor a další metody získání informací

Statistické prameny uvedené v kapitole 3.1 poskytují informace pouze o počtech objektů DB, což je pro hlubší výzkum samozřejmě zcela nedostatečné. Vhodným prostředkem pro oplnění potřebných informací je právě dotazníkové šetření. Při jeho realizaci v konkrétních lokalitách byl také zjišťován počet chat nacházejících se v osadě či lokalitě (viz 6.1.1 a 6.2.1), přičemž při průzkumu na Královéhradecku výborně posloužila jako podklad Mapa čísel popisných (Hradec Králové – oficiální stránky statutárního města [online], ve zmenšené podobě viz obr. č. 10 až 15), na Pardubicku pak mapový výstup z webové aplikace ČÚZK (Nahlížení do katastru nemovitostí [online]) rovněž usnadňující orientaci v lokalitě.

Za vzor dotazníku byla převzata standardizovaná forma často užívaná v těchto typech šetření, kterou vytvořila D. Fialová (1992). Původní verze dotazníku čítala 84 otázek. Během dalšího používání byl jejich počet postupně snížen z důvodu odmítání spolupráce v návaznosti na

citlivou povahu některých otázek (Fialová 2000). V kratší podobě je dotazník používán a ověřován v mnoha dalších studiích, což umožňuje vzájemná srovnání výsledků výzkumů.

Z původního dotazníku byly po srovnání s využívanými variantami vybrány důležité části a dotazovaným tak bylo položeno celkem 36 otázek (viz příloha č. 8) ze dvou tematických okruhů. V první, stěžejní části, lze zaměření rozdělit na informace o:

- objektu a pozemku spolu se způsobem jejich nabytí
- frekvenci užívání objektu a vykonávaných činnostech
- představě majitelů o budoucím využití objektu (zejména o přeměně na trvalé bydlení)
- celkové spokojenosti z hlediska trávení volného času v lokalitě
- problémech, které chataři považují za závažné či omezující
- změně v intenzitě užívání ODB z důvodu jiných zájmů – tedy zda došlo k poklesu a následně např. opětovnému nárůstu

Tato část původního dotazníku byla doplněna o tři otázky (č. 20, 21 a 25), v nichž je účelem zjistit účast na společných akcích v osadě, znalost se sousedy a případný pokles v intenzitě využívání objektu spojenou s rozšířenými možnostmi trávení volného času po roce 1989. Mírně modifikována byla otázka č. 11, do níž byla doplněna možnost sezónního a trvalého bydlení. Vzhledem k blízkosti lokalit od zájmových měst byla upravena také otázka č. 15 a 17, kde byly snížena vzdálenost objektu od bydliště a čas dopravy do objektu.

Druhá část dotazníku je věnována informacím o trvalém bydlišti respondenta a identifikačním otázkám o jeho osobě.

Dotazníkové šetření proběhlo ve dvou etapách. V červenci a srpnu 2008 a na počátku července 2009 jsem se zaměřila na chatové oblasti Pardubicka (viz 6.2.1) a v letních měsících roku 2009 Královéhradecka (viz 6.1.1). Za adekvátní podíl zmapování jsem si stanovila získání dotazníku z alespoň 25 % objektů. Výběr respondentů tudíž proběhl návštěvou ideálně každé čtvrté chaty. Ne vždy však byl v daném objektu někdo zastížen a v takovém případě byl navštíven objekt sousední. V několika případech bylo vyplnění dotazníku respondenty odmítnuto z důvodu ochrany soukromí, dohromady se tomu tak stalo v přibližně deseti případech. Průběh výzkumu tedy rozhodně nelze považovat za ideální.

V průběhu šetření bylo na Královéhradecku získáno 186 dotazníků, na Pardubicku pak 76, čímž byl kýžený podíl zmapování lokality dodržen, ba dokonce překročen, a to o 4 % na Královéhradecku a o 2 % na Pardubicku (viz 6.1.2 a 6.2.2).

Při návštěvě každé osady během dotazníkového šetření bylo také cílem získat podrobnější informace o osadě zejména historické povahy. S tímto záměrem byli v první řadě dle instrukcí dotazovaných vyhledáni „šerifové“ osad či členové osadního výboru, kteří byli požádáni zejména o osvětlení:

- historie osady a mezníků rozvoje
- připojení na technickou infrastrukturu
- počtu objektů obývaných celoročně
- problémů v osadě
- plánovaného rozvoje osady a osadního života

V zájmových osadách Královéhradecka bylo získání těchto informací úspěšné v sedmi osadách z celkových osmi. Šerif nebyl zastížen pouze v osadě Ostrov, kde mi však byla zapůjčena osadní kronika, v osadě Kováků brožura taktéž pojednávající o historii osady, dostupná i v elektronické podobě (30 let hradeckých Kováků ZVÚ [online]). Na Pardubicku byla situace značně nepříznivější, jelikož ze čtyř osad nebyly zjištěny žádné informace u dvou osad (Slepé rameno a Halda), v osadě V koutech nebyla paní předsedkyně zastížena. Představitel osady byl tedy kontaktován pouze v osadě Kladivo, kde mi také byla ke zpracování práce poskytnuta osadní kronika. Záznamy z kronik byly použity zejména v kapitolách 5.4.1 a 5.4.2 jako cenný doklad pojednávající o historii osady. Podobně byla využita i ústní tradování, která sice mohou být považována za zkreslená, na druhou stranu při absenci jakýchkoli přesnějších zdrojů je hodnotím jako velmi přínosná.

Pro zjištění skutečností stojících v pozadí současného stavu DB v zájmových oblastech bylo dále nutné kontaktovat příslušné samosprávné orgány, které se starají o územní rozvoj zájmových měst a obcí, (tj. na Královéhradecku Magistrát města Hradec Králové, obecní úřad Běleč nad Orlicí a Městský úřad Třebechovice pod Orebem; na Pardubicku Magistrát města Pardubic, obecní úřad Staré Hradiště, Kunětice, Ráby, Němčice a Městský úřad Sezemice). V první řadě byl v únoru 2010 dotazník (viz příloha č. 9) rozeslán na příslušné obecní (nikoli městské) úřady, na který však reagovala pouze starostka obce Kunětice, která se odvolala na nedostatek času pro zpracování mnou žádaných odpovědí. Po druhém obeslání přibližně po dvou týdnech nebyla také zaznamenána žádná odpověď, a proto jsem se rozhodla toto šetření uskutečnit v podobě řízeného rozhovoru. S příslušnými starosty jsem se posléze telefonicky dohodla na osobní schůzce a byl s nimi proveden na jaře roku 2010 řízený rozhovor dle původního schématu (viz příloha č. 9). Následně byly konzultovány územní plány obcí z hlediska možného rozvoje či omezení DB a problematiky suburbanizace (viz 6.1 a 6.2). Se starosty bylo tedy uskutečněno pět řízených rozhovorů.

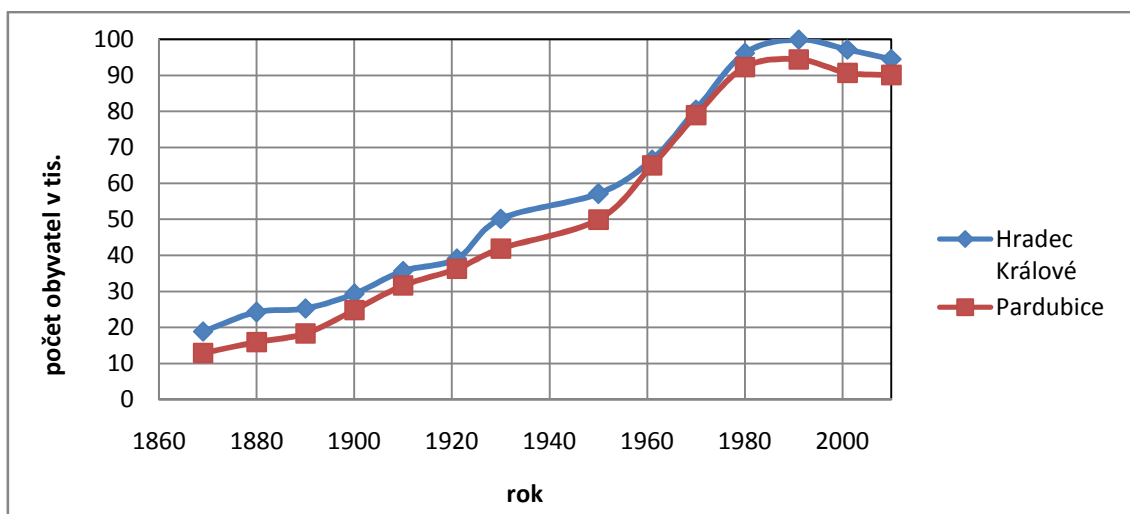
Jelikož se významné osady Královéhradecka nacházejí také ve správním území měst (tj. Hradce Králové a Třebechovic pod Orebem a na Pardubicku ve správních územích Městských obvodů Pardubice II a III a města Sezemice), byl tento dotazník odeslán také v elektronické podobě na příslušné stavební úřady, které byly posléze navštíveny (mimo Pardubice III). Lze zmínit také situaci na Odboru stavebním Městského úřadu Třebechovic pod Orebem, kde byla spolupráce dvakrát důrazně ze strany vedoucí odboru odmítnuta, a muselo dojít k neohlášené návštěvě úřadu. Ve městech Hradec Králové a Pardubice byla situace ohledně DB konzultována také na odborech územního plánování (tj. na Magistrátu města Hradec Králové na Odboru stavebním a na Odboru hlavního architekta, v případě Magistrátu města Pardubice na Stavebním úřadu a Odboru hlavního architekta). Společným všem městským úřadům (tedy i magistrátům) byla absence databáze ODB a jejich případné vyhledání by znamenalo i několikadenní průzkum informací v archivech. Vzhledem k lokalizaci pěti osad na území Přírodního parku Orlice (dále jen PP), byly dopady této skutečnosti na chataření konzultovány také na Odboru životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Královéhradeckého kraje a Odboru životního prostředí Magistrátu města Hradce Králové, kde mi poskytnuta výzkumná studie (Studie komplexního využití nivy Orlice v Královéhradeckém kraji). Jelikož se na území měst Hradce Králové a Pardubic nachází významný počet ZO a v rámci kterých některé slouží i k DB, byl jejich rozvoj a perspektivy diskutovány s předsedy územních organizací ČZS Hradec Králové a Pardubice (viz 5.3.2 a 5.3.4)

4 Vývoj Hradce Králové a Pardubic v kontextu všeobecných tendencí vývoje osídlení

Vývoj DB je pevně spjat s obecnými tendencemi vývoje české sídelní soustavy, již je fond DB díky 20% podílu na všech obytných stavbách nedílnou součástí. Jejich dopady jsou však časoprostorově diferenciovány (Vágner, Fialová a kol. 2004). V zájmových městech se DB vyvíjelo také v závislosti na vlastním vývoji měst Hradce Králové a Pardubic, nejen dle tendencí působících na území celého státu. V této kapitole je stěžejní snahou postihnout nejvýznamnější dlouhodobé tendence a faktory vývoje českého osídlení, zejména urbanizační tendence, ale i specifika rozvoje Hradce Králové a Pardubic do současné podoby a významu.

Dle mého názoru lze Hradec Králové do jisté míry považovat za hierarchicky o něco výše postavené středisko českého osídlení, než Pardubice. K tomuto závěru dospějeme, zejména pokud si uvědomíme, že Hradec Králové v celé své historii, té nejstarší i ryze moderní (respektive od dob statistického sledování), počtem obyvatel Pardubice vždy převyšoval (viz graf č. 1). K přiblížení Pardubic Hradci Králové na rozdíl přibližně 2000 obyvatel došlo až v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století. V neposlední řadě se v roce 1960 z hlediska správy území stal Hradec Králové nadřazeným vůči Pardubicím při zřízení Východočeského kraje, přičemž Krajský národní výbor sídlil právě v Hradci Králové. Po roce 2000 s reformou územní správy a nově vzniklými kraji se stávají také Pardubice krajským městem.

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel Hradce Králové a Pardubic (v letech 1869 - 2010)



Zdroj: *Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, Počet obyvatel České republiky k 1. 1. 2010 [online]*

Královéhradecko–Pardubicko představuje v českých podmínkách unikátní prostor. To je dáno existencí dvou téměř stotisícových měst, relativně rovnocenných a zároveň navzájem autonomních, která jsou však velmi úzce vztahově propojena díky územní blízkosti přibližně dvaceti kilometrů. Hradec Králové nabízí více pracovních příležitostí v terciéru (Stuchlíková 2009) a prezentuje se jako město s kvalitním prostředím pro život (Strategický plán rozvoje města Hradce Králové do roku 2020 [online]). Naopak Pardubice v této aglomeraci zastupují roli průmyslového centra, přičemž městu dosud přetrvává image průmyslového města s nebezpečnou chemickou výrobou (Strategický plán města Pardubice [online]).

Zásadní rozdíl mezi zájmovými městy představuje jejich rozvoj ještě před nástupem urbanizační fáze, kterou lze v českých podmínkách datovat přibližně do čtyřicátých let 19. století (Musil, Ryšavý a Velíšková 1984; Horská, Maur a Musil 2002). Na vzniku měst o podobném významu se podílelo mnoho historických faktorů. Některé pozitivně působily ve prospěch obou měst. Společná je např. prvotně příznivá geografická poloha ve východočeském prostoru při jejich založení na soutocích řek (Labe a Orlice v Hradci Králové a Labe s Chrudimkou v Pardubicích) poblíž brodů a tzv. Trstenické stezky spojující Čechy s Moravou, která stimulovala rozvoj polabského osídlení v jeho počátku, především v 10. století (Šebek a Zikmunda 1985). V dalším vývoji obou měst lze nalézt více spíše diferencujících historických vlivů, vzešlých ať již z měnících se preferencí měst z hlediska jejich strategického využití, mocenských faktorů a v neposlední řadě z podmíněností rozvoje hospodářství (David a kol. 1997).

Hradec Králové patří od počátku své historie k nejvýznamnějším sídlům, od 9. století jako správní sídlo severovýchodních Čech. Jako město je připomínáno již roku 1225 (David a kol. 1997), zatímco vůbec první historická zmínka o existenci Pardubic je datována až k roku 1295. V této době už i blízká sídla, Přelouč a Chrudim, byla povýšena na města (Šebek a Zikmunda 1985). Od počátku 14. století se rozvoj Hradce Králové pojil se zvýšením jeho statusu na věnné město českých královen. Dalším z dokladů historické významnosti města Hradce Králové může být i založení biskupství Královéhradeckého v roce 1664. Význam města dodnes připomínají jeho velké stavby, např. gotický Chrám sv. Ducha či renesanční Bílá věž na Velkém náměstí (David a kol. 1997). Naopak rozkvět doznaly Pardubice až s obdobím vlády rodu Pernštejnů (1490 až 1560), kteří výrazně ovlivnili nejen vzhled města, ale i vzhled okolní krajiny stavbou rybníční soustavy (zejména na Bohdanečsku) a kanálů (např. Opatovického či Halda, více viz kapitola 5.1.1). V pozdější době byl rozvoj Hradce Králové do jisté míry na dlouho poměrně omezen z důvodu výstavby vojenského opevnění města v druhé polovině 18. století. Ačkoli město nikdy vojenskou funkci neplnilo, opevnění působilo naopak jako bariéra územního a do jisté míry i ekonomického růstu, jelikož průmyslové podniky musely být lokalizovány mimo centrální město (David a kol. 1997).

Až s nástupem urbanizace počínaje průmyslovou revolucí se v celém dnešním Česku dynamicky mění dříve relativně statická forma územní organizace české společnosti, daná především přírodními podmínkami, směrem k uspořádání dynamickému, rychleji se měnícímu a hierarchicky diferencovanému (Hampl, Gardavský a Kühnl 1987). Tímto mezníkem začíná údobí, během kterého se formuje nová sídelní hierarchie českých sídel a regionů. Podle Musila, Ryšavého a Velíškové (1984) je možné v českých podmínkách rozlišit tři vývojové fáze urbanizace mezi roky 1840 a 1980 (kdy sledované období končí vzhledem k roku vydání knihy, do sledovaného období je možné zahrnout i celá osmdesátá léta), které se vzájemně lišily intenzitou urbanizačního procesu, délkou jeho trvání a působícími faktory. Po pádu socialistického zřízení nastupuje období čtvrté, v němž probíhají nápravné transformační procesy spojené s návratem k přirozeným vývojovým tendencím spojené spíše s dekoncentrací obyvatelstva (Hampl a kol. 1996). Specifika jednotlivých fází vychází z podmíněností politickými zřízeními, společenskými a ekonomickými podmínkami, a rovněž i rozvojem industrializace.

Musil, Ryšavý a Velíšková (1984) dynamiku rozvoje demonstrují na tzv. sídelních regionálních aglomeracích (dále jen SRA), které zjednodušeně představují největší města a jejich zázemí. Jejich vymezení bylo používáno zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech, přičemž měla

představovat nejvýznamnější prvky osídlení v souladu s koncepcí rozvoje osídlení a urbanizace. Účelem bylo vytvoření podmínek pro efektivní alokaci finančních prostředků a výrobních sil (Musil, Ryšavý, Velíšková 1984). SRA, potažmo i samotný pojem aglomerace, byl chápán jako komplexně funkční sociogeografický prostor, ve kterém se nachází významné jádro (či jádra) osídlení, které je s okolím pojeno silnými vazbami, přičemž při prostorovém vymezení aglomerace byl kladen důraz na oboustrannost interakcí mezi sídly, územní intenzitu těchto vztahů a přítomnost vybraných ekonomických aktivit (Němcová 1987). Území aglomerace se tedy nesestává pouze z města (měst) samotného, ale jeho součástí je i venkovské osídlení (Ryšavý 1989). V případě hradecko-pardubické SRA území zahrnovalo dokonce šest okresů – Hradec Králové, Pardubice, a částečně okresy Chrudim, Jičín, Náchod a Rychnov nad Kněžnou. V této SRA byly vyděleny tři zóny (dle Němcová 1987, viz příloha č. 6):

- **jádrové území aglomerace** tvořené městy Hradec Králové, Pardubice, Lázně Bohdaneč, Sezemice, Opatovice nad Labem a jejich spádovým územím. V tomto území nalezneme zájmové lokality této práce (viz 3.2)
- **vnitřní pásmo** s městy Holic, Přelouč, Jaroměř a Chrudim
- **vnější pásmo** tvořící obce Nový Bydžov, Hořice, Týniště nad Orlicí a Borohrádek

Za **první etapu** vývoje urbanizace je považován úsek od poloviny 19. století, kdy v českých zemích začala průmyslová revoluce, do roku 1918. V tomto období české země patřily nejprůmyslovějším a nejrozvinutějším celkům jak Rakouska-Uherska, tak celé Evropy, což se projevilo i na rapidním růstu koncentrace obyvatel do měst. Do roku 1890 však nejrychleji rostl podíl obyvatelstva žijících ve středně velkých městech (s 10 000 až 99 999 obyvateli) na populaci českých zemí. Avšak z tabulky č. 1 vyplývá, že toto nebyl případ hradecko-pardubické SRA, kde naopak počet obyvatel narůstal téměř nejpomaleji a hlavní rozvoj nastal až mnohem později. Velká města s více než stem tisíc obyvatel zvyšovala svůj podíl až po roce 1880, respektive 1890 (Musil, Ryšavý a Velíšková 1984). V tomto období ještě nelze hovořit o DB, ačkoli bohatší vrstvy obyvatel již vlastnily letní sídla, rekreace se však uskutečňovala v podobě lázeňství a mezi středními vrstvami v podobě zájmových spolků, jako je např. Klub českých turistů či Sokol (Bičík a kol. 2001).

Tabulka č. 1: Exponenciální tempo růstu počtu obyvatel žijících v SRA v období 1869 - 1980

SRA/ období	1869 - 1910	1910 - 1930	1930 - 1950	1950 - 1961	1961 - 1970	1970 - 1980	1961 - 1980	1950 - 1980	1869 - 1980
Pražská středočeská	1,73	1,39	0,33	0,66	0,10	0,31	0,21	0,37	1,04
Českobudějovická	1,31	0,19	-0,53	0,78	0,92	1,14	1,03	0,94	0,69
Plzeňská	1,75	0,84	-0,58	0,85	0,48	0,70	0,59	0,68	0,88
Karlovarsko-chebská	1,41	0,55	-3,04	1,98	0,99	0,71	0,85	1,25	0,44
Ústecko-chomutovská	2,11	0,45	-1,87	0,87	0,42	0,76	0,59	0,69	0,73
Liberecká	1,20	0,15	-2,23	0,58	0,26	0,96	0,61	0,60	0,25
Hradecko-pardubická	0,74	0,64	0,05	1,17	1,10	1,17	1,13	1,15	0,72
Brněnská	1,20	1,02	0,13	0,74	0,43	0,64	0,54	0,61	0,82
Gottwaldovská/Zlínská	0,48	1,72	1,83	0,63	0,51	1,58	1,05	0,90	0,95
Ostravská	2,24	0,85	-0,16	1,83	1,83	0,74	1,28	1,48	1,36
Olomoucká	1,15	0,67	-0,35	0,66	0,47	0,70	0,58	0,61	0,65
průměr SRA celkem	1,57	0,89	-0,37	0,94	0,60	0,65	0,63	0,74	0,88

Zdroj: Musil, Ryšavý a Velíšková (1984)

Druhé období vymezují světové války (tedy roky 1918 a 1945). V jeho průběhu nejrychleji rostla naopak města s více než sto tisíci obyvateli. Všeobecně růst podílu městského obyvatelstva do roku 1930 bývá spojován s poválečnou hospodářskou konjunkturou, který byl v následujícím období vlivem světové hospodářské krize zpomalen. Celkový růst míry urbanizace byl však výrazně pomalejší než v předchozím období (viz tabulka č. 1). Jelikož jsou data vázaná k letům, v nichž proběhlo sčítání lidu (tj. 1920, 1930 a 1950), je období konce tohoto časového intervalu zkresleno poklesem počtu obyvatel, který byl způsoben poválečným odsunem obyvatel německé národnosti, který však Královéhradecko ani Pardubicko výrazně nepostihl.

Toto období vyznačuje rozvojem suburbanizace, kdy prvních čtyřicet let 20. století bývá nazýváno „klasickou fází suburbanizace českých měst“ (Musil a Ryšavý 1983, cit. Ouředníček a Posová 2006; Musil, Ryšavý a Velíšková 1984). Za tehdejšími hranicemi Prahy, na nově vznikajících předměstích, se totiž uskutečňovala obytná i průmyslová výstavba, přičemž počet obyvatel rostl i ve vzdálenějších obcích dostupných železniční dopravou, kde vznikají nové rezidenční čtvrtě typické nízkopodlažní zástavbou rodinných domů (Vágner, Fialová a kol. 2004).

S narůstající koncentrací obyvatel ve městech se ale vynořují ekologické problémy a mezi obyvatelstvem sílí touha po trávení volného času mimo město (Vágner, Fialová a kol. 2004), proto v Černošicích, Klánovicích, či Jevanech také vznikaly letní byty zámožnějších obyvatel (Linhart, Rak a Voženílek 1977, cit. Ouředníček a Posová 2006; Vágner, Fialová a kol. 2004). Zejména ve dvacátých letech se zároveň objevuje rekreační trend spojený s opačným spektrem sociálního statusu obyvatel, tj. dělnictvem, respektive dělnickou mládeží, jejíž počty se v průběhu industrializační fáze významně zvyšují. Jedná se o tramping či skauting, jehož idea pobytu v přírodě nebyla tolik finančně náročná, jako zmíněné budování letních rezidencí. Tento trend se mezi lety 1926 až 1930 postupně rozšířil i do dalších českých a moravských měst (Jakeš-Kayman 1992), což je případ i průmyslově se rozvíjejícího se Hradce Králové a Pardubic, (podrobněji viz 5.4). Podobně byly zakládány první zahrádkové kolonie, které v tomto období plnily zásobovací funkci zejména pro ekonomicky slabé rodiny (Macl 1999).

V této době s rozvojem průmyslu zaznamenaly ekonomický rozmach zejména Pardubice. Důležitým impulsem bylo vybudování železniční trati Olomouc – Praha roku 1845, tedy již v prvním urbanizačním období, která město spojila s průmyslovými centry Čech a Moravy, především rozvíjejícími se Vítkovickými železárnami, ostravskou uhelnou oblastí a následně i průmyslovým střediskem Brnem. Železniční trať spojila Pardubice s Hradcem Králové v roce 1856, o tři roky později byla prodloužena do průmyslového Liberce a vybudování železniční komunikace do Chrudimi a dnešního Havlíčkova Brodu učinilo z Pardubic významnou železniční křižovatku a dále zvýšila jeho polohovou atraktivitu (Šebek a Zikmunda 1985). Budování image Pardubic jako průmyslového centra podpořil rozvoj chemického průmyslu s dodnes významnými podniky, jako např. Rafinérie minerálních olejů vzniklá roku 1889 (dnes PARAMO), a následně ve dvacátých letech 20. století založených Explosia Semtín (1920) a Synthesia Semtín (1928) s výrobou světoznámé trhaviny SEMTEX. Naproti tomu Hradec Králové nezaznamenal takový rozvoj průmyslových odvětví (z důležitějších např. strojírna ZVÚ založené již roku 1869, výroba klavírů Petrof od roku 1864, David a kol. 1997). Zejména zmíněný podnik ZVÚ se ve dvacátých letech 20. století významně zasloužil o zakládání ZO, což je známo především o ZVÚ (Macl 1999, viz 5.3.2), z jeho popudu dokonce došlo k založení chatové osady Kováků (viz 5.4.1).

Čím je ale město Hradec Králové pověstné dodnes, je bezpochyby moderní výstavba, kterou odstartovalo bourání hradeb započaté roku 1894. Po něm následovala ojedinělá soutěž na tvorbu regulačního plánu nové výstavby města. Ještě v devadesátých letech 19. století došlo na realizaci stavby několika veřejných staveb. Po přelomu století zde působí architekt Jan Kotěra, považovaný za zakladatele české moderní architektury. Období mezi světovými válkami doprovázel další stavební boom, tentokrát ale pokračoval na pravém břehu Labe, kde vzniklo nové centrum Hradce Králové s ucelenými urbanistickými soubory staveb významných českých architektů. Stavební rozvoj se dále ubíral směrem, jaký určil žák Jana Kotěry, Josef Gočár, a jeho regulační plán z let 1926 až 1928, který byl dodržen i během socialistické výstavby města. Zdejší nová výstavba dosáhla věhlasu i v zahraničí, což se projevilo v tom, že město získalo přívlastek „salón republiky“ (David a kol. 1997). Moderní stavby však nenalezneme pouze uvnitř města. „Jako kruhy rozbíhající se od kamene hozeného do vody se myšlenky těchto staveb šíří i do okolních vesnic,.... a toto působení pokračuje dál do lesa a krajiny, kde relativně osaměle stojí chaty. Chaty v této oblasti, na rozdíl od trampských srubů, se podobají spíše vilkám, nesou stopy městské elegance, s odvahou a grácií a zralostí tvarů a proporcí,....“ (Zapletalová 2007, s. 61). Tyto objekty se vyznačují nezvyklou barevností či prosklenými terasami (viz přílohy č. 15 a 16), čímž se značně odlišují od jednoduchých trampských srubů v okolí Prahy.

Třetí urbanizační fáze tedy léta poválečná do roku 1989, potažmo do počátku let devadesátých, je specifická relativním zpomalováním procesu koncentrace obyvatelstva do měst v porovnání s předchozími etapami. Na tomto vývoji se spolupodílelo více často protichůdných vlivů. Mezi ně patří řízené dosídlování oblastí výrazně postižených odchodem Němců, tedy především měst v pohraničí. Ne všude se však toto podařilo docílit a zbylá venkovská stavení byla od šedesátých let využita jako rekreační chalupy. Stejnému účelu posloužily také objekty ve zbývajících oblastech českého venkova poté, co zejména jejich mladší obyvatelé se v souvislosti se socialistickou industrializací stěhovali do měst a venkovské stavení následně využívali pouze k rekreaci (Vágner, Fialová a kol. 2004).

Především v letech padesátých se obyvatelstvo výrazně koncentrovalo do měst ležících v pánevních oblastech a dalších měst, v nichž byl lokalizován těžký průmysl. V zájmových městech dochází k rozvoji dalších průmyslových odvětví, zejména pak v Pardubicích, kde byl významně zastoupen strojírenský (např. Továrny mlýnských strojů), elektrotechnický (z významnějších především Tesla proslulá výrobou radiolokátorů), potravinářský a později také energetický průmysl s tepelnými elektrárnami Opatovice nad Labem a Chvaletice (Šebek a Zikmunda 1987).

V šedesátých letech se zvýšený důraz kladl na roli města při rozvoji společnosti. Tento záměr mělo podpořit zavedení střediskové soustavy osídlení jako prostředku efektivního sídelního rozvoje, v rámci kterého došlo k intenzivní bytové výstavbě ve střediskových městech (Musil, Ryšavý a Velíšková 1984). Přesto kvalitativně nejvýznamnější města trpěla omezováním jejich růstu, který se projevil také v zanedbávání údržby bytového i nebytového fondu a technické i sociální infrastruktury (Hampl 2005). V období socialismu je patrná absence vyšších forem urbanizace, jejíž součástí je i proces suburbanizace, tedy přirozený přenos růstu populace z velkých do jejich zázemí, ke kterému docházelo již v meziválečném období (Hampl a kol. 2001). Zavedení střediskové soustavy osídlení totiž zamezilo rozvoji suburbanizace vytvořením bariér ve formě administrativního oddělení sídel od velkých měst hranicemi okresu (Hampl a kol. 1996), taková sídla pak již spadala do kategorie nepodporovaných nestřediskových obcí, přičemž lokalizace investic do střediskových obcí směřovalo k zániku obcí nestřediskových. Hlavní bytová výstavba byla realizována v podobě panelových sídlišť na území obcí připojených k městům, kde by za normálních okolností vznikaly rodinné domky. Jak tvrdí Vágner, Fialová a kol. (2004), tímto „nastal tedy tlak na venkovský prostor, a to především za hranicemi města v atraktivním přírodním prostředí, s možností výstavby rekreačních objektů, tento trend můžeme částečně označit za náhradu znemožněného suburbanizačního procesu“ (s. 40). Deformaci přirozeného suburbánního vývoje také podpořil také zákon č. 53/1966 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu, který neumožňoval výstavbu mimo administrativní hranice města. Výstavbu rodinných domů tedy bylo možné realizovat v intravilánu měst, či obcí (Vágner, Fialová a kol. 2004). Politické události konce šedesátých let ještě více omezily možnosti seberealizace v zaměstnání a stále více obyvatel hledalo únik v pořízení vlastního ODB či zahrádky (viz 2.1), i proto jsou sedmdesátá léta typická největším rozvojem DB.

Z hlediska vývoje počtu obyvatel ve třech uvedených obdobích vývoje je pro hradecko-pardubickou SRA signifikantní zvyšování tempa relativního růstu počtu obyvatel po celé sledované období. Ten kulminoval v období 1950 – 1980, zatímco na počátku sledovaného období (v první urbanizační vlně) tato SRA patřila k nejpomaleji rostoucím. Pomalejší vývoj v počátku sledovaného období je prvotně způsoben místními podmínkami v podobě absence přírodních zdrojů, které byly rozhodujícím faktorem při rozvoji průmyslu v počátku industrializace. Během celého sledovaného období zde sice vznikaly významná průmyslová odvětví (hlavně v případě Pardubic), ale jednalo se o zpracovatelský, nikoli těžký průmysl (jako v případě Ostravska, Ústecka-Chomutovska, či Kladenska). Musil, Ryšavý a Velíšková (1984) uvádějí, že prosazení hradecko-pardubické SRA do skupiny nejvíce růstových aglomerací odpovídá jistému posunutí preferencí rozvoje průmyslových odvětví od těžkého průmyslu, silně podporovaného v padesátých a šedesátých letech, směrem k moderním odvětvím v oblastech s výhodnou geografickou polohou a zachovalým životním prostředím. V neposlední řadě se k procesu difúze urbanizace docházelo ze severozápadu směrem na východ z oblastí

s významným podílem německého obyvatelstva (Hampl a kol. 1996). K vývojovému zaostávání mohlo přispět i působení prostorové a hierarchické difúze při šíření koncentračního, urbanizačního a industrializačního trendu z hierarchicky nejvýše položených středisek ve výhodné geografické poloze na střediska v sídelní hierarchii níže položená a vzdálenostně blízká. M. Hampl, V. Gardavský a K. Kühnl (1987) za místní specifikum opožděného vývoje koncentrace považuje také přesun těžiště osídlení z pohraničních oblastí na území Hradecka a Pardubicka v pozdější době. V důsledku předchozích tvrzení je zřejmé, že s opožděným urbanizačním vývojem se v zájmovém území opožděně rozvíjí i další aspekty s urbanizací související, tj. DB a suburbanizace.

Od počátku devadesátých let dochází ke změně společenského systému, která spolu s uplatňováním principů volného trhu umožnila odbourání překážek přirozeného vývoje geografické organizace společnosti, který byl ve srovnání se západními kapitalistickými zeměmi značně zpožděn (Hampl a kol. 2001). Teprve od počátku devadesátých let dochází v českém prostředí k posunu koncentračního procesu na hierarchicky vyšší, metropolitní úroveň. Koncentrační proces ve své extenzivní podobě růstu počtu obyvatel bydlících ve městech se tedy mění na intenzivní formu koncentrace v první řadě kvalitativní, tedy na růst významu měst, a to především z hlediska působnosti a koncentraci progresivních kvartérních funkcí. Tzv. metropolitní regiony se tedy stávají nejvýznamnějšími prvky osídlení. V jejich vývoji se začíná znovu uplatňovat i proces suburbanizace, kdy dochází nejen k prostorovému růstu měst současně s poklesem počtu obyvatel v prostoru jádrového města (Hampl 2005), ale zejména růstu počtu obyvatel v zázemí měst. Tento vývoj neminul ani okolí Hradce Králové a Pardubic (více viz Stuchlíková 2009, Niklová 2009).

V průběhu transformačního období dochází ke smazávání následků socialistických nivelizačních tendencí a k nástupu selektivních tendencí územní diferenciaci a sídelní hierarchizaci s uplatněním právě kvalitativních faktorů rozvoje, především ekonomického a sociálního potenciálu, které jsou spojeny s přechodem společnosti z industriálního stádia vývoje společnosti na stádium postindustriální. Mezi faktory ovlivňující transformační úspěšnost měst a dynamiku rozvoje se řadí pozice v sídelní hierarchii, co se týče významu jednotlivých sídel z hlediska jejich úrovně působnosti. Dalším působícím faktorem je geografická poloha, a to jak vzhledem k Bavorsku, tak i Praze při působení západových-východního rozvojového gradientu (Hampl a kol. 2001). Následkem uvedených tendencí a faktorů je proměna složení skupiny nejúspěšnějších měst, kdy průmyslové regiony nahrazují regiony s diverzifikovanou ekonomikou a významným zastoupením progresivních aktivit, mezi které lze zahrnout i Hradecko a Pardubicko (Hampl 2005). Nicméně působením intenzifikačních nápravných vývojových tendencí došlo spíše k relativnímu potlačení významu obou zájmových měst na meziregionální úrovni, ačkoli kvalitativní i polohové charakteristiky jsou v případě Hradce Králové i Pardubic příznivé. Důvodem byl především výrazný nárůst dominance hlavního města, přesto je patrné zlepšování pozice obou měst při formování nové, kvalitativní hierarchie sídel, např. na rozdíl od silně průmyslových regionů (Hampl 2005). Jelikož Pardubice byly během socialistického období spjaty s průmyslovými odvětvími, soudě i podle nižšího počtu pracovních příležitostí v nevýrobní sféře než v případě Hradce Králové (Hampl, Gardavský a Kühnl 1987), jsou i současné kvalitativní charakteristiky Hradce Králové ve srovnání s Pardubicemi příznivější, jak dokládá např. vyšší hodnota ekonomického agregátu (ukazatel reprezentující ekonomickou úroveň územních jednotek vzniklý kombinací počtu

pracovních příležitostí a průměrných mezd zaměstnanců) na jednotku plochy, jehož hodnota v případě Hradce Králové jej v roce 2001 řadí mezi desítku vůdčích okresů ČR (HAMPL 2005). Stále více provázaný Hradecko-pardubický prostor, formující vlastní metropolitní areál, představuje pátý nejvýznamnější celek tohoto typu v českém prostoru, jež svým významem překonává pouze areál Pražský, Brněnský, Ostravský a Ústecký (HAMPL 2005).

Z hlediska vývoje DB je zjevná stagnace počtu objektů prakticky ve všech lokalitách, a ani Hradecko a Pardubicko nejsou výjimkou (viz 5.4.1 a 5.4.2). I když se odhadovalo, že s otevřením hranic a odbouráním tak jednoho z podmiňujících faktorů markantního rozvoje DB by mohlo postupně dojít až k zániku DB (Bičík a kol. 2001), je v současné době pozorován návrat k tomu tradičnímu způsobu rekreace českých rodin po několika letech stagnace. To je způsobeno opětovnou snahou uniknout z městského prostředí, navíc původní vlastníci a uživatelé ODB se dostávají do důchodového věku a i mladší generaci umožňují moderní telekomunikační technologie trávit na chatě či chalupě více času (V. Cílek v Zapletalová 2007).

5 Cestovní ruch a druhé bydlení na Královéhradecku a Pardubicku

5.1 Charakteristiky geografické polohy

Lokalizace destinací CR a jejich další rozvoj je nepochybně podmíněn přítomností významných atraktivit vysoké estetické hodnoty, budících zájem účastníků CR. Jedná se především o předpoklady fyzicko-geografické (přírodní), mající význam v první řadě na přírodně orientované formy CR, jako je turistika, cykloturistika, vodáctví, rekreace u vody, horolezectví apod., odehrává se však i v okolí měst a současně představují faktor rozmístění OIR. V městském prostředí se rozvíjí především kulturně-poznávací CR, jehož účelem je seznámení se s významnými kulturními, historickými, architektonickými a stavebními památkami, či návštěva různých kulturních a společenských akcí (Wokoun a Vystoupil 1987). V této kapitole proto nalezneme nejdůležitější charakteristiky zájmových území podmiňující jak lokalizaci CR, tak jeho rozvoj a v neposlední řadě i intenzitu DB.

5.1.1 Přírodní poměry

Královéhradecko

Území Královéhradecka se nachází v rovinaté krajině východního Polabí. Geomorfologicky lze oblast přiřadit k Východolabské tabuli s nadmořskými výškami dosahující úrovně pouze 200 až 250 m n.m. Průměrná nadmořská výška Hradce Králové činí 225 m n.m. Východně od Hradce Králové (tedy do hlavní oblasti DB) již krajina získává mírně zvlněný pahorkatinný ráz (Rybář a kol. 1986). Nížinná poloha s sebou přináší velice příznivé teplotní poměry, kdy se průměrná letní teplota dostává nad hranici 18 °C, naopak zima je zde velmi mírná (Faltysová, Mackovčín, Sedláček a kol. 2002), podmínky pro téměř celoroční turistický ruch jsou zde tedy více než příznivé.

Nejvýznamnějším tokem oblasti je samozřejmě řeka Labe, avšak z pohledu DB je to řeka Orlice, která se do Labe vlévá v Hradci Králové a vzniká spojením Divoké a Tiché Orlice nedaleko Týniště nad Orlicí. Úsek tzv. spojené Orlice je také vyhledáván vodáky, vyznávající klidnou plavbu, její sjezd totiž patří mezi nenáročné, vhodné pro začátečníky (Raft.cz [online]). Hydrologickou charakteristiku území doplňují rozptýlené rybníky (Faltysová, Mackovčín, Sedláček a kol. 2002), z nichž některé byly pro svou přírodovědnou hodnotu vyhlášeny přírodními památkami. Ze zdejších rybníků v jihovýchodní části města, se nacházejí rybníky Roudnička, Cikán a Datlík. Písník Stříbrný rybník ležící v městské části Malšova Lhota byl při dosavadní absenci venkovního koupaliště nejoblíbenější rekreační vodní plochou Hradce Králové, u které bylo vystavěno patřičné zázemí – je zde hostům k dispozici mimo jiné kemp, tobogán, půjčovna kol, občerstvení atd., ale především se v jeho blízkosti nachází velmi významná osada Stříbrný potok, založená jako součást projektu ze šedesátých let na rozvoj rekreace obyvatel Hradce Králové. Směrem na východ a jihovýchod za hranicemi města se rozprostírá pás Novohradeckých lesů táhnoucí se až k obci Borohrádek s hustou sítí značených turistických tras a cyklostezek, což z místa činí ideální rekreační zázemí města i z pohledu DB.

Jak již bylo uvedeno výše, řeka Orlice představuje významný krajinný prvek díky svým meandrům, mrtvým ramenům a skladbě okolní vegetace. Zároveň se okolí toku vyznačuje hustou rekreační zástavbou, přesto zde za účelem ochrany krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, byl v roce 1996 vyhlášen PP Orlice, nepatřící ale kategorie zvláště chráněných území (tzn. nejsou vyhlášena ochranná pásma ani plán péče). Výjimečnost tohoto celku podtrhuje přítomnost zvláště chráněných území (přírodní památka Orlice či Bělečský písňík). Avšak na území královéhradeckého okresu se nachází jen menší část PP, který zahrnuje i toky Tiché a Divoké Orlice v okresech Ústí nad Orlicí a Rychnov nad Kněžnou (Studie komplexního využití nivy Orlice v Královéhradeckém kraji). Orlice je jedním z mála českých toků, které nebyly ve své nížinné části regulovány (Vyhláška č. 4/1996 MmHK o zřízení PP Orlice [online]), tudíž se koryto neustále přirozeně vyvíjí, vznikají nová mrtvá ramena a každoročně zde dochází k záplavám, které postihují i chatové osady.

Pardubicko

Krajina Pardubicka se příliš neliší od podoby na Královéhradecku. Povrch geomorfologického podcelku Pardubická kotlina má také rovinný ráz, jenž byl ve svém vývoji přetvářen toky Labe, Chrudimky a Loučné. Nejvyšší bod kotliny nalezneme severním směrem od Pardubic, je jím Kunětická hora se svými 295 m n.m. Ačkolí se její nadmořská výška může zdát nízká, stejnojmenný hrad na vrcholu se tyčí ve výšce 70 metrů nad okolím a vytváří pohledovou dominantu Pardubicku i Královéhradecku. Kopcovitou krajinu nalezneme až za jižními hranicemi pardubického okresu, kde se zvedá masív Železných hor, severní výběžek Českomoravské vrchoviny, ležící již v okrese Chrudim. Obdobná nadmořská výška terénu řadí celý pardubický region do teplé oblasti s vysokým počtem letních dnů a mírnou zimou (Faltysová, Bárta a kol. 2002), což mimo jiné z Pardubicka i Hradecka činí intenzivně využívanou zemědělskou oblast s nízkým podílem zalesnění.

Nejvýznamnější řekou je také řeka Labe, jejíž tok byl ovlivněn regulacemi, ale zachovala se zde četná mrtvá ramena. Mezi dalšími významnými řekami oblasti je Chrudimka, levostranný přítok Labe, do kterého se vlévá v Pardubicích. Na jejím toku bylo zbudováno několik přehradních nádrží, avšak až za hranicemi okresu. Největší je Sečská přehrada, která je intenzivně využívána k rekreaci i obyvatel Pardubic i v podobě DB (Hlavní směry dojížděky do objektů individuální rekreace 1992, viz 5.4.2).

Krajina především severně od Pardubic se vyznačuje přítomností významné rybníční soustavy, přičemž rod Pernštejnů zde nechal v 16. století vybudovat na 400 rybníků, z nichž se dodnes dochovalo pouze 60 % jejich původního počtu. Poměrně překvapivě na březích těchto rybníků nevznikly žádné významnější chatové osady.

Hydrologickou síť regionu doplňují umělé vodní kanály, jejichž vznik je také datován také do období vlády Pernštejnů. Nejdelší z nich, Opatovický kanál, je dlouhý 30 kilometrů a dnes slouží k zásobování užitkovou vodou (Faltysová, Bárta a kol. 2002). Podél kanálu Halda východně od intravilánu Pardubic se nachází stejnojmenná lokalita, řadí se mezi pro tuto práci zájmové osady (viz 6.2.1).

5.1.2 Dopravní poloha

Dobrá dopravní dostupnost je jedním ze základních předpokladů rozvoje středisek ČR. Jelikož oblast leží geograficky více méně v centrální části republiky, je tedy dobře dostupná všemi směry. Nejdůležitějším faktorem je dopravní spojení s hlavním městem státu. V případě Hradce Králové a Pardubic toto zajišťuje dálnice D11. Díky tomu se lze z Prahy do Hradce Králové dopravit i za necelou hodinu, ačkoli dálnice končí nedaleko hranic města. Z Pardubic cesta automobilem trvá jen o několik minut déle. Obě centra jsou vzájemně velice dobře dostupná prostřednictvím silnice I/37 (viz obr. č. 2), ačkoli by zdejší intenzitě provozu prospělo zvýšení počtu jízdních pruhů v celém úseku. Hradec Králové je ale díky Gočárově okruhu známý jako „křižovatka republiky“, jelikož se zde schází několik významných silničních tras (Ředitelství silnic a dálnic [online]) – např. E 67 (směr Polsko) a E 442 (směr jižní Morava).

Obr. č. 2: Dopravní síť



Zdroj: AMapy.cz, vlastní úprava

Obě města jsou významnými uzly nejen silniční, ale i železniční dopravy. Poloha Pardubic na I. a III. železničním koridoru (Německo – Ústí n. L. – Česká Třebová – Brno – Rakousko a Německo – Cheb – Česká Třebová – Ostrava – Slovensko, České dráhy [online]) obyvatelům zaručuje frekvenci spojů typu R, IC, EC a SC na Prahu přibližně každých 20 minut, přičemž vlakem typu SC se lze do Prahy dopravit i za 57 minut. Přímé spojení Hradce Králové s Prahou je v současné době zajištěno v periodě jednou za hodinu. Vlaky na trase mezi Pardubicemi a Hradcem Králové vyjíždějí přibližně dvakrát až třikrát do hodiny (IDOS – jízdní řády [online]).

Letecká doprava nabývá na celosvětově důležitosti a objemu, a nejinak tomu je i východních Čechách. Původně čistě vojenské letiště v Pardubicích realizuje od roku 1995 také civilní lety. V roce 2007 bylo na letišti odbaveno rekordních 93 569 osob. V současnosti odsud létají pravidelné linky do Moskvy a významnou část letového provozu představují charterové lety českých cestovních kanceláří do některých přímořských destinací (Letiště Pardubice [online]). Letiště v Hradci Králové neslouží k veřejným mezinárodním letům (Letiště Hradec Králové [online]). Dopravní dostupnost Prahy a mezinárodního letiště Praha–Ruzyně silniční a železniční dopravou byla popsána v předchozích odstavcích.

5.2 Cestovní ruch na Královéhradecku a Pardubicku

Z hlediska návštěvnosti považuji za vhodné alespoň zmínit mezikrajské srovnání, jelikož se tímto jevem tyto dva sousední kraje rapidně liší. Královéhradecký kraj je hojně turisty navštěvován, a ačkoli podíl na počtu návštěvníků ČR má spíše klesající tendenci, udržuje si stále vysoké podíly na CR Česka (viz tabulka č. 2). Za tím stojí především příslušnost významných horských celků – Krkonoš a Orlických hor, využívaných celoročně k dlouhodobé rekreaci s významným podílem zahraničních hostů především v Krkonoších. Mimo to se v tomto kraji (avšak mimo zájmové území) nachází množství historických pamětihodností. Avšak nejnavštěvovanějším cílem kraje je ZOO Dvůr Králové, zároveň šestý nejoblíbenější turistický cíl Česka s ročním počtem návštěvníků čítající 539 tisíc návštěvníků v roce 2008 (viz tabulka č. 3). V Pardubickém kraji se nachází jen malá část Orlických hor. Patří sem sice také masiv Králického Sněžníku, jehož poloha je však v rámci kraje i republiky periferní. Především právě menší zastoupení přírodních atraktivit řadí Pardubický kraj v mezikrajském srovnání z hlediska návštěvnosti dlouhodobě na poslední místo, jak je patrné ze srovnání období let 2000 až 2009 v tabulce č. 2. Podobně se dle návštěvnosti nejvýznamnější turistický cíl kraje, Soubor lidových staveb Vysočina, nemůže se svými 75 tisíci návštěvníky vyrovnat atraktivitě ZOO ve Dvoře Králové, ani čtyřem dalším nejnavštěvovanějším objektům (viz tabulka č. 3).

Tabulka č. 2: Podíl krajů počtu hostů v ČR v hromadných ubytovacích zařízeních v letech 2000 - 2009

Kraj / rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
hl. m. Praha	24,1	26,7	24,3	26,7	31,6	33,2	32,6	34,6	35,7	36,3
Středočeský	8,9	7,9	6,5	7,4	7,0	6,2	6,0	5,5	5,2	5,4
Jihočeský	8,6	8,1	7,6	8,3	8,7	8,3	8,7	7,6	7,3	7,7
Plzeňský	4,2	4,1	4,3	4,4	4,2	3,8	3,8	4,0	3,8	4,0
Karlovarský	5,1	5,1	5,9	4,7	4,6	4,8	5,3	5,2	5,3	5,6
Ústecký	3,6	4,3	4,3	3,4	2,9	3,1	3,1	2,9	2,9	2,8
Liberecký	7,8	7,4	8,4	7,0	6,2	6,2	6,3	5,5	5,5	5,4
Královéhradecký	8,8	9,0	9,6	8,5	7,8	7,9	7,7	7,0	7,0	6,8
Pardubický	3,0	2,8	2,7	2,7	2,8	2,7	2,8	3,0	2,8	2,7
Vysočina	3,6	3,4	3,7	3,5	3,3	3,1	3,2	3,2	3,1	3,0
Jihomoravský	8,3	7,9	7,7	9,2	8,3	8,5	8,4	9,1	9,2	8,7
Olomoucký	3,8	3,5	4,0	3,9	3,4	3,4	3,4	3,4	3,3	3,1
Zlínský	4,2	3,9	4,5	4,5	4,3	4,0	4,0	4,1	3,9	3,7
Moravskoslezský	5,9	5,9	6,4	5,9	4,9	4,8	4,8	5,0	5,0	4,9

Zdroj: Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních v krajích, ČSÚ[online]

Tabulka č. 3: Počet návštěvníků nejnavštěvovanějších turistických cílů v Královéhradeckém a Pardubickém kraji v roce 2008 (v tis.)

Královéhradecký kraj		Pardubický kraj	
ZOO Dvůr Králové	539	Soubor lidových staveb Vysočina*)	75
Zámek Dětenice	153	Východočeská galerie, Pardubice	55
Prachovské skály	135	Státní zámek Litomyšl	33
Galerie Zdeňka Buriana, HK	120	Hrad Kunětická hora	33
Státní zámek Ratibořice	88	Hrad Svojanov	32

*Kurzívou označené cíle se nacházejí v zájmovém území, *) údaj o návštěvnosti se vztahuje k roku 2007*

Zdroj: Návštěvnost turistických cílů v ČR 2008 [online]

Oblast Královéhradecka a Pardubicka se podle regionalizace agentury CzechTourism vytvořené především pro účely propagace destinací v zahraničí (Vystoupil a kol. 2006) byla původně součástí marketingového turistického regionu Východní Čechy (viz příloha č. 2). Při novém vymezení turistických regionů (viz příloha č. 1) byl region Východní Čechy rozdělen na Královéhradecko a Východní Čechy. Toto vytyčení odpovídá administrativním hranicím mezi Královéhradeckým a Pardubickým krajem (Vágner a Perlín 2010). Z Královéhradeckého kraje zůstaly odděleny pouze Krkonoše, k nimž bylo přičleněno Podkrkonoší. Jednotlivé oblasti se dále dělí na turistické regiony, přičemž v novém vymezení se mírně mění hranice zájmového turistického regionu Královéhradecko, ke kterému byla přiřazena část Podzvičinska. Region Pardubicko zůstal nezměněn (viz přílohy č. 3 a 4).

Relativně nezajímavé přírodní podmínky (viz 5.1.1) v zájmových oblastech potvrzuje i fakt, že při tvorbě Rajonizace cestovního ruchu ČSR (Dohnal a kol. 1985) nebyly zařazeny do oblastí nebo podoblastí CR, tedy do kategorie prostorů s nejvyšší mírou rekreační využitelnosti, ale spadají do kategorie území mimo oblasti CR. Ovšem i v rámci nich byly vybrány lokality vhodné pro CR. Pouze okrajově na západě okresu Hradec Králové na Třebechovicku zasahuje do zájmového území oblast III. kategorie, Povodí Orlice, která se vyznačuje především využitím v letním období vhodným ke krátkodobé rekreaci a pěší turistice. Tato oblast zasahuje také do západní části okresu Pardubice, avšak ne již do zájmového území této práce, stejně jako další oblast CR, Železné hory, v tomto případě v jihozápadní části okresu Pardubice. V později vydaném Atlase CR ČR (Vystoupil a kol. 2006) je většina území Královéhradecka i Pardubicka dle podílu potenciálních rekreačních ploch vyhodnocena jako venkovská krajina s minimálními či průměrnými předpoklady pro CR. Výjimku ovšem tvoří pás podél Orlice na Královéhradecku spolu s oblastí Novohradeckých lesů – zdejší krajina již disponuje velmi příznivými předpoklady pro CR.

5.2.1 Formy cestovního ruchu v zájmových oblastech

Hradecko ani Pardubicko se z hlediska atraktivity krajiny nemohou srovnávat se zbývajícími částmi obou krajů. Tento fakt je však na druhou stranu vyvážen přítomností množství historických památek, doprovodných zařízení CR a kulturních či sportovních akcí, vytvářející vhodné podmínky pro kulturně-poznávací CR. Obě krajská města byla totiž zařazena do I. kategorie sídel městského typu, která se vyznačují nadprůměrnou úrovní historických a kulturních atraktivit i ubytovacích kapacit, která vypovídá zpravidla vysoké celoroční návštěvnosti (Wokoun a Vystoupil 1987). Podrobnější hodnocení významu sídel pro CR přináší Atlas CR ČR (Vystoupil a kol. 2006). Zde je Hradec Králové z hlediska koncentrace významných kulturně-historických a architektonických památek přiřazen ke druhé

nejvýznamnější kategorii – středisek městského cestovního ruchu národního významu, zatímco Pardubicím byl přisouzen význam nižší, pouze nadregionální. Významností z hlediska ČR a svou vybaveností obě krajská města dominují nad svým okolím.

Královéhradecko

Historické předpoklady ČR byly blíže popsány v kapitole 4. Historický vývoj Hradce Králové umožnil vzniku množství cenných a turisty vyhledávaných staveb nejen historických, ale i moderních děl architektů J. Gočára a J. Kotěry. K dalším turistickým lákadlům města se řadí také Obří akvárium, Muzeum Východních Čech (mimo jiné dílo J. Kotěry), Labské kolesové parníčky, Hvězdárna a planetárium, zástupce původní lidové architektury Šrámkův statek v Pileticích (Hradec Králové – oficiální stránky statutárního města [online]), za kterými by mohl následovat další a další výčet. Jelikož Hradec Králové láká nejen množstvím nemovitých památek, proto je mezi formami ČR také významně zastoupen kulturní ČR, jelikož se zde každoročně koná i mnoho kulturních akcí. Z těch nejvýznamnějších jmenujme např. festival Divadlo evropských regionů, hudební událost Jazz Goes to Town, hudební open-air festivaly Rock for People a Hip hop kemp, konající se na královéhradeckém letišti. Letecká přehlídka Czech International Air Fest (známá pod zkratkou CIAF) každoročně láká představením letadel z mnoha evropských zemí desítky tisíc návštěvníků a byla oceněna titulem „Událost roku Hradce Králové 2009“ (Hradec Králové – oficiální stránky statutárního města [online]).

Nejen díky faktu, že se Hradec Králové řadí k nejvýznamnějším a největším městům ČR, a také vzhledem k jeho výhodné poloze, díky svým kvalitativním předpokladům bývá vyhledávaným místem konání kongresů, konferencí, seminářů apod., pro které město disponuje dobrými podmínkami (Hošková 2008). Zdejší hromadná ubytovací zařízení pojmu přes 2500 hostů (Hošková 2008). Největší kapacity sálů poskytuje Kongresové centrum Aldis s více než tisícem míst. Hojně využíváno je též kulturní centrum Adalbertinum. Rozvoj kongresové turistiky je podpořen nabídkou kvalitních ubytovacích kapacit, v nichž je možné pořádat akce tohoto typu. Jedná se především o tři královéhradecké čtyřhvězdičkové hotely (EuroAgentur Hotel U královny Elišky, Hotel Grand a Hotel Pod věží), v kategorii tříhvězdičkových svou kapacitou pro konference vyniká Hotel Černigov s 500 místy, 200 míst nabízí Hotel Alessandria (Turistický portál ČR CzeCOT [online]). Ve městě jsou dostupné i mnohé doplňkové služby, samozřejmostí jsou stravovací služby, kulturní a zábavní zařízení i zařízení pro volnočasové aktivity, jako např. krytý bazén, od května 2010 také letní koupaliště, zatímco dříve obyvatelé i turisté museli využívat přírodních koupališť, z nichž nejoblíbenější je pískáček Stříbrný rybník.

Jakkoli by předchozí líčení mohlo naznačovat, že se veškeré turistické dění odehrává výhradně v Hradci Králové, není tomu tak, jelikož i v okolí lze nalézt mnoho zajímavých míst a atrakcí, z nichž nelze opomenout známé zámky Hrádek u Nechanic, či Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou. V Třebechovickém muzeu betlémů můžeme obdivovat množství těchto mechanických skvostů, přičemž nejcennější z nich je dozajista Proboštův betlém, který byl jako jediný výtvar svého druhu v celé ČR prohlášen za národní kulturní památku. Pozornosti milovníků vojenské historie jistě neunikne Památník bitvy u Chlumu (ke které došlo v roce 1866) s naučnou stezkou a muzeem. Zdejší krajinu lze poznávat při pěších či cyklistických výletech, pro které je zde terén takřka ideální, vhodný pro nenáročnou turistiku nebo rodiny s dětmi. Nej hustší síť značených

turistických tras a cyklotras pak především z důvodu atraktivnosti krajiny nalezneme jihozápadně a západně od Hradce Králové v Novohradských lesích a podél Orlice, jejíž tok je hojně vyhledáván vodáky. Mnoho turistů zavítá také do Podorlického skanzenu v Krňovicích (Hradec Králové – oficiální stránky statutárního města [online]).

Poznávací CR lze opravdu považovat za nejvýznamnější formu CR v Hradci Králové a okolí, přičemž toto tvrzení lze dokumentovat výsledky šetření Monitoringu návštěvnosti turistických regionů, který zpracovala agentura CzechTourism a je uveden v tabulce č. 4. Významný důvod návštěvy představuje také práce a návštěva příbuzných či známých.

Tabulka č. 4: Převažující důvod návštěvy (v %) v létě 2005, 2006 a v zimě 2005/2006, 2006/2007

úroveň hodnocení		poznání	relaxace	turistika a sport	zdraví	práce	zábava	nákupy	návštěvy příbuzných či známých	tranzit	počet dotaz.
město	Hradec Králové	25,83	6,83	6,83	2,83	16,67	12,00	10,67	14,50	3,33	600
	Pardubice	12,67	4,33	4,00	2,00	21,33	17,33	8,00	25,33	4,33	300
TO	Hradecko	35,01	9,98	6,16	1,60	13,28	7,07	5,07	16,76	4,79	1 754
	Pardubicko	25,56	12,02	8,28	13,54	10,19	6,93	4,38	14,97	3,90	1 256
TR	Východní Čechy	29,14	16,05	17,01	3,72	10,22	5,94	3,33	11,19	3,23	13 935

TO = turistická oblast, TR = turistický region dle původního vymezení (viz 5.2)

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky [online]

Pardubicko

Struktura důvodů návštěvnosti, jež uvedli dotazovaní turisté Monitoringu návštěvníků v turistických regionech, se poněkud se v Pardubicích liší od skutečnosti zjištěné v Hradci Králové (viz tabulka č. 4). Do Pardubic turisté zavítali především z důvodu návštěvy příbuzných či známých, následují pracovní povinnosti a zábava. Poznávání představuje až čtvrtou nejčtenější pohnutku, ačkoli i v tomto ohledu mají Pardubice co nabídnout. Městská památková rezervace byla zřízená i v Pardubicích a nalezneme v ní z hlediska gotického a renesančního urbanismu cenné spojení zámeckého sídla, typického přechodem mezi hradem a zámekem, a jeho opevnění s dnešním centrem měst (Šebek a Zikmunda 1985). Na Perštýnském náměstí mohou turisté obdivovat stavby pozdně gotické a renesanční, charakteristickou dominantu města vytváří Zelená brána. V neposlední řadě se zde nacházejí stavby zastupující moderní architekturu – Gočárův Hotel Grand (dnes nákupní centrum), Winternitzovy automatické mlýny, taktéž navržené J. Gočárem a známá secesní budova krematoria od P. Janáka (Šebek a Zikmunda 1985). Podobně jako v případě Hradce Králové je vzhledem k velikosti města i v Pardubicích pestrá nabídka volnočasových aktivit, oproti severnímu sousedovi v současné době Pardubice disponují dvěma letními koupališti.

Čím si ale Pardubice získali slávu i ve světě, je bezesporu každoroční konání významných sportovních akcí. I proto bývají přezdívány „městem sportu“ (Oficiální stránky statutárního města Pardubice [online]), sport zde totiž má dlouhou tradici (jezdectví, lední hokej, basketbal,

motorismus, tenis atd.). Za nejdůležitější lze považovat dostihové závody, které vrcholí Velkou pardubickou steeplechase. Ta si především díky Velkému Taxisovu příkopu vysloužila pověst nejen neprestížního, ale i nejtěžšího dostihového závodu na evropském kontinentu, a i proto na ni do Pardubic pokaždé zavítají desetitisíce diváků. Tato velmi atraktivní akce se koná vždy druhou říjnovou nedělí a v roce 2010 se tomu tak stane již po stodvacáté. Vždy o týden dříve se už od roku 1929 koná další neméně pověstná sportovní událost – motocyklový plochodrážní závod Zlatá přilba města Pardubic. Obě tyto události do Pardubic lákají velké množství diváků a nezanedbatelný počet jich přijíždí i z ciziny. Město se však potýká s jakousi neschopností turisty „přilákat“ i mimo konání těchto akcí, i přes dosavadní snahy návštěvníkům nabídnout další alternativy trávení dovolených mimo významné sportovní akce, popř. v období konání těchto akcí využít jejich potenciálu a pomocí dalších produktů CR (především ve vazbě na tradici chovu koní v okolí – v hřebčinech v Kladrubech nad Labem a ve Slatiňanech) jejich pobyt v místě prodloužit. Tato tvrzení by dozajista bylo vhodné potvrdit měsíčním rozložením návštěvnosti ubytovacích zařízení, bohužel dostupné datové údaje (poskytované ČSÚ) nejsou v tomto případě využitelné, protože jsou zpracovávány pouze za celý kalendářní rok, a i tak nejsou spolehlivá data poskytována za celé území města, ale jen za městský obvod Pardubice II., což znesnadňuje také srovnání s Hradcem Králové.

Nízká návštěvnost Pardubic představuje dlouhodobý problém, zároveň i průměrná délka pobytu je velice krátká, pouze jeden až dva dny (Integrovaný plán rozvoje města Pardubic „Přitažlivé město [online]). Nabídka ubytovacích služeb nejvyšší kvality je zde poměrně omezená, ve městě se nachází pouze jeden hotel kategorie *****. Město disponuje přibližně 1500 lůžky, jejich kapacita je v kontextu celoročně nízké návštěvnosti dostatečná, což ale neplatí v době konání velkých sportovních a kulturních akcí, jako je především Velká pardubická, kdy jsou zdejší hotely a penziony zamluveny dlouhou dobu dopředu (Integrovaný plán rozvoje města Pardubic „Přitažlivé město“ [online]). Také se zde nekonají žádné významnější konference, kongresy či veletrhy, ačkoli stejně jako v případě Hradce Králové se v Pardubicích nachází významná regionální univerzita, ale další zázemí pro jejich konání je spíše nedostačující. Jediný velkokapacitní sál, který dokáže pojmout až tisíc osob, je Výstavní centrum Ideon, aula Univerzity Pardubice disponuje kapacitou 374 míst. V Hotelu Euro, jediném čtyřhvězdičkovém v Pardubicích, se nachází sál s kapacitou do sta osob (Turistický portál ČR CzeCOT [online]). V současnosti může akce tohoto typu hostit i v dubnu 2010 otevřený sál v obchodním centru AFI Palác o kapacitě 400 až 600 osob (Společenský sál v AFI Paláci otevřen [online]). V neposlední řadě přichází v úvahu otázka, do jaké míry z hlediska návštěvnosti hraje roli přetrvávající negativní image znečištěného průmyslového města (Strategický plán města Pardubice [online]).

V okolí Pardubic se čilý turistický ruch odehrává mimo jiné v Lázních Bohdaneč, o čem svědčí především 13% podíl turistů (viz tabulka č. 4) v turistické oblasti Pardubicko, uvádějících jako důvod návštěvy „zdraví“, přičemž většina dotyčných byla dotazována právě v Lázních Bohdaneč. Město je vzdálené pouze osm kilometrů od Pardubic, s kterými je dopravní spojení zabezpečováno trolejbusovou linkou. Lázně se od svého prvopočátku, tedy od roku 1897, specializují na léčbu onemocnění pohybového ústrojí. Dlouhodobější povaha pobytu se odráží ve vysokém počtu přenocování, v roce 2008 jich bylo evidováno přes 184 tisíc, z toho pouze necelé procento tvořili pobytové cizinců. Při více než 19 tisících ubytovaných osob pak průměrná délka pobytu činila dokonce 9,4 dne (Monitoring návštěvníků v turistických regionech České

republiky [online]). Ve zdejší lázeňské areálu nelze při návštěvě opomenout další dílo J. Gočára, tzv. Gočárův pavilon. Neméně atraktivní je také krajina Bohdanečska, především rozsáhlou rybníční soustavou o vysoké přírodovědné hodnotě, která byla blíže popsána v kapitole o přírodních podmínkách Pardubicka. Plochy některých z rybníků (např. Buňkov, Mělice, Oplatil) jsou v letních měsících hojně využívány ke koupání a bylo u nich zřízeno i ubytování v kempech (Oficiální internetové stránky Statutárního města Pardubice [online]).

Mnoho z atraktivit mimo území města Pardubice lze objevovat při aktivní formě odpočinku díky rovinatému terénu a husté síti cyklotras při výletech na kole, některé z nich jsou propagovány i na informačních tabulích (např. trasa „Perníkové srdce Čech“) a často tvoří uzavřené okruhy s výchozím a cílovým bodem v Pardubicích (Oficiální internetové stránky Statutárního města Pardubice [online]). Mimo to skrz Pardubice, stejně jako přes Hradec Králové vede stezka Labská trasa ze Špindlerova Mlýna až do Ústí nad Labem a v budoucnu by Pardubice měli být propojeny cyklostezkou s Hradcem Králové (Hradec Králové – oficiální stránky statutárního města [online]).

Významný výletní cíl obyvatel Pardubic a dominanta celého Pardubicka, Kunětická hora, se nalézá severně od města. Na jejím vrcholu stojí už od poloviny 14. století stejnojmenný hrad. Prostor u úpatí hory je často využíván k pořádání zábavných akcí, jako např. při pálení čarodějnic, či se zde se koná hudební festival České hrady. Poblíž lze také navštívit bývalý lovecký zámeček – Perníkovou chaloupku, kde se návštěvníci dozvědí mnoho informací o tradiční místní pochoutce, Pardubickém perníku. Náročnější návštěvníci jistě siluetu hradu ocení jako kulisu i při hraní golfu v Golf & Spa Resortu Kunětická hora v nedaleké Dřítči (Oficiální internetové stránky Statutárního města Pardubice [online]).

5.3 Rozložení druhého bydlení v zájmových okresech

DB je v rámci Česka rozmístěné značně nepravidelně, ačkoli rekreační objekty lze v menší míře nalézt téměř v každé obci. Lokalizace významných koncentrací ODB je odvislá od mnoha faktorů, především se váže na kvalitní přírodní prostředí, přičemž nejvíce rekreačních objektů je koncentrováno v okolí velkých a středních měst. Vhodné přírodní podmínky poskytují lokality podél vodních toků, přehrad a rybníků, či v okrajových částech lesů. V tomto ohledu se jedná především o objekty rekreačních chat, zatímco významné chalupářské oblasti nalezneme v podhorských a horských oblastech, v menším měřítku pak v obcích po celé ČR (Vágner, Fialová a kol. 2004).

Tato část práce má především za úkol zhodnotit rozmístění a intenzitu DB na úrovni okresu a zájmových měst a tuto problematiku osvětlit z hlediska specifík platných pro tato dvě území. K tomuto účelu jsou využita statistická data z SLDB 1991, která jsou, přes jisté nepřesnosti, považována za vysoce spolehlivá (Bičík a kol. 2001), pro potřeby hodnocení územního rozložení v zájmovém území jsou postačující, a především poskytují přehled o struktuře rekreačního fondu. Zároveň byla využita data nejnovější, v tomto případě data o využití budov poskytnutými ČÚZK vztahující se k roku 2010, při hodnocení DB v katastrálních územích obcí.

5.3.1 Rozložení druhého bydlení a jeho struktura v okrese Hradec Králové

Přítomnost velkého města, tj. Hradce Králové, předurčila pro své okolí vhodné podmínky pro rozvoj DB z hlediska poptávky, avšak zdejší přírodní prostředí svou kvalitou tomu napomohlo jen částečně. Pouze venkovská krajina ve východní části zázemí totiž disponuje velmi příznivými podmínkami pro CR na rozdíl od zbývajících oblastí, kde jsou podmínky pro CR jen minimální či průměrné (Vystoupil a kol. 2007, viz 5.2). Toto rozložení přírodní atraktivity území ovlivnilo současný stav DB. Jeho koncentrace veskrze pouze do východní části okresu způsobila, že se okres s celkovým počtem 4920 ODB (Statistický lexikon obcí 1992) řadí spíše do kategorie okresů průměrných. Hustota ODB se při ploše okresu 891,6 km² v celorepublikovém srovnání pohybuje mírně nad průměrem, který činí 5 OIR na km² (Hlavní směry dojížděky do OIR 1992). V tomto okrese je však o 10 % vyšší. Z celkového počtu OIR připadá 57 % (viz tabulka č. 5) na objekty chat a rekreačních domků, chalupy jsou v tomto okrese zastoupeny méně.

Tabulka č. 5: Charakteristika ODB v okrese Hradec Králové

	chaty a rekr. domky	chalupy vyčl. z byt. fondu	chalupy nevyčl. z byt. fondu	celkem
okres Hradec Králové (abs.)	2813	222	1885	4920
okres Hradec Králové (%)	57,2	4,5	38,3	100
podíl okresu na ČR	1,31%	0,41%	1,47%	1,24%

Zdroj: SLDB 1991, vlastní výpočty, přepočteno na územní vymezení okresu k r. 2010

Město Hradec Králové představuje významný zdroj uživatelů OIR (Hlavní směry dojížděky do objektů individuální rekreace 1992), a ač je počtem obyvatel sedmé největší v Česku, podíl domácnostní disponujících vlastním OIR je pátý nejvyšší po čtvrtých Pardubicích (Hlavní směry dojížděky do objektů individuální rekreace 1992). Vlastní rekreační objekt si do roku 1991 pořídilo 7884 domácností, tedy 21,4 % z nich. V rámci celého okresu bylo zjištěno 8900 domácnostní vlastnicích OIR (SLDB 1991). Při srovnání s počtem objektů sloužících k rekreaci (viz tabulka č. 5) je zřejmé, že počet OIR je vzhledem k počtu domácností vlastnicích OIR téměř dvakrát vyšší. Z toho vyplývá, že minimálně 55 % domácností okresu si pořídilo objekt mimo jeho území. Tento údaj je však pouze orientační, jelikož při šetření SLDB 1991 bylo zjištěno, že na 100 OIR připadá přibližně 116 domácností vlastnicích OIR (Hlavní směry dojížděky do OIR 1992). Rovněž není zřejmý podíl vlastníků z dalších okresů, který byl objasněn pouze v případě OIR vyčleněných z bytového fondu a činil pouhých 7 % (Hlavní směry dojížděky do objektů individuální rekreace 1992). Území okresu tedy plní funkci rekreačního zázemí vesměs pouze pro své vlastní obyvatele a pro ostatní není tak atraktivní. Významné rekreační proudy směřují tedy i za hranice okresu, nejsilněji do okresu Rychnov nad Kněžnou, do oblasti Orlických hor a podhůří. Objemově méně již okresu Trutnov, tedy Krkonoš a krkonošského podhůří. V těchto oblastech totiž zůstalo po odsunu německého obyvatelstva z pohraničí mnoho domů neobydlených a s počátkem jejich využívání je spojena první vlna zájmu o chataření v padesátých letech (Wokoun a Vystoupil 1987), která pokračovala i s postupným vylidňováním venkovských obcí v těchto okresech, kde se uvolnil další bytový fond a umožnil tak šíření chalupaření do mnoha venkovských obcí. Město si tedy v podstatě vytvořilo dvě rekreační zázemí – první z nich je lokalizované v bezprostřední blízkosti poptávky a druhé rozptýlené ve větších vzdálenostech, za hranicemi okresu.

Z hlediska rozmístění ODB je citelná značná nerovnoměrnost, jež je patrná i z obr. č. 3. Přes 47 % všech OIR se dokonce nachází přímo na území města Hradce Králové. V případě objektů chat a rekreačních je dominance města ještě vyšší a činí podíl města dokonce 81 % (2278 chat a rekreačních domků). Za touto značnou převahou lze hledat tradici zahrádkářského hnutí, které se projevilo markantní výstavbou a současnou rozlohou zahrádkových kolonií a v nich umístěných rekreačních chatek (podrobněji viz 5.3.2). Nejvíce chatových osad nalezneme ve východní části města. Na tuto značnou koncentraci navazuje další významná zóna DB lemující tok řeky Orlice, ale již na území Pověřeného obecního úřadu (dále jen POÚ) Třebechovice pod Orebem (což dokládá tabulka č. 6). Lesnatá krajina také umožnila zejména v Bělči nad Orlicí rozšíření mimo tradiční chatovou zástavbu podél Orlice. Tyto lokality jsou dále hodnoceny v souvislosti dotazníkovým šetřením (viz 6.1.1).

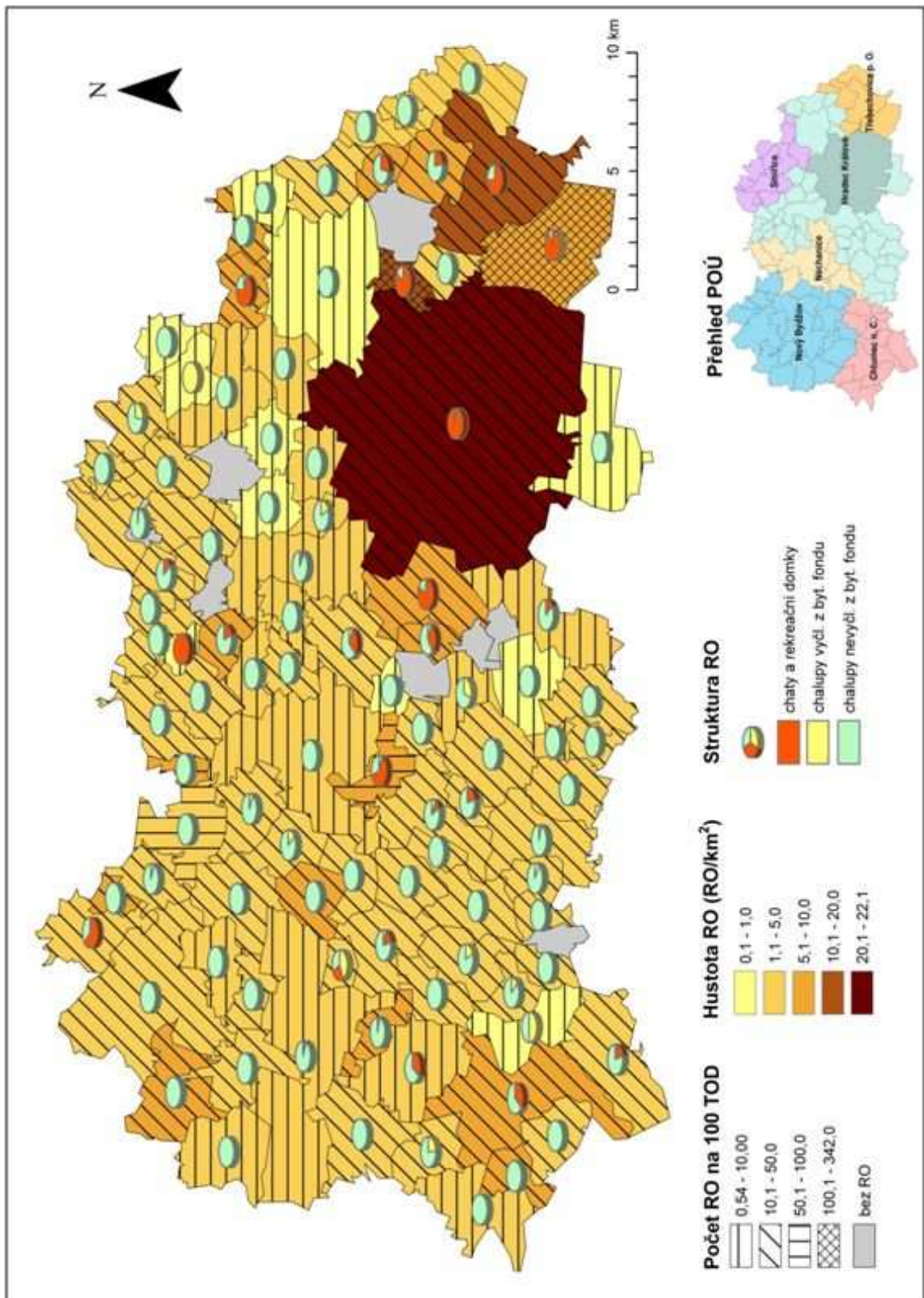
Tabulka č. 6: Katastrální území ve východní rekreační oblasti Hradce Králové v roce 2010

katastr. území	obec	OIR	objekty k bydlení
Běleč nad Orlicí	Běleč nad Orlicí	157	125
Štěnkov	Třebechovice p. O.	134	84
Třebechovice p. O.	Třebechovice p. O.	82	1222
Krňovice	Třebechovice p. O.	33	35

Zdroj: databáze ČÚZK 2010

Zbývající oblasti se od zmiňovaných podstatně liší a hlavní diferenční faktor představuje nejen počet OIR, ale především podíl OIR vyčleněných z bytového fondu, zejména chat a rekreačních domků. Z obr. č. 3 je zřejmé, že objekty z bytového fondu nevyčleněné (tj. chalupy) převažují na celém území okresu. Jelikož právě rozvoj chalupaření byl vázán na volný domovní fond a nebyl budován nově jako chaty, je přirozené, že jsou tyto objekty rozmístěny více pravidelně, což samozřejmě doprovází nižší hustota RO. Jistou roli hraje i vymezení královéhradeckého okresu, v němž není hlavní zdrojové město situováno v jeho centrální části, ale je lokalizován v jihovýchodní části okresu na soutoku řeky Labe s Orlicí, na níž leží hlavní chatové oblasti a řeka Orlice tak působí jako hlavní lokalizační faktor. V okrese samozřejmě leží i další regionálně významná sídla, jako je Nový Bydžov či Chlumeck nad Cidlinou. Ta si však vytvářejí jen poměrně nevýznamná rekreační zázemí. Zároveň ani podél řeky Labe nevznikly žádné významnější chatové lokality, jako se tomu stalo v sousedním pardubickém okrese (viz 4.4.2). Z těchto důvodů žádná z obcí nepřesáhla hranici sta OIR vyčleněných z bytového fondu. Jejich počtem poměrně vyniká jen obec Stěžery, ležící západně od Hradce Králové v sousedství, kde se nachází 76 vyčleněných objektů v podobě zahrádkovo-rekreačních chat.

Obr. č. 3: Rozmístění a struktura RO v okrese Hradec Králové



Zdroj: Statistický lexikon obcí 1992, vlastní výpočty, zpracováno v programu ArcGIS, územní vymezení okresu k roku 2010

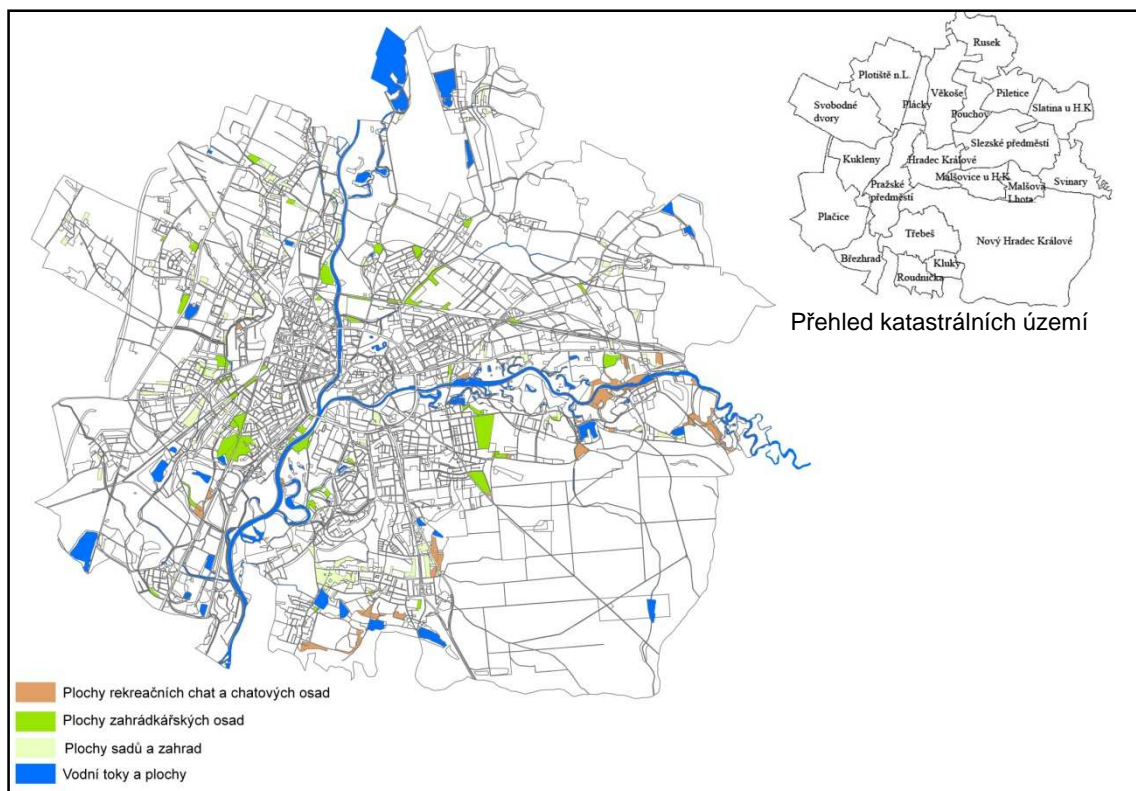
5.3.2 Druhé bydlení na území města Hradce Králové

Území krajského města počtem OIR značně vyniká nad zbývajícími obcemi okresu (viz obr. č. 3), jelikož se zde nachází 4/5 všech chat okresu (SLDB 1991), tj. 2278 objektů. ČÚZK k roku 2010 evidoval pouze o 252 objektů méně. K tomuto závěru ČSÚ i ČÚZK došly s největší pravděpodobností zahrnutím významného počtu ZO do kategorie OIR. Z toho vyplývá, že tyto objekty, aby mohly být zařazeny do SLDB 1991, musely odpovídat povaze rekreačního objektu dle vyhlášky č. 83/1976 Sb. o obecných požadavcích na výstavbu (Vágner, Fialová a kol. 2004). Budováním ZO bylo obcházeno znemožnění výstavby rekreačních chat stavební uzávěrou (Bičík a kol. 2001). Podobně pro zaevidování ČÚZK je podmíněno evidencí v katastru nemovitostí jako stavba pro individuální rekreaci. Tyto statistické výsledky tedy naznačují obrovský rozmach ZO, který započal zejména po první světové válce (viz kapitola 4) a zakládaly je obce, podniky (např. ZVÚ, Lokomotivní depo, OÚNZ), družstva i jednotliví občané (Macl 1999).

V ČZS je jen v Hradci Králové sdruženo 64 místních organizací, z nichž polovina založila zahrádkářské osady. Pouze v rámci osad sdružených v ČZS se nachází 2652 zahrádek, na nichž je ve 2/3 případů umístěn objekt chaty (O. Macl, předseda Územního sdružení ČZS Hradec Králové). Samozřejmě ne všechny královéhradecké ZO spadají pod ČZS, jelikož do Generelu zahrádkových osad Magistrátu města Hradce Králové (dále jen MmHK) bylo zaneseno 104 zahrádkových či zahrádkářských osad. Ovšem pouze u 31 z nich bylo zjištěno povolení k umístění chat územním rozhodnutím – nejčastěji o výměře 16 m² (tj. odpovídající vyhlášce č. 83/1976 Sb., Vágner, Fialová a kol. 2004), výjimečně až 40 m². Skutečný počet zahrádkových chat využívaných k rekreaci není prakticky možné zjistit, odhadem se jejich počet může blížit i k počtu 1500. Jen na území největší osady, ZO Rozkvět míru se nachází cca 300 zahrádkových chat nesoucích číslo evidenční (Nahlížení do katastru nemovitostí [online]). Že jsou zahrádkové a zahrádkářské osady (dále jsou pro potřeby práce označovány souhrnně ZO) roztroušeny po celém území města bez závislosti na atraktivitě prostředí dokazuje obr. č. 4, přičemž nejvýznamnější ZO nalezneme v katastru Pražského předměstí (ZO Červený dvůr I-VI), Nový Hradec Králové (ZO Zlatá růže) a Malšovice (největší ZO celého města – Rozkvět míru). Při srovnání obr. č. 3 s tabulkou č. 7 je patrné, že se ZO na počtu OIR podílejí významnou měrou.

Po roce 2001, kdy skončila desetiletá ochranná lhůta pronájmu pozemků určená zákonem 229/1991 Sb. (Kupera 2008), mohou soukromí majitelé pronájem vypovědět, či enormně zvýšit nájemné a z tohoto důvodu se před dvěma ZO objevila hrozba zániku. Další čtyři osady, které leží na pozemcích patřících městu, nejsou v souladu s ÚPmHK a výhledově také dojde k jejich zrušení. Ovšem 80 % ZO bylo umožněno odkoupit parcely od Pozemkového fondu, a tím je zaručena jejich existence do budoucna (O. Macl, předseda Územního sdružení ČZS).

Obr. č. 4: Rozmístění ZO a chatových osad na území Hradce Králové



Zdroj: ÚPmHK, datové vrstvy GIS poskytl Odbor hlavního architekta MmHK, vlastní úprava

Tabulka č. 7: Katastrální území s největším počtem OIR v městě Hradci Králové v roce 2010

katastrální území	počet OIR	objekty k bydlení	katastrální území	počet OIR	objekty k bydlení
Svinary	339	300	Malšova Lhota	111	246
Malšovice u HK	321	720	Kluky	101	496
Pražské Předměstí	301	1394	Svobodné Dvory	90	610
Nový Hradec Králové	221	1125	Plácky	89	319
Slezské Předměstí	166	742	Roudnička	46	242
Třebeš	117	733			

Zdroj: databáze ČÚZK 2010

V ÚPmHK schváleném roku 2000 **plochy zahrádkářských osad** představují jednu ze dvou funkčních ploch určených pro individuální rekreaci obyvatel. V těchto lokalitách je i dnes umožněna výstavba zahrádkářských chat. Jejich rozměry ÚPmHK v současnosti nijak neupravuje, ale musí být v souladu s rozměry a popř. jednotným vzhledem určeným při vzniku osady v jejich územním rozhodnutí (M. Rambousková, Odbor hlavní architektky MmHK). Nicméně rekreační chaty nejsou v těchto lokalitách přípustné. V původním znění ÚPmHK byl rozměr zahrádkářských chat omezen na 25 m², tento požadavek byl však vypuštěn, i z toho důvodu, že byl pocíťován tlak ZO na umožnění rozšíření chat, jelikož požadavky uživatelů

zahrádkových chat na komfort se stále zvětšují. V nedávné době mělo v nové změně ÚPmHK dojít k omezení plochy půdorysu zahrádkové chaty dokonce na 50 m², tedy na rozměr typický spíše již pro rekreační chaty. Ke schválení vyhlášky však nedošlo v souvislosti s návrhem tzv. zahrádkářského zákona (M. Rambousková, vedoucí oddělení územního plánování MmHK), který upravoval zastavěnou plochu na 25 m², avšak 1. 6. 2010 byl vetován prezidentem republiky (Český zahrádkářský svaz [online]). Směrodatný nicméně stále zůstává maximální rozměr určený územním rozhodnutím, který je územnímu plánu nadřazený, ZO však mohou žádat dílčí změnu územního rozhodnutí a vypuštění omezujících parametrů pro rozměry chat. V současné době probíhá výběrové řízení na zpracování nového ÚPmHK, který by měl nastavit regulativy těchto staveb v kontextu případně schváleného zahrádkářského zákona (M. Rambousková, vedoucí oddělení územního plánování MmHK).

Druhou, ovšem pro tuto práci stěžejní rekreační plochu představují **plochy rekreačních chat a chatových osad**. Ty jsou na území města zastoupeny v menším měřítku než ZO. Nejrozsáhlejší lokality nalezneme okolo řeky Orlice ve východní části města (v k. ú. Svinary, Malšova Lhota a Slezské předměstí, viz obr. č. 4 a tabulka č. 7), na jihu města pak území v okolí Novohradeckých rybníků Cikán, Roudnička a Datlík v k. ú. Roudnička a Kluky. Jedná se o lokality nacházející se v okrajových částech Hradce Králové, které byly dříve samostatnými obcemi a kde chatové osady vznikaly již před druhou světovou válkou v souvislosti s rozmachem trampského hnutí. Blízkost města a obytné zástavby, na ni vázané technické infrastruktury v kombinaci s poměrně stále kvalitním životním prostředím činí z těchto lokalit lukrativní území s vysokým potenciálem pro transformaci funkčního využívání. Ta je již ve větší či menší míře pozorovatelná ve všech zmíněných chatových lokalitách. Stavební úřad MmHK se dlouhodobě potýká s požadavky uživatelů chat na neúměrné zvyšování objemu chat, čímž se rekreační objekty přibližují měřítku rodinných domů a ačkoli ÚPmHK umístění staveb pro trvalé bydlení v chatových lokalitách neumožňuje, absence regulativů omezující rozměry chat tomuto vývoji značně napomáhá (M. Jandík, vedoucí Odboru stavebního MmHK).

ÚPmHK také vymezuje zvláštní kategorii rekreačních chat, tzv. **chaty umístěné na pozemcích určených k plnění funkcí lesa**, pro které platí jiné podmínky, než pro plochy rekreačních chat a chatových osad mimo tato území. Na lesních pozemcích totiž jakékoliv úpravy objektů, které by vedly ke zvětšení objemu stávající stavby, nejsou povoleny, stejně jako výstavba nových rekreačních chat. Nejsou povoleny ani změny užívání či umístění jakýchkoli jednoduchých staveb. Těmito omezeními je ovlivněno poměrně vysoké množství chatů vlastních OIR v k. ú. Svinary (viz 6.1.1), částečně se jedná o zhruba dvacítku chat u rybníka Cikán v k. ú. Roudnička a Kluky. Tyto objekty lze pouze upravovat a z tohoto důvodu jsou zdejší podmínky pro transformaci na trvalé bydlení nepříznivé.

V původním znění obecně závazné vyhlášky ÚPmHK (Hradec Králové – oficiální stránky statutárního města [online]) z roku 2000 byly regulativy nastaveny mnohem přísněji, např. byla určena maximální půdorysná plocha 80 m². Kromě na lesní půdě ležících osad, byly lokality dále děleny na plochy rekreačních chat ležících:

- v ochranném pásmu vodárenského odběru 2. stupně z řeky Orlice, ve kterých byla vyhlášena stavební uzávěra
- v zátopovém území, jehož vymezení je téměř shodné s předchozí kategorií. I zde byla zakázána jakákoliv výstavba a přestavby objektů zvyšujících jejich objem
- na území PP Orlice, kde jakékoli změny musely být schváleny příslušnými orgány životního prostředí

Tato omezení znamenala prakticky nemožnost jakýchkoli úprav objektů takřka ve všech důležitých osadách východní části města, kde se nacházejí zájmové chatové osady (viz 6.1.1), a ač byla z nové obecně závazné vyhlášky vypuštěna, dle výpovědi chatařů je i dnes velmi problematické získat stavební povolení pro úpravy objektů.

Co se týče území PP Orlice, z hlediska ochrany životního prostředí pro plochy chatových osad nevyplývají žádná významná omezení. Kontroly příslušných orgánů životního prostředí (tj. odbory životního prostředí Krajského úřadu a MmHK) spočívají pouze v hlídání černých skládek a případných splašků vyústěných do Orlice. Dle informací Odboru životního prostředí bude do budoucna vyvíjen tlak na zvýšení stupně ochrany z PP na přírodní památku. Podobně do nového územního plánu, který je v současnosti ve fázi přípravy, bude požadováno opětovné zanesení regulativů pro rekreační objekty nacházející se v PP Orlice (L. Tluka, Odbor životního prostředí MmHK).

5.3.3 Rozložení druhého bydlení a jeho struktura v okrese Pardubice

Na Pardubicku se nachází mnoho vodních ploch a toků (viz 5.1.1), proto se jeví jako přirozené předpokládat, že významné koncentrace DB vznikly i zde, jelikož tak se tomu stalo v zázemí Hradce Králové a každého většího města v Česku. Pardubicko je však region kromě průmyslové výroby se vyznačující intenzivním zemědělstvím i nízkým podílem zalesněných ploch, z čehož vyplývá relativní nedostatek ploch vhodných pro rekreaci především z důvodu ochrany zemědělského půdního fondu. Okres Pardubice se tudíž řadí k okresům s nejnižšími počty objektů sloužících k rekreaci po bok především pánevnických a jihomoravských okresů (Hlavní směry dojížděky do objektů individuální rekreace 1992). S 2885 těchto staveb (Statistický lexikon obcí 1992) na území o rozloze 880 km², která je srovnatelná s rozlohou královéhradeckého okresu, je hustota rekreační zástavby prakticky poloviční.

Tabulka č. 8: Charakteristika ODB v okrese Pardubice

	chaty	chalupy vyčl. z byt. fondu	chalupy nevyčl. z byt. fondu	rekreační objekty celkem
okres Pardubice (abs.)	1305	63	1515	2885
Okres Pardubice (%)	45,2	2,3	52,5	100
podíl okresu na ČR (v %)	0,6	0,1	1,2	0,7

Zdroj: Statistický lexikon obcí 1992, vlastní výpočty, přepočteno na územní vymezení okresu k r. 2010

Nízký počet OIR je ovšem v rozporu s údajem o počtu domácností okresu vybavených rekreačním objektem. Těch bylo v okrese Pardubice evidováno 9397 (Statistický lexikon obcí 1992), z toho 8087 pouze ve městě Pardubice – to představuje 23 % veškerých domácností v městě Pardubice a ve srovnání s ostatními městy čtvrtý nejvyšší podíl, dokonce vyšší než v sousedním Hradci Králové. Pokud ale srovnáme počet OIR v okrese Pardubice (tabulka č. 8) s počtem domácností vlastních OIR, dojdeme k závěru, že ve vlastním okrese se odehrává

rekreace maximálně pouze 30 % domácností okresu (Hlavní směry dojížděky do OIR 1992), pokud ale uvažujeme, že OIR jsou výhradně ve vlastnictví místních obyvatel. Tomu skutečnost neodpovídá, jelikož Vágner, Fialová a kol. (2004) uvádějí tento podíl jako čtvrtinový, tudíž podle tohoto tvrzení zbývá pouhých 5 % na rekreaty z ostatních okresů. Z toho vyplývá, že zhoršené podmínky pro rekreaci ve vlastním okrese byly u tří čtvrtin rekreatů z pardubického okresu nahrazeny dojížděkou do ostatních, zejména sousedních okresů. Tedy podobně jako v městech s nevhodnými přírodními podmínkami se rekreační zázemí posouvá o 20 až 30 kilometrů dále než v případě měst s podmínkami příznivými (Wokoun a Vystoupil 1987). Tento jev je spíše v souladu s obecnými faktory lokalizace rekreace a turistiky dle Christallera (1964, cit. Vágner 1999) dle teorie periferie, kdy při uspokojování rekreačních potřeb je upřednostňováno území vzdálené od hlavních seskupení obyvatelstva. Tím dochází k prostorové difúzi DB z města a k jeho rozptýlu do vzdálenějších oblastí. Významně tyto proudy směřují především do okresu Chrudim, kde vlastní rekreační objekt má téměř čtvrtina Pardubanů vybavených OIR (Hlavní směry dojížděky do objektů individuální rekreace 1992). Okres Chrudim se i z tohoto důvodu řadí mezi okresy s největší intenzitou rekreačních objektů. V rámci tohoto okresu lidé pro chataření objevili atraktivní krajinu např. oblasti okolo Sečské přehrady (Hlavní směry dojížděky do OIR 1992). Dokladem může být ten fakt, že obyvatelé Pardubic na území obce Seč postavili přes 500 OIR z přibližně 1200 OIR zde se nacházejících (Hlavní směry dojížděky do OIR 1992). Další již méně významné rekreační proudy se realizují do okresů Havlíčkův Brod a Rychnov nad Kněžnou, v nichž je již upřednostňováno chalupaření před chatařením, tedy rozptýlená forma DB podmíněná volným bytovým fondem. Vzhledem k vysokému podílu domácností vlastnících objekt mimo území okresu lze předpokládat, že tyto obecné trendy umožnily překonání nevhodných přírodních podmínek na Pardubicku a zhoršujícího se životního prostředí ve městě Pardubice v souvislosti s průmyslovou výrobou a s masivní socialistickou výstavbou panelových domů.

Nicméně i přes skutečnost, že Pardubicko je oblast z hlediska celorepublikového rozložení DB nevýznamná a velký počet obyvatel tradičně upřednostňuje vzdálenější lokality, lze i zde nalézt místně významné koncentrace ODB. Na území okresu jsou v tomto ohledu jasně patrné značné rozdíly, jak dokazuje obr. č. 5, ze kterého je zřejmá také velmi nízká intenzita těchto jevů ve většině obcí zájmového regionu, průměrná hodnota dosahuje pouze 4 OIR/km². Na území celého pardubického okresu lze v podstatě vymezit pouze dvě významné oblasti DB, které vynikají nad zbývajícím územím. První z nich si město Pardubice vytvořilo v blízkosti svých hranic, na území ORP Pardubice, jako své bezprostřední rekreační zázemí, a proto představuje zájmovou oblast této práce. Tvar a umístění vůči zdrojovému městu jsou opět atypické ve srovnání s většinou velkých a středních měst, které jsou obklopeny přírodně cenným okolím – tam rekreační lokality vznikly v koncentrických či sektorových rekreačních zónách (Wokoun a Vystoupil 1987). Při srovnání s Královéhradeckem je rovněž patrná koncentrace do jednoho sektoru (viz příloha č. 5). Toto rekreační zázemí představují téměř výhradně správní území obcí položených východně a severovýchodně od zdrojového města. Zde absolutním počtem OIR (viz tabulka č. 9) vynikají obce Pardubice, Kunětice a Sezemice, slaběji již Staré Hradiště, Ráby a Němčice. V rámci těchto obcí je většina objektů situována podél vodních toků – okolo Labe, jeho místního přítoku Loučné a kanálu Halda. Zdejší rekreační zástavba není nikterak hustá, roztroušené shluky chat nalezneme podél uvedených toků od Pardubic směrem k Hradci Králové až téměř po opatovickou elektrárnu. Na toku Labe po obou jeho březích se jedná o úsek v přibližné délce deseti kilometrů. Celkově zde lze napočítat cca 460 chat. Větší koncentrace se

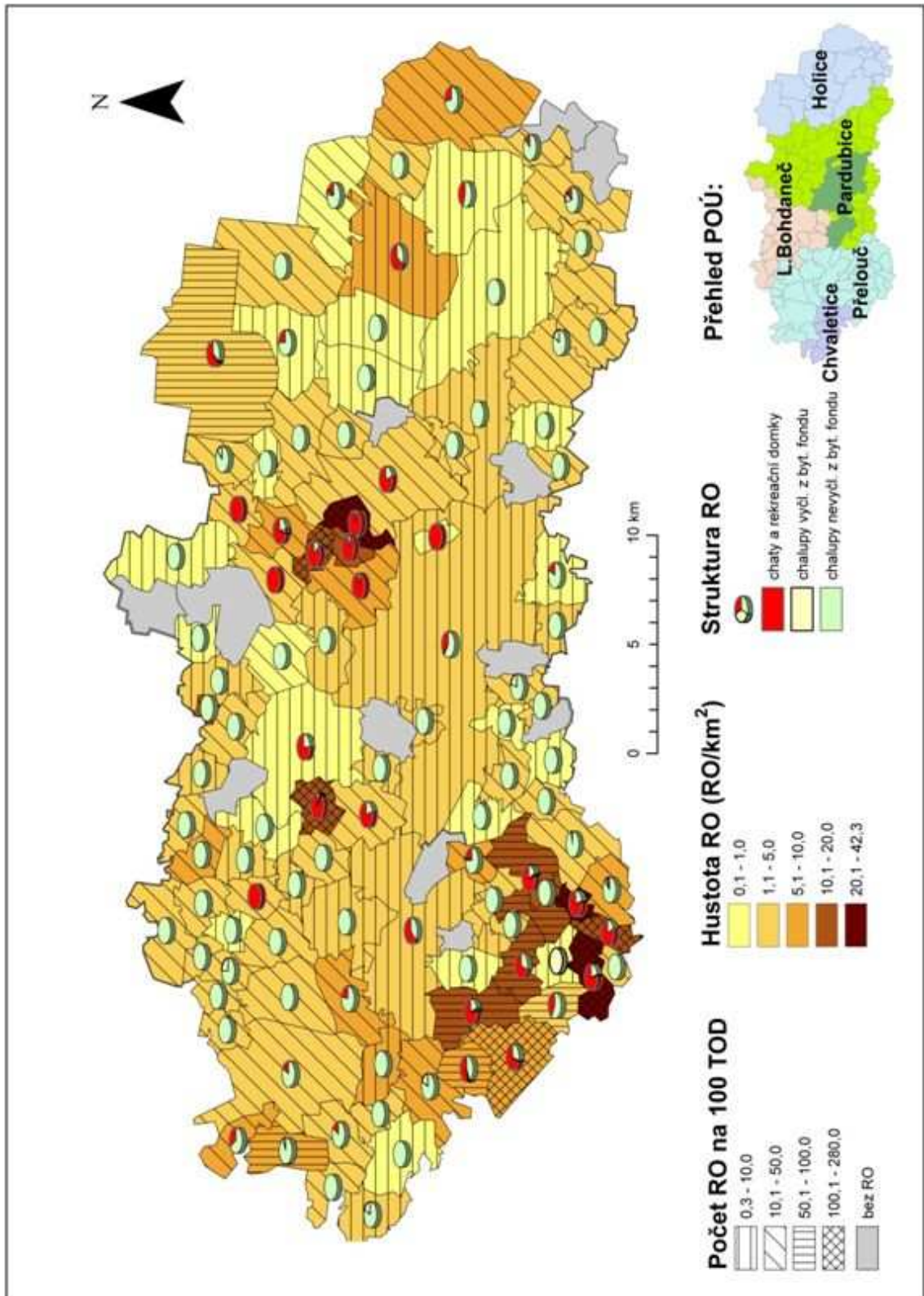
formovaly pouze na území Pardubic na břehu mrtvých ramen Labe a ve srovnání s Hradcem Králové, kde je lokalizováno přes 2000 OIR, hraje zdrojové město Pardubice jen zanedbatelnou roli. To je dáno především tím, že zahrádkaření zde nezaznamenalo takový rozvoj a zřejmě ani zahrádkářské objekty nebyly začleněny do šetření SLDB. Lokality na území Pardubic na slepých ramenech představují nejvýznamnější oblast koncentrace DB co do absolutního počtu OIR. Proti proudu Labe, především ve správním území města Sezemice při soutoku Labe s Loučnou najdeme další významnější koncentraci OIR. Poslední významná lokalita, zvaná Kladivo (viz 6.2.1), se rozrostla od břehu Labe do stejnojmenného lesíku, a čítá 112 objektů chat, ale schází se zde katastrální území tří obcí – Němčic, Rábů a Kunětic. Ve správním obvodu ORP Pardubice mimo uvedené území podél toku řeky Labe se pouze jedna obec vyznačuje lokalizací většího počtu OIR – je to obec Neratov s 67 OIR (Statistický lexikon obcí 1992).

Tabulka č. 9: Katastrální území s největším počtem OIR v severozápadní rekreační oblasti

katastr. území	obec	OIR	objekty k bydlení
Pardubice	Pardubice	178	3959
Kunětice	Kunětice	151	88
Počaply nad Loučnou	Sezemice	52	81
Brozany nad Labem	Staré Hradiště	46	160
Němčice nad Labem	Němčice	41	152
Ráby	Ráby	35	146

Zdroj: databáze ČÚZK 2010

Obr. č. 5: Rozmístění a struktura RO v okrese Pardubice



Zdroj: Statistický obcí 1992, vlastní výpočty, zpracováno v programu ArcGIS

Jak je patrné z obr. č. 5, značné množství rekreačních objektů je dále lokalizováno ve vzdálenější oblasti v jihovýchodní části okresu již mimo POÚ i ORP Pardubice v POÚ Přelouč, které bychom mohli nazvat jihozápadní oblastí DB Pardubicka. Jedná se tedy o druhou nejvýznamnější lokalitu na Pardubicku. Krajina podhůří Železných hor totiž poskytuje ve srovnání s blízkým okolím Pardubic kvalitnější přírodní prostředí, především v podobě ploch lesů a zejména poměrně velkého počtu rybníků, i když rozlohou nevelkých na rozdíl od Bohdanečska, kde však chatové kolonie nevznikly. Zdejší půda také není v těchto lokalitách intenzivně zemědělsky využívána. I proto je zde na území osmi obcí a jejich katastrálních území (viz tabulka č. 10) koncentrováno přibližně 460 chat. Z osmi katastrálních území, uvedených v tabulce č. 10, které vynikají lokalizací poměrně vysokého počtu ODB jsou chatové osady v případě sedmi z nich situovány výhradně u rybníků, tedy mimo zastavěná území obcí. Tato oblast však vzhledem k vyšší vzdálenosti (cca 15 kilometrů a více) od města Pardubice nepředstavuje bezprostřední rekreační zázemí města Pardubice. Nejen z toho důvodu, ale i kvůli rozdrobenosti do velkého počtu obcí a specifičnosti v podobě lokalizace při rybnících (tj. oblastí pro transformaci na trvalé bydlení spíše nevhodné vzhledem ke vzdálenosti od intravilánu obcí), byla pro další výzkum upřednostněna první, severozápadní rekreační oblast, kde lze funkční transformaci očekávat mnohem pravděpodobněji.

Tabulka č. 10: Katastrální území v jihozápadní rekreační oblasti okresu Pardubice s největším počtem OIR

katastr. území	obec	OIR	objekty k bydlení
Rašovy	Turkovice	72	63
Seník	Janovice	71	34
Klenovka	Přelouč	64	61
Svojšice u Choltic	Svojšice	61	82
Sovoluská Lhota	Lipoltice	54	12
Litošice	Litošice	50	92
Choltice	Choltice	49	256
Holotín	Holotín	42	31

Zdroj: databáze ČÚZK 2010

Katastrální území v jihozápadní rekreační oblasti okresu Pardubice s největším počtem OIR

V nejvýchodnějším území pardubického okresu, POÚ Holicích také nalezneme obce, v nichž byl zjištěn poměrně vysoký podíl OIR vyčleněných z bytového fondu, potažmo objektů chat. Chatové kolonie zde však nevytvářejí seskupení a nelze tedy hovořit o koncentracích DB. Příkladem může být právě město Holice, které si vytvořilo vlastní rekreační zázemí čítající 78 chat uvnitř hranic města. V severní části ORP se 70 chatami lokalizovanými při hranicích lesa vyniká ještě obec Býšť.

5.3.4 Druhé bydlení na území města Pardubice

V Pardubicích je situace ohledně rozšíření DB značně odlišná od té v Hradci Králové (viz 5.3.2). ČÚZK zde totiž eviduje k roku 2010 pouhých 233 objektů sloužících k rekreaci a ČSÚ v roce 1991 dokonce jen 93 z bytového fondu vyčleněných objektů. Obrovský rozdíl mezi těmito krajskými městy je způsoben s největší pravděpodobností začleněním většiny zahrádkových chat mezi ODB pouze v případě Hradce Králové, kde se jejich počet pravděpodobně pohybuje v přibližné relaci 1000 objektů. Z katastrálních území ve městě vyniká počtem ODB pouze katastr Pardubice (viz tabulka č. 11).

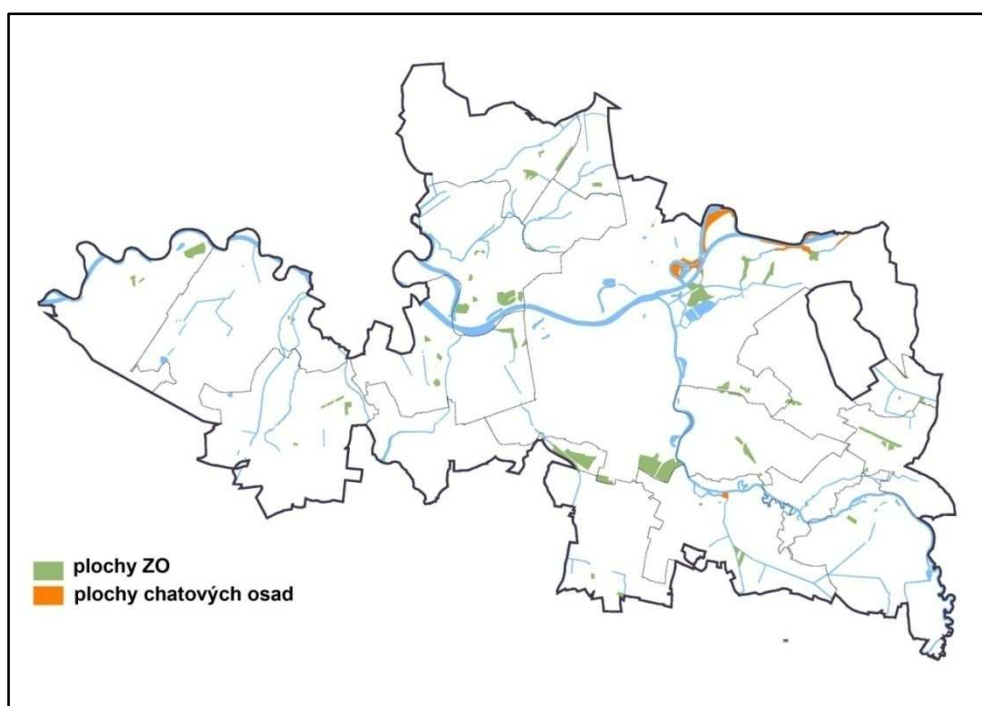
Tabulka č. 11: Katastrální území města Pardubice, v nichž jsou lokalizovány OIR

Katastrální území	počet OIR	objekty k bydlení
Pardubice	178	3959
Pardubičky	18	450
Rosice nad Labem	12	638
Černá za Bory	9	198
Hostovice u Pardubic	6	74
Mnětice	3	133
Nové Jesenčany	3	270
Nemošice	2	310
Semtín	1	71
Staré Čívce	1	229

Zdroj: databáze ČÚZK 2010

Samozřejmě i na území Pardubic stejně jako Hradce Králové se nachází zahrádkové či zahrádkářské kolonie, na jejichž území stojí zahrádkové chaty, sloužící k rekreaci jejich uživatelů, ale zde nastala situace stejná, jako u většiny sídel v Česku, tedy, že do statistických šetření nebyly zahrádkářské chaty zařazeny (Bičík a kol. 2001). Rozmístění ZO a chatových osad v rámci města ukazuje obr. č. 6.

Obr. č. 6: Rozmístění ZO a chatových osad na území Pardubic



Zdroj: ÚPmP, obr. poskytl Odbor hlavního architekta MmP, upraveno

Osad sdružených v rámci ČZS je dle I. Sádovského, předsedy územního sdružení ČZS Pardubice na území Pardubic celkem 29. Dohromady mají 1600 členů. Ovšem konkrétní počet zahrádek a zahrádkových chat na těchto pozemcích není znám, ale přibližně na každé zahrádce je umístěna chatka určená spíše jen k úkrytu před deštěm či k uskladnění nářadí. Kupera (2008) uvádí, že k transformaci primární funkce ZO na DB dochází asi u 1/3 pardubických osad. Jelikož Magistrát města Pardubice (dále jen MmP) nemá zpracován generel zahrádkových osad, skutečný počet osad kromě sdružených v ČZS mi tudíž není znám.

Ačkoli jsou ZO vnímány jako přirozená součást vegetační struktury města, některým osadám hrozí zánik, zejména těm, které se nacházejí v lukrativních lokalitách, kde před zánikem nejsou ochráněny ani osady, jejichž pozemky byly odkoupeny jednotlivými zahrádkáři. To je případ tří ZO, z nichž nejzajímavější je zejména ZO Ležánka, která díky poloze v blízkosti centra města byla v Územním plánu města Pardubice platném od roku 2001 (dále jen ÚPmP) zařazena do přestavbového území se změnou z funkce rekreační na funkci obytnou. Nicméně k této změně v nejbližší době nedojde, jelikož zaplatit případnou vysokou cenu za odkup pozemků, zpracování územní studie a úpravu pozemků tak, aby splňovaly normy pro trvalé bydlení, by si mohl dovolit jen velmi silný developer (I. Grulich, Odbor hlavního architekta MmP). V současnosti jsou v těchto přestavbových lokalitách povoleny pouze udržovací práce. Chaty v ZO, které jsou rovněž v souladu s územním plánem, jsou limitovány plochou 25 m² a objemem 110 m³.

Co se týče ploch rekreačních osad, většina je v souladu s ÚPmP. Na rozdíl od ÚPmHK, který parametry chat nijak neupravuje, zde jsou rozměry omezeny na maximálně 80 m² zastavěné plochy při 360 m³ objemu stavby. V souladu s ÚPmP jsou i lokality vybrané pro dotazníkové šetření (Slepé rameno a osada V koutech, viz 6.2.1). Pouze údržba objektů je povolena v lokalitách v zátopovém území. Ze zájmových lokalit se jedná o část lokality Halda čítající všeho všudy pouze pět objektů. Platí zde stavební uzávěra plynoucí z nastavených regulativů, které nepřipouští výstavbu nových chat, změny způsobu užívání ani zvětšování objemu stávajících objektů, které by ve svém důsledku mohly vést ke zhoršování odtokových poměrů v území.

5.4 Vývoj druhého bydlení v zájmových oblastech Královéhradecka a Pardubicka

Možnosti hodnocení vývoje DB jsou značně omezené a naráží na mnoho překážek, ať již se zajímáme o jakékoliv území. V prvé řadě se tento problém týká získání vhodných dat kvantitativní povahy, které by pokrývaly celé období vývoje tohoto fenoménu, především pak jeho počátky. Z nich by následně bylo možné zkonstruovat vývojové řady a na jejich základě srovnávat rozličná území z hlediska dynamiky tohoto vývoje – zejména posuzovat, v jakých obdobích byl zaznamenán největší růst apod. Spolehlivější informace o stavu DB v tomto případě přináší pouze výsledky SLDB, přičemž podnětem pro zahrnutí ODB do šetření se stal až enormní rozvoj DB, především pak chataření, a jeho stále citelnější negativní dopady v krajině a sídlení struktuře a ČSÚ (především v roce 1971) měl za úkol tento jev vyčíslit (Soupis objektů individuální rekreace k 30. září 1971, 1973).

Další historické zdroje, mapující vývoj již podrobné kvantitativní hodnocení neumožňují, jelikož se týkají pouze jednotlivých lokalit a již ne plošného rozložení jevu a jeho časového šíření. Při zjišťování počátků rozvoje chataření se lze opřít o díla věnující se trampingu, jelikož lze tvrdit, že chataření vychází z trampského hnutí, jelikož i u původních trampů postupně převládla touha usadit se nad původní ideou dobývání divočiny (Jakeš-Kayman 1992) a nová výstavba chat navazovala na starší sruby v původních trampských lokalitách (Bičík a kol. 2001). Z těchto zdrojů lze např. využít trampských záznamů K. Jakeše-Kaymana (1992), které navazují na knihu předchůdce B. Hurikána (1990), a na rozdíl od informací uvedených B. Hurikánem

zahrnuje také zmínky o trampských osadách na Pardubicku a Hradecku, které jsou ve starší publikaci B. Hurikána vynechány. Zřejmě k tomuto opomenutí došlo kvůli malému povědomí o rozšíření trampingu v zájmových územích v době práce na této knize, tedy okolo roku 1940 (publikováno 1990). K. Jakeš-Kayman (1992) o padesát let později tyto informace doplňuje. V této knize jsou uvedeny významné trampské osady v nejrůznějších částech Česka a Slovenska spolu s časovým zařazením jejich založení. Ačkoli je přínos tohoto díla nepochybně obrovský a představuje unikátní souhrn jak dějin českého trampingu, tak i výčet osad s rokem jejich vzniku, většina osad ale není dále nijak popisována, tudíž není možné z nich zjistit jejich rozsah, pouze při porovnání s popisem B. Hurikána lze zjistit, že se osada skládala pouze z jedné chaty, či více chat (pokud ji ovšem B. Hurikán zmiňuje). Dále některé trampské osady nemusely nutně zakládat osady chatové, mnohdy se jednalo pouze o stanová tábořiště, která ne vždy byla stálá, ale naopak se jejich lokalizace měnila. Některé trampské osady dokonce neosadnily vůbec. Z názvů osad také není patrné jejich umístění, uvedena je pouze obec či domovské město, proto je téměř nemožné je z těchto kusých údajů vystopovat. Toto dílo je v mém případě využitelné pouze pro časové zarámování vzniku osad v zájmovém území ve smyslu faktických počátků DB ve formě chataření.

Za další zdroje poznatků, ze kterých lze také vycházet, lze považovat informace zjištěné při návštěvě konkrétních lokalit, jedná se rozhovory s představiteli osad či staroosadníky-pamětníky. V tomto případě se většinou jedná o ústní formu přenosu informací, tzv. orální historii. Jelikož ne ve všech lokalitách byly sepsány či dochovány kroniky, představují tyto rozhovory cenný pramen dokladující historii osad a možnost srovnání intenzity osadního života dříve a nyní.

5.4.1 Vývoj druhého bydlení na Královéhradecku

Počátky DB v tomto zájmovém území, jsou spjaty s celorepublikovými tendencemi, kdy se z Prahy, jakožto jádra rozvoje, šířily rekreační tendence do ostatních velkých českých a moravských měst už od počátku dvacátého století. Tam si nejdříve bohatší měšťané pořizovali letní bydlení, vily, nedaleko Prahy. Ovšem mnohem větším impulzem pro rozvoj DB, či spíše chataření, se stalo skautské a trampské hnutí, jehož nositeli nejsou obyvatelé z vyšších společenských vrstev, nýbrž vrstvy střední a nižší, významně pak dělnická mládež (Vágner, Fialová a kol. 2004, viz kapitola 4). První pražští trampové podnikali toulky přírodou přibližně od roku 1912 a v roce 1919 byla na Vltavě u Svatojánských proudů založena první trampská osada – Ztracená naděje. Až mezi roky 1926 a 1930 se tramping dostává do ostatních velkých českých a moravských měst (Jakeš-Kayman 1992) a jak poznamenávají Moidl, Moidlová a Smlsal (2008), největší rozvoj je přímo spojen s hospodářskou krizí v letech 1929 až 1934. Časová posloupnost šíření tohoto typického životního stylu v prostoru se projevuje dle teorie šíření inovací T. Hägerstranda (cit. v Bičík a kol. 2001), která má z počátku povahu hierarchické difúze, v tomto případě z Prahy do ostatních velkých měst, a poté postupně z měst postupně do jejich okolí.

Královéhradecko za uvedenými tendencemi nijak nezaostává díky tomu, že město Hradec Králové patřilo a patří mezi největší a nejvýznamnější česká města, i když ze zápisů Hurikána (1990) i Jakeše-Kaymana (1992) by se dalo usuzovat, že se tak tomu dělo. B. Hurikán neuvádí jedinou zmínku o zdejším předválečném trampingu, ale Jakeš-Kayman tyto informace doplňuje, ačkoli ne dostatečně podrobně. Naopak věnuje daleko větší pozornost dalším městům v dnešním

Královéhradeckém kraji (např. Náchodu a Opočnu) s osadami zakládanými od roku 1928. Přesto je Hradec Králové mimo jiné společně s Novobydžovskem, Novopackem, a také Královédvorskem označen za jedno z center předválečného mimopražského trampingu, avšak bez jakéhokoli doplňujícího popisu vzniklých osad. První konkrétní osady jsou jmenovány až v souvislosti s válečným obdobím. Z předchozího hodnocení je patrné, že spojená řeka Orlice zřejmě nedala vzniknout osadám takového významu, aby vzbudily zájem trampských kronikářů.

Kusé informace a popření možného hodnocení oblasti jako trampy využívané podprůměrně, lze docílit pouze s využitím informací zjištěných v konkrétních lokalitách prostřednictvím osadních kronik a ústních sdělení (tzv. orální historie) představitelů zájmových osad (viz 6.1.1) či pamětníků, kde vznikla osad celá řada a nyní vytvářejí hustou chatovou zástavbu podél Orlice, tedy směrem na východ od města Hradce Králové. Z těchto zjištění vyplývá, že vůbec nejstarší osada, či spíše první chaty tvořící později osadu U Mlejna, stály již v roce 1928 v obci Svinary, (dnes část Hradce Králové). Pravděpodobně se jednalo skutečně o trampské chaty. Následující dva roky bylo současné území Hradce Králové obohaceno o další dvě osady – Parlament (1930), která sousedí s osadou U mlejna, ale nachází se již v katastrálním území Slezského Předměstí. Na protilehlém břehu Orlice vznikla v katastru Malšovy Lhoty osada Dubina (1929). Sousední osada Ostrov byla oficiálně založena až roku 1933. Je pravděpodobné, že osady prakticky vznikly dříve, jelikož tramping byl z počátku uskutečňován v podobě stanování, kdy se lokalita nemusela označovat „oficiálně“ jako osada a první provizorní chaty byly stavěny až s postupem doby. Tento vývoj je znám především v osadě Ostrov, ač byla založena v roce 1933 jako osada stanařská, v kronice je uvedeno, že první chata byla postavena až o dva roky později, kdy trampské chaty stály již po obou březích (Kronika osady Ostrov).

Po osadách založených ke konci dvacátých let se začaly v následující dekádě nové osady prostorově šířit proti proudu Orlice směrem od města. V roce 1931 se začala odvíjet historie Osady vycházejícího Slunce, která se z většiny nachází v katastru Hradce Králové, konkrétně Svinar, menší část již náleží obci Běleč nad Orlicí. S časovým odstupem přibližně čtyř let vznikla také třebechovická, respektive krňovicko-štěnkovská, osada Na ostrovech. Chatová zástavba se poté rozšířila do sousedního okresu Rychnov nad Kněžnou. Ještě před začátkem druhé světové války byla v katastru obce Běleč nad Orlicí založena Osada Kováků (1937). Mezi světovými válkami už byly v postatě položeny základy DB v zájmové oblasti, jelikož nové osady nebyly až na určité výjimky (zahrádkářské osady) zakládány a výstavba se koncentrovala do již existujících chatových lokalit. Královéhradecká prvorepubliková chatová zástavba absorbovala také prvky moderní architektury, jíž byl Hradec Králové (viz kapitola 4) jedním z hlavních center. Chaty přebírají některá architektonické prvky jako prosklené terasy a barevnost venkovního dřevěného obložení, a tím se vzhled poměrně značně liší od tradičních trampských srubů ve středních Čechách (Zapletalová 2007).

I přes vypovídací hodnotu místních zdrojů z nich nejsou některé informace prokazatelné. Např. není jasné, zda první osadníci pocházeli z dělnické třídy, se kterou jsou počátky spjaty (Vágner, Fialová a kol. 2004). O původu prvních trampů je zmínka v kronice svinarské osady Ostrov, a to v souvislosti se stavbou chaty jistého továrníka: „Pan továrník ve společnosti chatařů a stanařů nižších společenských vrstev se necítil v prostředí jemu vyhovujícím. Nebyl také na společných sezeních nikde nikým postrádán“ (Kronika osady Ostrov). Obdobně nelze zjistit skutečný počet chat, stojících na Královéhradecku před rokem 1945. Lze jej však přiblížit z tabulky č. 12, která uvádí období výstavby objektů, nacházejících se na území okresu v roce 1971. Vyplývá z ní, že

cca 18 % objektů bylo postaveno ještě před začátkem druhé světové války, přičemž je patrný markantní nárůst počtu objektů od třicátých let. Jedná se však o údaje přibližné, jelikož časové údaje o výstavbě jednotlivých objektů byly získány z evidencí obecních a městských úřadů (respektive místních či městských národních výborů), a je pravděpodobné, že se údaj vztahuje k roku kolaudace objektu. Objekty ale mohly být zkolaudovány až po stavebních úpravách v pozdější době, či dokonce vůbec. Menší vypovídací hodnota údajů ČSÚ může být potvrzena fakty uvedenými v předchozím hodnocení vývoje, v tehdejší obci Svinary (dnes součást Hradce Králové) stálo několik chat již před rokem 1930, zatímco ČSÚ (viz tabulka č. 12) nezaevidoval ani jeden objekt. Z 1573 objektů v okrese se jednalo jen ve 40 případech o chalupy, které se však mezi uvedenými hodnotami projevují zřejmě až od šedesátých a sedmdesátých let ačkoli byly vystaveny mnohem dříve. Byly však kolaudovány až s jejich stavebními úpravami v období, kdy se chalupaření všeobecně začalo intenzivně rozvíjet a v případě okresu Hradec Králové i Pardubice vlivem vylidňování venkova.

Tabulka č. 12: Počet OIR dle období výstavby v okrese Hradec Králové v roce 1971 a v obcích s více než 150 OIR

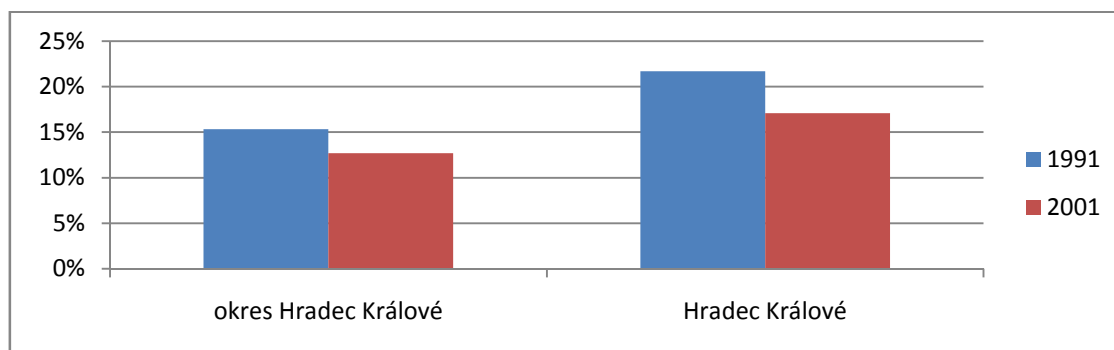
	počet OIR (1971)	období výstavby					
		do 1930	1931-1945	1946-1955	1956-1965	1966-1971	nezjištěno
okres HK	1573	70	218	325	618	311	31
z toho:							
Hradec Králové	465	2	8	73	285	91	9
Svinary	292	-	121	63	68	40	0
Třebechovice p. O.	162	12	33	49	55	4	9

Zdroj: Soupis objektů individuální rekreace k 30. září 1971 (1973)

Během druhé světové války nastal všeobecně útlum rozvoje DB trvajícím do konce padesátých let, kdy se objevila omezení ekonomická i psychologická. Obrat nastal až s šedesátými lety, kdy rodiny uspořily dostatek prostředků na pořízení rekreačního objektu, o které přišly při měnové reformě v roce 1953 (Bičík a kol. 2001). DB se stává záležitostí rodinné rekreace a osady bývají často přirovnávány k panelovým sídlům, přičemž tradiční tramping v této masové formě rekreace spíše ustupuje do pozadí. Na DB na Královéhradecku neměl společenský vývoj v padesátých letech zřejmě takový dopad, jelikož i přes s ním spojené překážky v okrese vzniklo do poloviny padesátých let přes 300 OIR (viz tabulka č. 12). Poté následovalo období masivního rozvoje DB v šedesátých a sedmdesátých letech, soustřeďujícího se především do okolí původních předválečných chat. Zároveň byl zaznamenán významný přírůstek do skupiny současných osad, roku 1963 byla založena osada Stříbrný potok jako součást projektu na výstavbu nového rekreačního areálu spolu s písňákem Stříbrný rybník a přilehlým kempem (J. Trojanová, staroosadnice). Na rozdíl od dříve popsaných osad se již nenachází na řece Orlici, ale bylo jí určeno místo mezi Novohradeckými lesy a komunikaci z Hradce Králové do Bělče nad Orlicí v blízkosti Malšovy Lhoty. Následkem kvantitativního růstu byly v roce 1971 zaznamenány tři obce mající ve svém území více než 150 OIR (viz tabulka č. 12), z nichž jednoznačně vyniká město Hradec Králové s 465 objekty, následovala tehdy ještě samostatná obec Svinary, která se později stala součástí Hradce Králové. Pro zjištění počtu OIR na území Hradce Králové v jeho dnešním vymezení chybí údaj za tehdejší obec Malšovu Lhotu, kde se rovněž nacházejí významné chatové osady – Parlament u řeky Orlice a Stříbrný potok. Více než 150 OIR splňuje také město Třebechovice pod Orebem zejména s osadou Na ostrovech v místních částech Štěnkov a Krňovice (viz 6.1.1).

Další rozvoj rekreace byl v sedmdesátých letech podpořen umožněním výstavby nových zahrádkářských nebo zahrádkářsko-rekreačních osad v zemědělsky těžko obdělávatelných, především pro zemědělskou techniku nepřístupných oblastech. Nejinak tomu bylo i na Královéhradecku, kde vznikly plošně rozsáhlé zahrádkovo-rekreační osady (viz 5.3.2). I z tohoto důvodu za dvacet let od uskutečnění šetření v roce 1971 (viz tabulka č. 12) počet OIR okresu vzrostl 3,1krát na 4920 objektů (Statistický lexikon obcí 1992). Ve srovnání s celorepublikovým průměrem tato hodnota naznačuje nadprůměrný rozvoj, jelikož ve stejném období se počet ODB v Česku zvýšil pouze dvaapůlkrát (Vágner, Fialová a kol. 2004). V průběhu osmdesátých let již zlatý věk rozvoje českého DB prakticky končí a změna politických a společensko-ekonomických podmínek po roce 1989 zapříčinily výrazný pokles výstavby OIR, jelikož s umožněním podnikání, novými možnostmi trávení volného času a cestování do zahraničí mnoho uživatelů pocítilo nedostatek volného času nutného pro péči o rekreační objekt. Obnovením přirozených suburbanizačních tendencí, a také růstem cen stavebních parcel a finanční náročností nájemního bydlení začíná být v zázemí měst patrná přestavba chat na trvalé bydlení. Tato nová tendence se nevyhnula ani některým tradičním chatovým lokalitám na Královéhradecku v lokalitách blízkých obytné zástavbě, kde jsou zásahy do rekreačního vzhledu osad velice citelné. Výzkumy uskutečněné v dalších oblastech (např. Fialová 2000, Urban 2007) potvrdily, že značná část uživatelů DB potenciální trvalé bydlení v budoucnu nevyklučuje. K nové výstavbě nyní téměř vůbec nedochází, a ani v devadesátých letech nebyl zaznamenán větší rozvoj, proto lze stav z počátku devadesátých let považovat za vrcholný a to potvrzuje také fakt, že mezi roky 1991 a 2001 klesl podíl domácností vlastnicích ODB o 2,6 % (viz graf č. 2) v případě celého okresu, v samotném Hradci Králové byl zjištěn pokles o další 2 % vyšší.

Graf č. 2: Vývoj vlastnictví ODB v okrese Hradec Králové a městě Hradec Králové

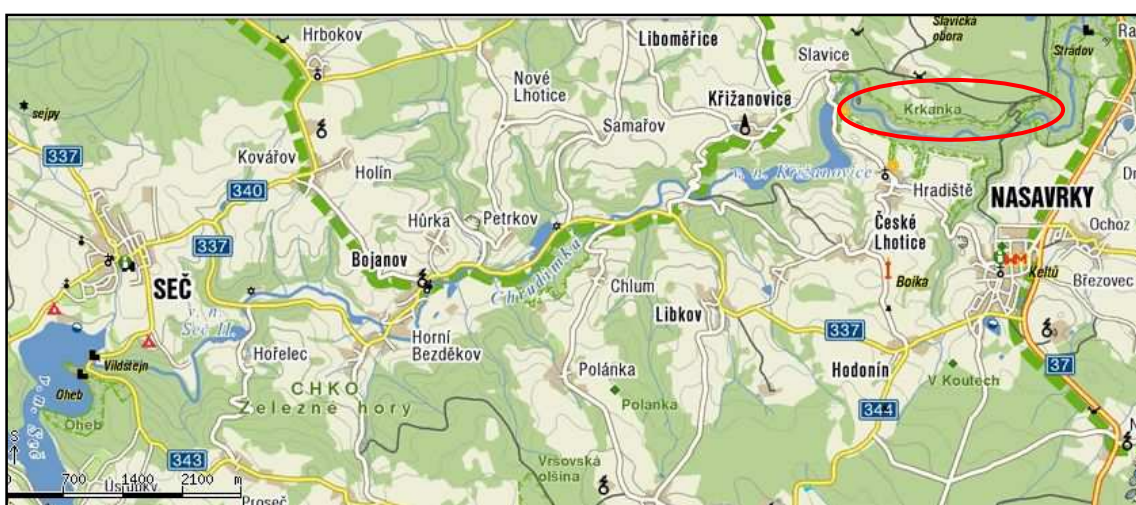


Zdroj: Statistický lexikon obcí ČR 1992 a 2005

5.4.2 Vývoj druhého bydlení na Pardubicku

Na Pardubicku, kde, jak už bylo mnohokrát řečeno, se krajina nevyznačuje příliš atraktivními přírodními podmínkami (viz 5.1.1), byly počátky trampingu provázány s územím vzdálenějším. Tradiční východočeské trampské území najdeme totiž na Chrudimsku. Území podél řeky Chrudimky (trampy přezdíváné Stříbrná řeka) v CHKO Železné hory, je považováno za „Mekku“ trampingu v širokém okolí a hojně sem pardubičtí trampové vyjíždí i v současné době. Jistě nejvýznamnější je lokalita nazvaná Krkanka nacházející se u Křižanovické přehrady (vzdálené od Pardubic přibližně 25 kilometrů, viz obr. č. 7), která uchvátila nejdříve skauty a poté trampy, kteří zde v roce 1927 založili osadu Šolišanda, jednu z vůbec nejstarších ve východních Čechách (Moidl, Moidlová a Smlsal 2008). S vybudováním přehradních nádrží Seč a Křižanovice se intenzivní chatová výstavba přesunula do okolí těchto nádrží.

Obr. č. 7: Lokalizace oblasti Krkanka vůči Sečské přehradě



Zdroj: AMapy.cz, vlastní úprava

Konkrétnější poznatky o počátcích chataření v osadách opravdu se nacházejících na území Pardubicka přináší až návštěva konkrétních lokalit. Nejvíce informací o historii osady se dochovalo pouze v případě osady Kladivo, která se rozprostírá u řeky Labe v katastrech obcí Němčice, Ráby a Kunětice. Byla založena v roce 1934 v duchu trampingu, ale její historie započala mnohem dříve. Území bylo objeveno a využíváno k táboření již v roce 1920 veslařským oddílem pardubických Sokolů, kteří podnikali výletní plavby po Labi a Opatovickém kanálu a údajně vznikla i osada nazvaná „Světák“, která se později rozdělila na vícero osad, mezi nimi i Kladivo (Kronika osady Kladivo). Po rozpadu veslařského oddílu, potažmo osady Světák se zde začalo stanovat v šířícím se trampském stylu. V roce 1925 byla na břehu Labe postavena první chata po vzoru sázavských osad, stojící na stejném místě dodnes (viz obr. č. 8). V roce 1934 při založení trampské osady jich zde stálo celkem sedm a do roku 1945 jich přibýlo dalších dvanáct, ale již v roce 1935 se v kronice objevuje stížnost na upadající osadní život, jelikož byly intenzivně využívány dvě chaty z devíti (Kronika osady Kladivo).

Obr. č. 8: Nejstarší chata osady Kladivo (postavena v r. 1925)



Foto: T. Jedličková

Další poznatek z osadní kroniky je v rozporu s tvrzením, že trampské osady vznikaly v zázemí výrazně industrializovaných, velkých českých měst s vysokým podílem mladé dělnické třídy a nižších vrstev (Vágner, Fialová a kol. 2004), mezi které se nesporně řadily také Pardubice (viz kapitola 4). Původní osadníci i pozdější trampové na Kladivu totiž na rozdíl od uvedeného výroku pocházeli výlučně z vrstev středních a vyšších, v osadní kronice jsou uváděny zejména studenti či úředníci. Z toho vyvstává otázka, do jaké míry bylo vysoké společenské postavení trampů spojeno s finanční náročností osadního života s častými výlety, či se další osadníci rekrutovali z okolí původních, zámožnějších trampů, popř. zda se znalosti o novém trendu trampingu na Pardubicku rozšířily pouze do výše postavených společenských vrstev z důvodu lepšího přístupu k informacím o současném dění.

Tvrzení o společenském postavení původních osadníků na Pardubicku by měla být podpořena poznatky získanými z dalších oblastí, do kterých se soustředila meziválečná chatová výstavba. Ta probíhala i v dalších lokalitách na Labi, mimo jiné v prostoru slepých ramen v Pardubicích a u kanálu Halda. Bohužel další informace jsou v tomto směru značně kusé a omezují se pouze na výpovědi osadníků, že v prostoru současné soustředěné chatové zástavby stály první chaty již před druhou světovou válkou a vzniklé pravděpodobně v souvislosti s trampským hnutím. Jakékoli podrobnější údaje však nebyly získány.

K pozorování vývoje musí postačit tabulka č. 13, představující stáří chat v okrese Pardubice postavených do roku 1971 a je z ní patrné, že počet OIR je přibližně o polovinu nižší než v okrese Hradec Králové (viz tabulka č. 12). Z celkového počtu 728 OIR bylo přes 20 % (tj. 163 objektů) postaveno před rokem 1945. Jelikož časové údaje o výstavbě jednotlivých objektů byly také získány z příslušných obecních úřadů, je nutné zjištěný počet pojímat jako přibližný. Z oněch 728 objektů se jednalo pouze ve 40 případech o chalupy, které se v tabulce projevují až s rozvojem chataření od šedesátých let. Některé objekty také mohly být do doby provedení výzkumu zbourány. Skutečný počet chat okresu v období do roku 1945 byl tedy pravděpodobně mnohem vyšší než sečtených 163 objektů.

Tabulka č. 13: Počet OIR dle období výstavby v okrese Pardubice v roce 1971

počet OIR (1971)	období výstavby					
	do 1930	1931-1945	1946-1955	1956-1965	1966-1971	nezjištěno
728	47	116	95	252	208	10

Zdroj: *Soupis objektů individuální rekreace k 30. září 1971 (1973)*

Druhá světová válka rozvoj DB utlumila mnohem citelněji než na Královéhradecku a větší rozmach DB (viz tabulka č. 13 a č. 12) v případě Pardubicka i okolí dalších měst nastává až s nastupujícími šedesátými lety a graduje v letech sedmdesátých, kdy společenské podmínky umožnily jeho nesmírný rozmach (viz kapitola 4). V okolí Pardubic dochází k zahušťování původní, řídké chatové zástavby podél Labe. Zároveň se rozvíjí i tendence protichůdná, tj. šíření DB za hranice okresu.

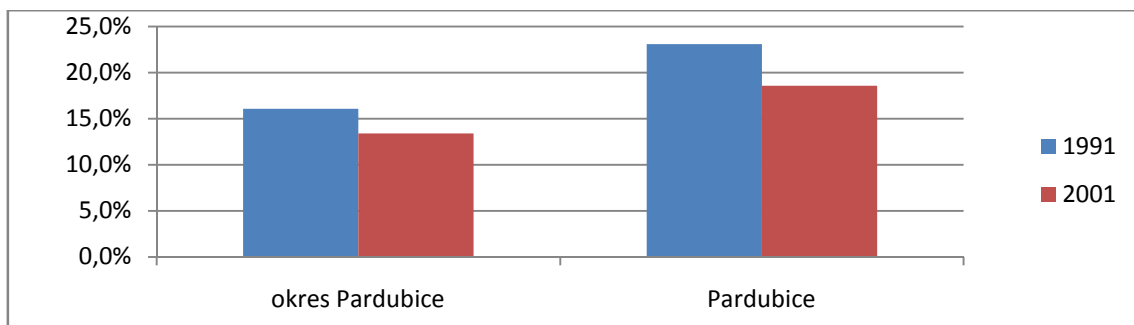
I přes objemově velmi významný rozvoj v šedesátých letech se v roce 1971 v žádné obci okresu nevyskytovalo více než 150 OIR, což naznačuje nižší intenzitu DB i nízkou koncentraci chat na území jednotlivých obcí. Rozvoj rekreace byl v sedmdesátých a osmdesátých letech i na Pardubicku dále podpořen umožněním výstavby ZO. Toto období je však na Pardubicku spojeno s rozšířením DB do oblastí vzdálenějších (viz kapitola 5.3.1). Za dvacet let od uskutečnění šetření v roce 1971 (tj. v roce 1991 viz tabulka č. 8) se počet z bytového fondu vyčleněných objektů okresu téměř zdvojnásobil. Ve srovnání s celorepublikovým průměrem tato hodnota naznačuje podprůměrný rozvoj, jelikož ve stejném období se počet ODB v Česku zvýšil dvaapůlkrát, i když je nutné brát v potaz enormní rozvoj rekreačního zázemí okolo Prahy.

Po roce 1989 na Pardubicku dochází prakticky k zastavení nové chatové výstavby (dle informací obecních úřadů, v nichž se nacházejí zájmové lokality, viz 6.2.1), přičemž tento stav trvá až do současné doby, stávající objekty bývají pouze upravovány, a jen v několika případech zbourány a znovu vystavěny. Ačkoli v zázemí velkých měst, významně v případě Prahy, dochází od poloviny devadesátých let k transformaci rekreační funkce na funkci výhradně obytnou. Na Pardubicku se tomu děje pouze v omezené míře, což je v první řadě následkem nepřístupnosti pozemků (především v lokalitách podél říčních toků), jelikož je s tím spojena zhoršená možnost zavedení technické infrastruktury do objektu. Nicméně i zde dochází k úpravám objektů, které získávají vzhled obvyklého rodinného domku, jedná se však o minimum případů a v zájmovém regionu zůstávají rozměry rekreačních chat většinou zachovány a stejně tak je poměrně zachován i tradiční rekreační ráz osad.

Jelikož k nové výstavbě chat po roce 1989 nedochází či dochází jen v minimálně, je předrevoluční stav prakticky zakonzervován. Přesto klesá počet domácností vlastníci rekreační objekt, jak dokládá graf č. 3. Tato tendence se projevuje na území celého Česka a je důsledkem společenských změn v porevolučním období. Důvodů může být hned několik, nejen ztráta zájmu o chataření či chalupaření související s možnostmi cestování do zahraničí, ale i generační výměna, nedostatek volného času především mladší generace spojená i s pracovním vypětím, i finanční náročnost jak péče o rekreační objekt, tak vzrůstající náklady na dopravu. V neposlední řadě dochází v zázemí měst v dobře dostupných oblastech k přeměně na trvalé bydlení. Pokles počtu vlastníků klesá více na úrovni krajského města než celého okresu. To může být způsobeno právě změnou zájmů spíše u městského obyvatelstva i vyžadovaného pracovního nasazení. Obecně je možné trend poklesu vysvětlit specifickým rekreačním

vybavenosti obyvatel Pardubicka, kteří tradičně vlastní takový objekt ve větší vzdálenosti od místa bydliště a z důvodu časové náročnosti dopravy se mohou objektu zbavovat. Méně pravděpodobnou příčinou se jeví možnost transformace na trvalé bydlení právě z důvodu často vysoké vzdálenosti od bydliště.

Graf č. 3: Vývoj vlastnictví ODB v okrese Pardubice a městě Pardubice



Zdroj: *Statistický lexikon obcí 1992 a 2005*

6 Výzkum druhého bydlení v zájmových lokalitách

V této kapitole jsou uvedeny nejdůležitější poznatky o zájmových osadách a obcích Královéhradecka a Pardubicka, přičemž informace byly čerpány v první řadě z rozhovorů či materiálů poskytnutých členy osadních výborů, chatařů a z příslušných obecních úřadů či magistrátů, jejich jednotlivých odborů a územních plánů. Následně jsou prezentovány nejdůležitější výsledky dotazníkového šetření mezi chataři v zájmových osadách.

6.1 Výzkum druhého bydlení na Královéhradecku

Rekreační oblast východního zázemí poskytuje v okruhu patnácti kilometrů od centra Hradce Králové značnou pestrost chatových lokalit. Nalezneme zde osady, v nichž byly chaty stavěny od konce dvacátých let i osady značně mladší. Pojítko mezi nejstaršími, původně trampskými osadami, představuje tok řeky Orlice, která působila svou přitažlivostí velice značně. Okolo původních objektů narostly významné koncentrace chat. Některé z osad nebyly při svém vzniku na vodu vázány a představují tak odlišný typ výstavby, nikoli liniový jako v případě břehu Orlice, ale shlukový, přičemž se jedná se o výše jmenované osady Stříbrný potok a osadu Kováků. V každé z těchto lokalit bylo v červenci až září 2009 provedeno dotazníkové šetření, kterým bylo postiženo cca 29 % objektů v těchto lokalitách, konkrétně se jedná o 186 dotazníků při počtu 657 chat v osmi chatových osadách Královéhradecka (viz obr. č. 9).

Obr. č. 9: Lokality dotazníkového šetření na Královéhradecku



1 – osada Stříbrný potok, 2 – osady Ostrov, Dubina, Parlament a U mlejna, 3 – Osada vycházejícího slunce, 4 – osada Kováků, 5 – osada Na ostrovech

Zdroj: Amapy.cz, vlastní úprava

Zájmové území zahrnuje nejprve tři místní části Statutárního města Hradce Králové, a to:

- **Malšovy Lhoty** – do roku 1980 samostatné obce, nyní s významnou rezidenční funkcí v podobě rodinných domů, kterých zde ČÚZK k roku 2010 evidoval 246, o deset více než v roce 2005. V roce 2001 zde žilo 526 obyvatel (Statistický lexikon obcí ČR 2005). S navyšováním počtu objektů k bydlení ÚPmHK v současné době nepočítá. V katastrálním území nalezneme dvě menší zahrádkové osady s přibližně deseti objekty chat, ale především se zde nachází osada Stříbrný potok situovaná v blízkosti Stříbrného rybníka, v letním období hojně využívaného ke koupání.
- **Slezského Předměstí** – od roku 1961 místní části města Hradce Králové, v současnosti z největších místních částí co do počtu obyvatel (10 500 v roce 2001, Statistický lexikon obcí ČR 2005) především díky panelovému sídlišti. Okraj její zástavby (skladové a výrobní areály) je však od zájmové chatové osady Parlament vzdálen přibližně dva kilometry.
- **Svinar** – v této místní části žilo v roce 2001 757 obyvatel, což znamená o 116 osob více než k roku 1991 (Statistický lexikon obcí ČR 1992 a 2005). Lokalita je lukrativní oblastí pro trvalé bydlení. Tomu nahrává více okolností. Především se jedná o klidnou okrajovou část města s vynikající dopravní dostupností z centra i linkami MHD s přírodně cenným prostředím nejen v podobě řeky Orlice, ale i Novohradeckých lesů a blízké rekreační zóny u Stříbrného rybníka. Nová výstavba zde i přesto není tak masivní, počet objektů pro bydlení zde mezi roky 2005 až 2010 stoupl o 26 objektů na současných 298 objektů (ČÚZK 2005, 2010). Současný ÚPmHK počítá s umírněnou výstavbou pouze čtyř nových domů. Ve správním území obce se nacházejí zájmové chatové osady Ostrov, Dubina, U mlejna a Osada vycházejícího Slunce (dále jen OVS).

Přibližně osm kilometrů od Hradce Králové se nachází obec **Běleč nad Orlicí**, která se díky kvalitnímu přírodnímu prostředí okolní krajiny a typicky venkovské zástavbě po roce 2000 stala vyhledávanou lokalitou pro trvalé bydlení. Za tímto účelem bylo navrženo rozsáhlé území obytné výstavby v jižní části obce prakticky až k prvním chatám v Novohradeckých lesích. Avšak vysoké ceny pozemků (V. Veselka, starosta obce) prodávaných developerskou firmou způsobily opadnutí zájmu v poslední době v souvislosti s „finanční krizí“ (V. Veselka, starosta obce). Za desetileté období zde bylo postaveno pouze 15 nových domů, v současné době je 36 pozemků pro obytnou výstavbu stále na prodej (V. Veselka, starosta obce). Nevýhodou je poměrně špatné spojení veřejnou dopravou s Hradcem Králové, jelikož i ve všední dny sem zajíždějí pouze čtyři autobusové spoje (IDOS – jízdní řády[online]). Ačkoli je zde i zastávka MHD, ta sem jezdí dokonce pouze jednou denně (Dopravní podnik města Hradce Králové [online]). Dle evidence obecního úřadu se v okolních lesích nachází 164 chat, což je o pět chat více než uvádí databáze ČÚZK (2010) a o čtyři méně než bylo zjištěno při SLDB 1991. Nutno poznamenat, že obecní úřad v Bělči nad Orlicí je prakticky jediný (kromě Úřadu městské části Pardubice II, viz 6.2.1), který mi ochotně poskytl seznam rekreačních objektů. Chaty zde vytvářejí roztroušené shluky prakticky po celém okolí obce, např. severozápadně od obce mezi Orlicí a silnicí do Krňovic. Nejvíce se jich však nalézá v jižní části obce v lesích, kde počtem 54 chat vyniká pouze osada Kováků. V její blízkosti vznikly později další chaty, které díky bezprostřední vzdálenosti byly také zařazeny do dotazníkového šetření. Menší seskupení chat šestnácti chat bychom našli také při Mlýnském rybníku cca 500 metrů od osady Kováků, u kterého je také po dlouhá desetiletí využíván tábor J. A. Komenského (viz obr. č. 14).

Město Třebechovice pod Orebem je posledním správním střediskem regionu. Významná chatová osada zvaná Na ostrovech, se nachází ve dvou místních částech tohoto města, Krňovicích a Štěnkově. Jedná se o malá sídla situovaná jižně od města Třebechovice, vynikající především zachovalou vesnickou urbanistickou strukturou v atraktivním přírodním prostředí mezi řekou Orlicí a Novohradeckými lesy. **Krňovice** se nacházejí přibližně 500 metrů od okraje Třebechovic a byly samostatnou obcí pouze do roku 1961. V roce 2001 zde žilo jen 76 obyvatel. Pro zatraktivnění pro turistický ruch zde je od roku 2002 budován a neustále rozšiřován Podorlický skanzen představující lidovou architekturu Královéhradecka. Jeho výstavba představuje jedinou stavební aktivitu v obci (územní plán města Třebechovice pod Orebem [online]). Také s ohledem na lokalizaci v PP Orlice se zde s obytnou výstavbou nepočítá ani do budoucna. Mezi roky 2005 a 2010 zde přibyl pouze jediný objekt k bydlení (databáze ČÚZK 2005 a 2010). Místní část **Štěnkov** je klidné sídlo, jehož obytnou zástavbu tvoří dvě lokality – severní mladší část a jižněji položená historická část. I zde není uvažována masivní zástavba vedoucí k rozvoji obytné funkce území, za tímto účelem jsou využitelné proluky v současné zástavbě (územní plán města Třebechovice pod Orebem [online]). K roku 2001 zde bylo evidováno 215 obyvatel, přičemž počet obytných budov se za posledních pět let nezměnil (ČÚZK 2005 a 2010).

6.1.1 Chatové osady zájmového území na Královéhradecku

Osada stříbrný potok

Vzhledem k centru města Hradce Králové je nejbližší položena osada Stříbrný potok v místní části Malšova Lhota. Svými charakteristikami se značně odlišuje od všech ostatních osad zájmového regionu (viz níže) zejména tím že se nenachází při řece Orlici a tím pádem neleží v jejím inundačním pásmu. Dále je to dáno mnoha okolnostmi vývoje osady. Především je osada ze všech nejmladší, vznikla totiž až v roce 1963 (ačkoli zde po válce stály dvě chaty, které byly později zbourány, J. Trojanová, staroosadnice). Při příležitosti stavby fotbalového stadionu „Na Lízátkách“ byl připraven projekt na výstavbu rekreační oblasti. Po těžbě písku použitého na stavbu stadionu byl lom zaplněn vodou, tak vznikl písniček Stříbrný rybník a pro další zvýšení rekreační funkce lokality i kempink (paní Trojanová, členka osadního výboru). Bylo myšleno i na individuální rekreaci obyvatel, kterým byl umožněn pro stavbu chaty pronájem částí louky nacházející se v blízkosti kempu od Městského národního výboru. Jelikož byl o tuto výstavbu velký zájem, chaty vznikly v poměrně husté koncentraci. V roce 1968 byl celý pozemek vrácen původnímu, soukromému majiteli, který se rozhodl jej prodat chatařům. Proto byl celý pozemek rozparcelován a prodán jednotlivým vlastníkům chat už v roce 1972. Už od tohoto roku se tedy všechny objekty nacházejí na soukromých pozemcích ve vlastnictví chatařů. Díky blízkosti obytné zástavby bylo umožněno zavedení vodovodu a kanalizace během tzv. Akce Z, tedy svépomocí chatařů. V osadě jsou tedy dostupné všechny základní inženýrské sítě, tedy elektřina, vodovod a kanalizace už přibližně 25 let. Chybí pouze plyn, jehož zavedení osadníci odmítli (paní Trojanová, členka osadního výboru). V roce 2010 prochází kanalizační síť kompletní rekonstrukcí. Je tedy zřejmé, že pro trvalé bydlení zde panují opravdu ideální podmínky.

Objektů chat zde nalezneme dohromady 76. Od asfaltové cesty vedoucí k branám kempu se cesta mění v nezpevněnou, podél této cesty až k blízkému lesu se nacházejí první chaty. Směrem od komunikace se zástavba zahušťuje, přičemž vytváří pomyslný trojúhelník s hrotem v nejvzdálenější části, který je protkán sítí cest (viz obr. č. 10).

Obr. č. 10: Osada Stříbrný potok



Zdroj: Mapa čísel popisných [online], vlastní úprava

Dokud zde byli osadníci v podnájmu, nesměly být jednotlivé pozemky oploceny (paní Trojanová, členka osadního výboru), v současnosti je však každý pozemek ohrazen, většinou živým plotem. Zdejší zástavba je po architektonické stránce velice pestrá a závisela na materiálu, který měli stavitelé k dispozici. Proto zde nalezneme chaty dřevěné, typizované, většinou však zděné. V neposlední řadě sem ve velké míře pronikají moderní styly, které nahrazují původní, nevyhovující chatu. To je spojené jednak s vysokými nároky obyvatel na komfort, který objekt rekreace musí poskytnout, jelikož objekty bývají využívány po velkou část roku, ale mnohem více k trvalému bydlení. Je tedy těžké soudit, zda se jedná o honosnou chatu či tradiční rodinný domek. Dle výpovědi členky osadního výboru paní Trojanové trend trvalého bydlení v osadě započal přibližně před deseti lety. Při terénním šetření jsem napočítala deset takových objektů se vzhledem rodinného domu, trvale obydlených prý je však minimálně patnáct chat, tedy přibližně 1/5 (paní Trojanová, členka osadního výboru).

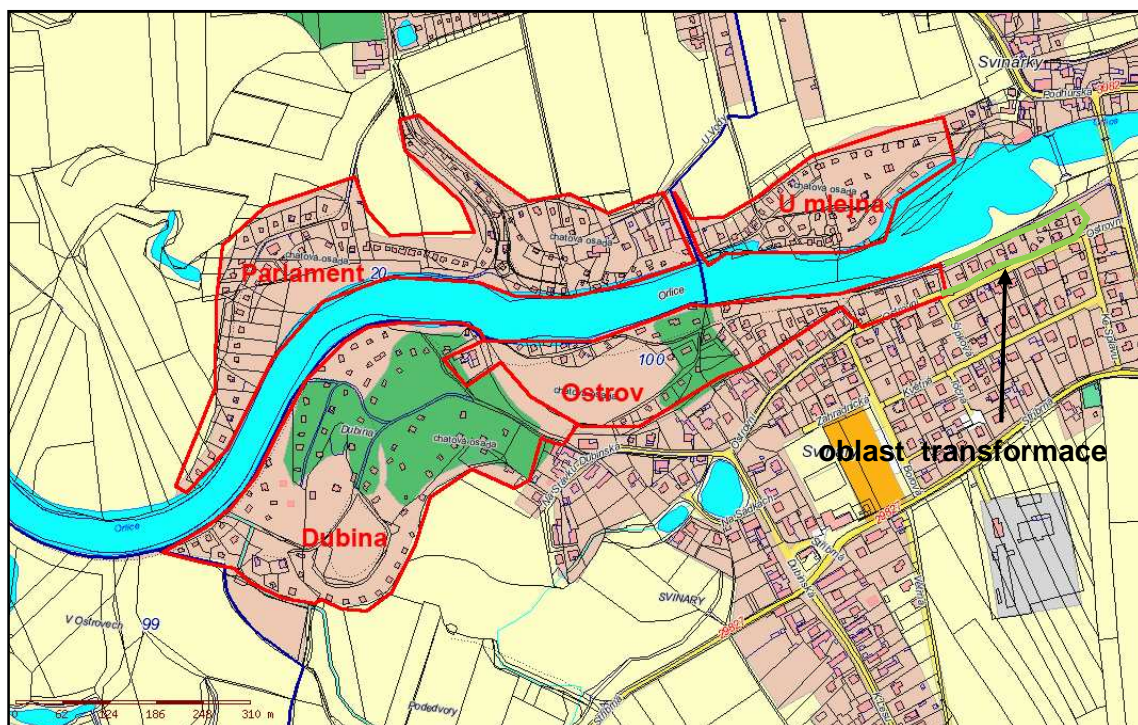
Během šetření v osadě bylo zjištěno, že tento vývoj vedoucí k zjevné změně charakteru lokality mnoho chatařů nese nelibě. To vede nejen ke konfliktům mezi trvale bydlícími a rekreanty, kteří se tím stále více straní i osadnímu životu. Ačkoli by se dalo očekávat, že se trend transformace bude mezi chataři šířit, není to zcela pravda, jelikož 80 % z 22 chatařů oslovených při dotazníkovém šetření možnost trvalého bydlení odmítá (viz 6.1.2), protože lokality stále vnímají jako rekreační a nechtějí na tom nic měnit. I přes to se domnívám, že nastavený rozvoj bude tímto směrem pokračovat i nadále. ÚPmHK to prakticky umožňuje, jelikož vzhled a rozměry chat nijak nelimituje (viz 5.3.2).

Osady Ostrov, Dubina, Parlament a U mlejna

Z následujících zájmových oblastí vybraných na území Hradce Králové byla pozornost soustředěna na lokalitu, kterou nalezneme na pravém i levém břehu Orlice v jejím přibližně kilometrovém úseku, přibližně čtyři kilometry od centra města. Počtem objektů opravdu vyniká – lokalita čítá 243 chat. Dohromady se skládá ze čtyř osad. Pravobřežní osady, U mlejna a Parlament (viz obr. č. 11), se nacházejí v katastrech místních částí Svinary a Slezské Předměstí, ačkoli polohově mají nejbližší právě ke Svinarům. V době svého vzniku ke konci dvacátých let či počátku let třicátých (viz 5.4.1) na sebe nenavazovaly, postupem času se propojily a dnes tvoří prakticky kompaktní rekreační zástavbu a je téměř nemožné nalézt hranice mezi nimi. Nicméně místní chataři cítí sounáležitost s osadou, ve které vlastní chatu a osady od sebe náležitě oddělují, stejně jako v dvou osadách na protilehlém břehu, nesoucí názvy Ostrov a Dubina (ležící v místní části Svinary). Oba břehy jsou navíc spojeny silničním mostem v bezprostřední blízkosti těchto osad. Na tyto čtyři osady by tedy bylo možné nazírat jako na jednu osadu, respektive dvě, pokud bychom zohlednily rozdělení tokem řeky. Historicky však osady vznikly odděleně a členění na jednotlivé osady je tedy již zakořeněno. V neposlední řadě se území jednotlivých osad v dílčích charakteristikách vzájemně odlišují. O kvalitě přírodního prostředí vypovídá skutečnost, že území těchto osad je součástí PP Orlice, který byl zřízen zejména pro estetickou hodnotu krajiny, v níž je činnost člověka nedílnou součástí (viz 5.1.1).

Levý břeh nese velký potenciál pro funkční transformaci na trvalé bydlení, které je již dnes velmi patrné v nejzápadnější části a tento vývoj byl posvěcen i změnou ÚPmHK (Hradec Králové – oficiální stránky statutárního města [online]) z plochy „rekreačních chat a chatových osad“ na funkční plochu „čistě obytné plochy nízkopodlažní zástavby“, která se týká zástavby východně od osady Ostrov (viz obr. č. 11) ležící při břehu řeky. Celá první řada objektů situovaných u řeky byla tvořena výhradně chatami. Do současné doby se funkce transformovala u pěti objektů z patnácti, a další dva objekty již svým vzhledem chatu nepřipomínají.

Obr. č. 11: Osady Ostrov, Dubina, U mlejna a Parlament



Zdroj: Mapa čísel popisných [online], vlastní úprava

Chatová osada Ostrov také těsně sousedí se svinarskou obytnou zástavbou. Ve směru po proudu řeky se osada rozšiřuje do své nejstarší části s chatami ze třicátých let (které však byly během vývoje upravovány). Některé chaty již neleží v blízkosti řeky, ale rozdělují se do dvou řad, které obklopují travnatý pozemek soukromého majitele. Celkem se zde nachází 35 chat, z nichž jedna není evidována v katastru nemovitostí. K nové výstavbě v této lokalitě nedochází a toto zjištění může být podloženo zápisem v osadní kronice, kdy v ní uvedený počet v osmdesátých letech je shodný se současným stavem (Kronika osady Ostrov).

Výhoda blízkosti obytné zástavby spočívá i v možnosti připojení na síť technické infrastruktury. I díky tomu mohla být už v roce 1941 přivedena do západní části osady elektřina (Kronika osady Ostrov). Většímu rozvoji trvalého bydlení v osadě brání několik skutečností, především fakt, že se osada rozprostírá při řece Orlici, jejíž břeh je neregulovaný a chaty se nacházejí v její zátopové oblasti. Větší či menší záplavy jsou zde prakticky každoroční záležitostí, při kterých trpí nejvíce západní část osady, v poměru ke zbývajícím částem položená nejnižší. Ačkoli voda pronikne do obývacích částí chat jen málokdy, zpravidla není možné se do osady vůbec dostat, jelikož je zatopena příjezdová cesta (dle výpovědi dotazovaných). Druhou skutečností jsou stále ještě nevyřešené majetkové vztahy, přičemž pouze 10 chatařů (ve východní části osady) vlastní i pozemky v okolí chaty. Dva pozemky jsou pronajaté také od statutárního města. Zbývajících chaty se rovněž nenachází na pozemcích patřících chatařům, ale jsou pronajaty od soukromého majitele. Jako další nepříznivý faktor působí malý rozestup jednotlivých objektů a poměrně obtížný přístup, respektive příjezd do osady, jelikož všechny cesty jsou velmi úzké a prašné, z čehož vznikají i sousedské konflikty

I přes uvedené okolnosti, které mohou bydlení v lokalitě ztrpčovat, bylo trvalé bydlení zjištěno v pěti objektech. Jistá necelistvost chatové zástavby se odráží v kvalitě osadního života, který, ač byl po dlouhá desetiletí poměrně čilý (Kronika osady Ostrov), v současnosti prakticky neexistuje.

Sousední svinarská **osada Dubina** slavila v roce 2009 osmdesát let od svého založení a spolu s osadou Parlament na protějším břehu je nejstarší osadou zájmové oblasti. Na počátku třicátých let zde stálo pět či šest trampských chat, v šedesátých letech již na čtyřicet (V. Springer, šerif osady). Charakter lokality se od sousední osady Ostrov na první pohled velmi liší. To je způsobeno pomyslnou separací od obytné zástavby, jelikož po vstupu či vjezdu do osady se ocitneme na lesním pozemku, a proto tolik nedochází k prolínání rekreační a obytné zástavby. Od osady Ostrov je také pohledově oddělena loukou a objektem statku, navíc je komunikačně propojuje pouze úzká pěšina.

V osadě nalezneme 78 chat různého vzhledu dle období výstavby či přestavby objektu. Nejmladší, většinou zděné chaty nalezneme při okrajových územích. Již název osady „Dubina“ napovídá, že zdejší území je pokryto lesem, čímž se odlišuje od osad této oblasti. Na lesních pozemcích (patřících statutárně městu Hradec Králové) leží 45 objektů, a to v centrální a východní části osady. Další chaty se také nachází na pozemcích města, pouze 9 zbývajících objektů má kolem sebe pozemky ve vlastnictví. Pro objekty na pozemcích lesa platí dle ÚPmHK velmi přísná pravidla – nejsou povoleny jakékoliv úpravy vedoucí ve svém důsledku k navýšení objemu stavby, natož nová chatová výstavba (viz 5.3.2), čímž je možnost transformace na trvalé bydlení v podstatě zapovězena. Toto se týká mnoha chat, které jsou dosud dřevěné a přízemní, tedy k celoročnímu obývání zcela nevhodné. V důsledku dochází ke kontrastu nejstarší zástavby na lesním pozemku a mimo něj, což ilustruje obr. č. 12. Je z něj patrný rozměr objektu typický pro rodinný domek, přičemž vlastníci se snažili výsledný dojem „zachránit“ dřevěným obložěním, více zapadajícím do charakteru nejstarší části osady.

Obr. č. 12: Příklad moderního objektu, který nahradil původní, nevyhovující chatu



Foto: T. Jedličková

V roce 2010 byla zahájena jednání s MmHK o odkupu pozemků do společného osadního vlastnictví, jelikož tento les hospodářskou funkci de facto neplní. Proto se situace v budoucnu může od té současné značně lišit. Blízkost trvalé zástavby, kde jsou dostupné veškeré inženýrské sítě, transformaci také může napomoci, ačkoli o zavedení vodovodu a plynofikaci už osada v minulosti rozhodovala a z důvodu finanční náročnosti bylo od tohoto záměru ustoupeno (V. Springer, šerif osady). Lidé si i nadále vodu odebírají z vlastních studen, případně ji donášejí ze zdejšího statku, který je jedinou budovou s číslem popisným v osadě. V současnosti je zvažována možnost odkanalizování území.

Problém horších předpokladů pro transformaci netkví pouze v absenci jmenované technické infrastruktury, ale stejně jako v osadě Ostrov hraje velkou roli faktor téměř každoročních povodní, při kterých bývají podemílány břehy, čímž je nejen ohrožena statika nejbližších chat, ale zejména rozhodnutí chatařů, zda se sem přestěhují natrvalo, či budou dále bydlet ve městě. Při terénním dotazníkovém šetření byl zjištěn pouze jeden trvale zde bydlící osadník, dle výpovědi V. Springera (šerifa osady) je ale obýváno po celý rok pět či šest objektů.

Z hlediska osadního života je osada velice aktivní a zájem o něj rozhodně neupadá, ačkoli větší ruch je otázkou posledních pěti let (V. Springer, šerif osady). Zde pořádané akce (viz příloha 19 a 20) navíc nejsou uzavřené, určené pouze pro osadníky, ale jsou začleněny do společného programu událostí tzv. Spojených osad údolí Orlice (dále jen SOÚO). Toto sdružení pomyslně sjednocuje osadu Dubina nejen s osadami svinarskými (tj. kromě Dubiny osady U mlejna, Parlament a OVS), ale i bělečskými Kováky a malšovickým Stříbrným potokem. Výše hodnocená osada Ostrov se do společenského dění aktivně nezapojuje. Konají se zde akce nejen pro děti, ale i různé sportovní turnaje osad SOÚO. To činí z osady příjemné místo pro rekreaci, do níž se osadníci rádi vracejí.

Protějším břeh vyplňuje v jeho západní části **osada U mlejna**. Chaty zde začaly vyrůstat už od konce let třicátých, nacházely asi 200 metrů od svinarského mostu na poloostrově, který bychom zde dnes hledali marně, jelikož se chaty po povodni v roce 1932 musely přestěhovat na břeh a poloostrov byl při regulaci toku v šedesátých letech zničen (J. Fairaisl, šerif osady). Plán regulace řeky obsahoval také výstavbu nových rekreačních chat, a právě během šedesátých let došlo k největšímu rozšíření osady. V současnosti nalezneme na úseku přibližně 400 metrů toku 45 objektů chat. Lokalita má podobu husté pásové zástavby podél řeky s nejvyšší koncentrací ve střední části osady.

I když bychom našli i několik negativních vlivů na možnou transformaci na trvalé bydlení, stejně jako pro ostatní osady lokality i zde platí v podstatě příznivé podmínky, jako je např. výborná dostupnost z Hradce Králové linkami MHD, automobilem i na kole, ale zejména spočívají v tom, že osada začíná přibližně 200 metrů od obytné zástavby Svinar (respektive osady Svinárky), do níž byly přivedeny všechny sítě technické infrastruktury. I přes možnost napojení se na tyto sítě se osada rozhodla je zatím nezavádět z důvodu vysokých vstupních nákladů. Při jejím budování by také byly zneprůchodněny místní komunikace, které jsou i tak dosti úzké a ve špatném stavu. V současné době je vodovod zaveden pouze v několika objektech nejbližších trvalé zástavbě. Jako zdroj vody slouží osadní studna, v níž kvalita voda bývá ohrožena splachováním hnojiv z blízkého pole (J. Fairaisl, šerif osady). Hrozbu pro bydlící také představují povodně, což je společné všem osadám při Orlici. Záplavami neohrožených objektů je pouze 14 (dle ÚPmHK) a většina z dotazovaných uvádí časté povodně jako hlavní

faktor využití chat pouze k rekreaci, i když více než polovina staveb je k tomuto způsobu využití prakticky připravena. Trvale obydlené objekty byly při šetření zaznamenány v roce 2009 pouze čtyři, z toho tři mimo záplavovou oblast. Zhruba polovině osadníků (východní část osady) také dosud nebyl umožněn odkup pozemků v okolí objektu, ale pouze pod chatou, zatímco zbývající chataři hospodaří na vlastním pozemku, který jim odprodal dřívější soukromý majitel.

Osadní život zde na rozdíl od sousední osady Parlament a protější Dubiny soustavně upadá. V současné době nejsou pro osadníky pořádány žádné sportovní ani zábavné akce, ač prý dříve byla osada dosti aktivní. Dle názoru J. Fairaisla je to způsobeno uzavřeností chatařů, kdy se každý „zařizuje sám pro sebe“ a lidé se do příprav nechťejí aktivně zapojovat, ačkoli se dle výsledků průzkumu účastní zábavných programů sousedních osad. Příčinou mohou být i mezilidské vztahy, jelikož blízkost objektů často vede k různým konfliktům a nespokojenosti spojené např. s hlučnými oslavami v některých chatách (dle výpovědí některých dotazovaných).

Osada Parlament je ze všech osad této lokality největší, nalezneme zde totiž 85 chat. Díky dlouhé historii osady nalezneme chaty různých architektonických stylů – od těch, které si zachovaly téměř původní vzhled (viz příloha č. 17), až po objekty v ryze moderním stylu. Zdejší zástavba na rozdíl od osad předešlých na obytnou nástavbu vůbec nenavazuje. Ve východní části je od osady U mlejna pomyslně oddělena hranicí katastrálního území, jelikož se již nenacházíme na území místní části Svinary, ale místní části Slezské předměstí, jejíž zástavba se odsud nachází přibližně dva kilometry. Severně od místa se nachází ZO Orličan, kolem níž vede do osady hlavní příjezdová cesta ze silnice I/11, na níž se nachází i nejbližší stanice MHD.

Osada se vyznačuje vysokým podílem pozemků ve vlastnictví chatařů, který činí přibližně 65 %. Tyto odkoupené pozemky v minulosti patřily z většiny soukromému majiteli ze statku, který se dnes nachází na území osady. Zbývajících 9 % se podílí i další soukromý majitel a 26 % Statutární město Hradec Králové. Rekreční vzhled lokality je dosud poměrně zachován, ačkoli i zde se nacházejí objekty svými parametry připomínající rodinné domky. Těch bylo při průzkumu zjištěno pouze šest, nicméně usuzování pouze vzhledu je dosti zavádějící, jelikož každý má rozdílné nároky na vybavení rekreačního objektu. Podle F. Springera, šerifa osady je minimálně pět chat obydleno trvale.

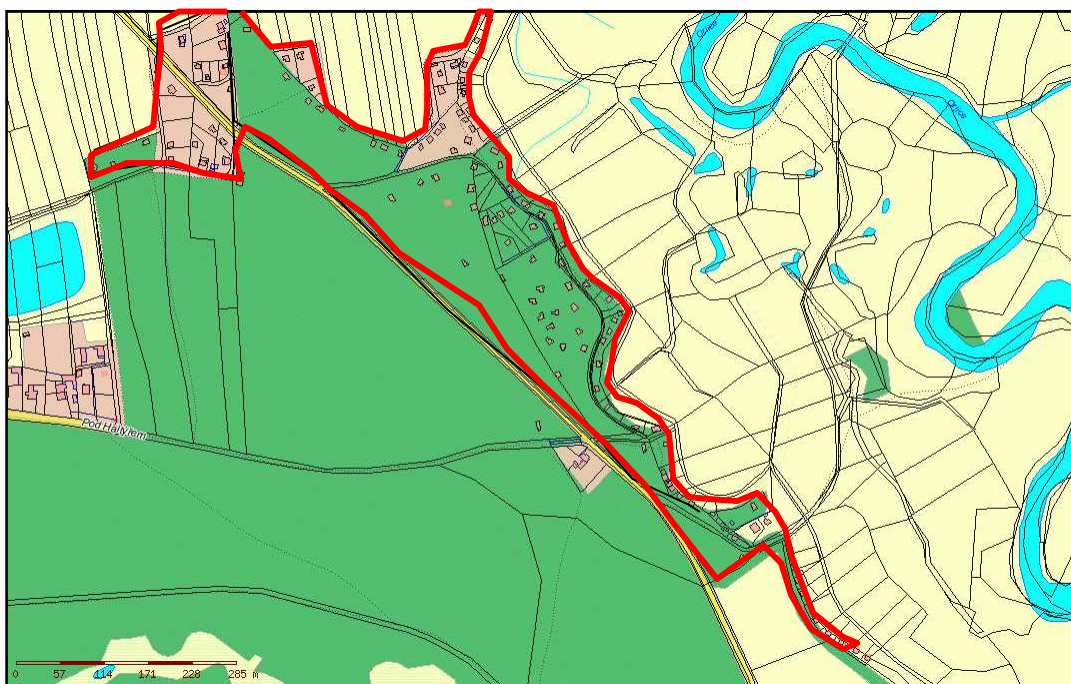
Na rozdíl od osad se ohrožení v podobě povodní týká pouze východní části, kde je však zástavba hustší v porovnání se zbytkem osady. Ovšem s možným vyšším stavem vody bylo u těchto objektů při jejich stavbě počítáno a mají vyvýšené přízemí tak, aby se voda do obývací části nedostala. Do osady není přiveden vodovod, kanalizace ani plyn, objekty mají vlastní studny a jímky.

Osada je také důležitým centrem společenského života, naleznou se zde zanícení organizátoři, i proto je jedním z nejčastějších pořadatelů společenských a sportovních akcí v SOÚO. Pro zajištění financí na organizaci sportovních turnajů a dětských zábavných programů osada prostřednictvím zřízeného občanského sdružení požádala o dotaci z MmHK. K pořádání nejen společných, ale i soukromých akcí (např. oslav) je využíváno osadní tee-pee (F. Springer, šerif osady).

Osada vycházejícího slunce

Tato osada se nachází v nejzazší výspě královéhradeckého správního území, v katastru Svinar, od níž je vzdálena přibližně 600 metrů po silnici vedoucí ze Svinar do Bělé nad Orlicí. Po její levé straně nalezneme hlavní část této osady (viz obr. č. 13). Hlavní část osady se rozkládá severně od silnice v přibližné délce jednoho kilometru, kde částečně zasahuje do katastru obce Běleč nad Orlicí. Od řeky Orlice je oddělena pásem luk, které jsou zaplavovány při každé povodni, dosahující pravidelně až k chatám v první linii. Menší část osady se třinácti objekty je od té hlavní oddělena silnicí. Celá osada včetně okrajových skupin chat čítá 112 objektů.

Obr. č. 13: Osada vycházejícího slunce



Zdroj: Mapa čísel popisných [online], vlastní úprava

Osada byla oficiálně založena před 79 lety, ale o počátcích její historie se mnoho neví, nicméně první chaty zde však stály již v roce založení, předtím se v území pouze stanovalo. Nejstarší partii nalezneme v centrální části a také ve výběžku směrem k Orlici. Další chaty se na toto jádro nabalovaly, a od středu směrem na severozápad i jihovýchod stáří objektů klesá (J. Pokorný, šerif osady). Na okrajích proto nalezneme chaty často postavené až v osmdesátých letech, jsou tu tedy zastoupeny různé stavební styly odvislé od období výstavby objektu.

Jak již bylo řečeno, osada je situována z valné části v lese. Na těchto pozemcích se nachází přibližně 70 % objektů. Vlastníkem většiny z nich jsou Městské lesy Hradec Králové, což platí o parcelách jižně od lesní cesty tvořící osu osady, do nichž je vklíněn díl patřící vlastníkům chat na těchto parcelách. Dále se toto týká pěti chat ve východní výspě za silnicí. S lokalizací na lesní půdě vyvstává omezení dané ÚPmHK, tedy stavební uzávěra na tomto typu pozemků (viz 5.3.2). Stavbám, kterých se toto týká, se povolují pouze udržovací práce, tedy nesmí být prováděny jakékoli práce vedoucí k rozšíření chaty a záboru další lesní půdy. Ačkoli chatari toto nařízení běžně obcházel, významným varováním se stal případ chaty, která byla v roce 2005 úředně odstraněna. Její rekonstrukce, respektive stavba nového objektu na základech starého, již

nevyhovujícího, neměla totiž potřebné stavební povolení (Dioszegi 2005). Jelikož stavební uzávěra výstavbu zakazuje, nebyla tomuto člověku umožněna ani opětovná výstavba, dotýčný chatař tedy o svůj majetek přišel bez jakékoliv náhrady. Není divu, že majitelé objektů na lesním pozemku mají obavy s jakýmkoli úpravami vůbec začít, což velmi snižuje pravděpodobnost úvahy o potenciálním trvalém bydlení. V současné době byl osadnímu výboru navržen odkup těchto pozemků (J. Pokorný, šerif osady).

Okrajové části osady již na lesních plochách neleží, pozemky jsou ve vlastnictví jednotlivých chatařů. Zde jsou také některé objekty obývány trvale, přičemž se toto týká objektů nacházejících se v blízkosti silnice, tedy novějších objektů. K trvalému bydlení využívány čtyři chaty na opačném konci osady při cestě k malému písničku je obydlena jedna další chata. Dle informací poskytnutých J. Pokorným, v centrální části osady jsou obydleny pouze čtyři chaty. V celé lokalitě však chybí sítě technické infrastruktury, je zde zavedena pouze elektřina. V osadě je také nedostatek pitné vody, u některých chat jsou sice studny, ale kvalita je vhodná spíše pro užitkové použití. Osadníci si ji raději dovážejí.

Osada však vyniká jinými kvalitami, a těmi je rušný osadní život, který rozhodně neupadá, ač dříve zde prý bylo rušno mnohem více. V rámci SOÚO se pořádají sportovní turnaje a akce pro děti. Vyhlášený je především osadní „táborák“ konající se u osadního altánu (viz příloha č. 21), který vždy doprovází vystoupení hudebníků, nejen zdejších chatařů, známých trampských zpěváků Wabiho Daňka a Pavla Dobeše. V minulosti zde koncertovali tak významní umělci, jako např. bratři Nedvědové. I proto se zde při té příležitosti sejde mnohokrát víc návštěvníků, než je samotných osadníků (J. Pokorný, šerif osady).

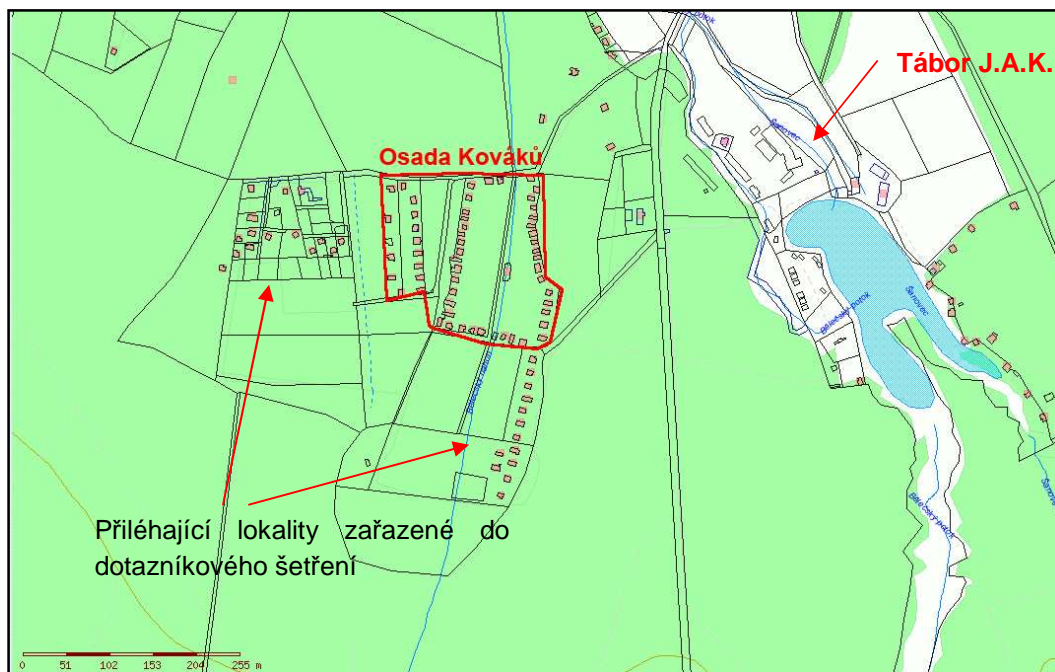
Osada Kováků a přilehlé lokality

Toto zájmové území se nachází jižně od obce Běleč nad Orlicí. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno nejen v samotné Osadě Kováků, ale i v bezprostředně přiléhajících lokalitách (viz obr. č. 14), které vznikaly v návaznosti na tuto osadu a prakticky v území tvoří jednotnou lokalitu s 87 objekty chat (ačkoli osada Kováků pouze 57), což představuje polovinu z celkového počtu rekreačních objektů v obci.

Osada Kováků je také poměrně specifická, co se týče její historie. Nevznikla totiž individuální výstavbou, nýbrž podnikovou (respektive odborovou, 30 let hradeckých Kováků ZVÚ [online]). V roce 1936 podal pracovník Odborové organizaci kovopracovníků návrh na zřízení rekreačního střediska pro členy organizace, které se setvalo s poměrně velkým nadšením. Vhodný pozemek byl nalezen v Bělči nad Orlicí na mýtině v lese v lokalitě „Na Pašťatech“, který byl odkoupen, a o rok později se zde začala stavět první společná chata z prostředků získaných sbírkou mezi zaměstnanci. Postupně zde vznikly další dvě chaty sloužící výhradně pro rekreaci zaměstnanců a jejich rodin. Podobně byl vystavěn i blízký tábor u Mlýnského rybníka (dnes Tábor J. A. Komenského). Vybudování první chaty ovšem mělo povzbuzující účinek i pro individuální výstavbu a chaty si zde stavěli i přátelé prvních uživatelů. Postupně byly přikoupeny další pozemky, ale od padesátých let bylo další umísťování chat povoleno pouze zaměstnancům ZVÚ. Přesto byl přírůstek počtu objektů vysoký – chaty se začaly objevovat po celém obvodu louky, až vytvořily tvar obdélníku, který obklopoval centrální prostor. Na konci padesátých let zde stálo již 69 objektů (tj. včetně přilehlých lokalit, 30 let hradeckých Kováků ZVÚ [online]).

Po roce 1989 se změnou majetkových vztahů byly pozemky nabídnuty k prodeji a v roce 1995 osada odkoupila centrální parcelu, na níž leží 57 chat. Každý majitel chaty tudíž vlastní ideální 1/57 (přibližně 450 m²) plochy osady, která není nijak vyměřena, a může tedy užívat jakoukoli část osady (P. Svoboda, člen osadního výboru). Chaty tvořící výběžek směrem na jih se nyní nacházejí na pozemcích soukromého majitele. Západně od osady ležící chaty se nacházejí na pozemcích patřících jednotlivým chatařům. Tyto chaty, ani ty, které leží severně od lokality, se již k osadě Kováků neřadí, ale kvůli přímé návaznosti na osadu byly také zahrnuty do šetření.

Obr. č. 14: Osada Kováků



Zdroj: *Mapa čísel popisných [online], vlastní úprava*

Vzhled osady se za více než sedmdesát let její existence dosti proměnil – ač osada byla založena na louce, dnes je celý prostor zalesněn. I zde je zřejmé, že u chatařů zavládla touha po soukromí. Ačkoli jsou chaty v nejstarší části rozmístěné velmi blízko vedle sebe a nedělí je větší vzdálenost než dva metry, jsou chaty od centrálního prostoru pohledově odděleny živými ploty. Tím centrální prostor dříve využívaný k různým zábavním akcím prakticky zaniká. Dříve čilý společenský život zde oproti minulosti poměrně upadá, ačkoli se v rámci SOÚO chataři účastní sportovních turnajů v ostatních osadách a do společného programu akcí zařazují i osadní táborák (P. Svoboda, člen osadního výboru).

V této osadě byly zjištěny i některé další skutečnosti bránící využití objektů pro trvalé bydlení, zejména pak obtížný přístup do osady v zimním období, jelikož příjezdová cesta patří soukromému majiteli, který ji v zimě neudrhuje. Mnoho chat v centrální části je také v původním stavu, a tudíž nejsou obyvatelné celoročně. Ovšem na rozdíl od osad, v nichž se podstatná část nachází na lesních pozemcích (OVS, Dubina), kde jsou úpravy objektu zapovězeny, zde to ÚP Bělče nad Orlicí (Obec Bělče nad Orlicí [online]) dovoluje.

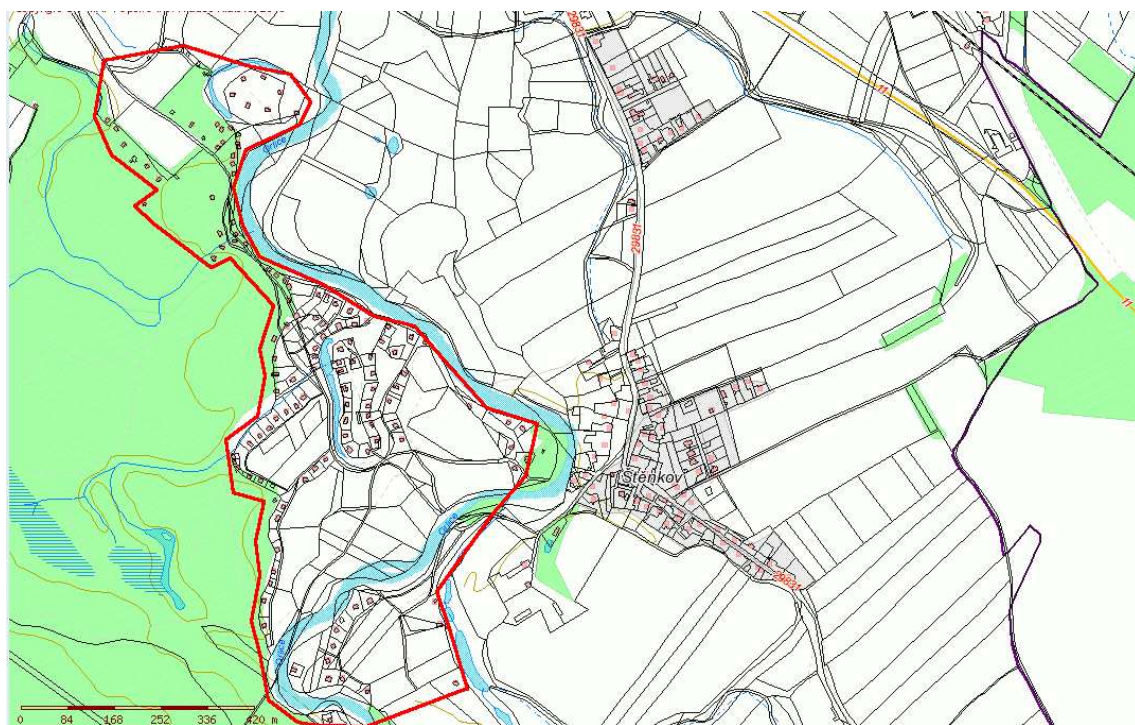
Kromě elektřiny zde není k dispozici kromě elektřiny žádná technická infrastruktura, nicméně některé chaty většinou mají alespoň vlastní studně s pitnou vodou. Situace je podobná i u chat ve výběžku jižně od osady. V osadě i k ní blízkých chatách nebyl zjištěn trvale obydlený objekt

a stejný stav lze předpokládat i do budoucna. V samotné Osadě Kováků trvalé bydlení připouští pouze jeden dotazovaný. V přilehlých částech osady se k této problematice stavěli kladně další dva dotazovaní. V západní části se v současnosti staví objekt, který bude s největší pravděpodobností sloužit k trvalému bydlení (viz příloha č. 12).

Osada Na ostrovech

Poslední ze zájmových osad Královéhradecka je ze všech největší, zároveň však nejvzdálenější. Nachází se přibližně 15 kilometrů od Hradce Králové na území dvou místních částí Třebechovic pod Orebem – Štěkova a Krňovic. Pod katastrální území Krňovic však spadá mizivá část osady, pouze 13 chat v severozápadním okraji osady z celkového počtu 139 objektů. Tato rozlehlá chatová osada se rozkládá z většiny při levém břehu Orlice (viz obr. č. 15), která zde vytvořila dvě mrtvá ramena. Menší část Díky dosud relativně zachovalému prostředí byla většina zástavby (kromě severozápadní části osady) zahrnuta do vymezení PP Orlice (viz 5.1.1). Blízkost neregulovaného toku řeky však pro rekreanty znamená jistou nevýhodu, a sice záruku větších či menších, nicméně každoročních záplav v souvislosti se zátopovým územím (které se přibližně shoduje s vymezením PP), přičemž se to týká zejména právě nejhustěji zastavěné části osady. Dle výpovědi chatařů povodně nebývají devastující. Avšak v roce 1997, tedy v období ničivých záplav v celém Česku, voda dosahovala metrové výšky.

Obr. č. 15: Osada Na ostrovech



Zdroj: *Mapa čísel popisných [online], vlastní úprava*

Ve směru od Krňovic, tedy od severozápadu, zástavba v podstatě sleduje lesní komunikaci začínající u Podorlického skanzenu. Poté se cesta dostává do nejhustěji zastavěné lokality, která vyplňuje říční zákrutu. Zde se zástavba od cesty odděluje a pokračuje jižním směrem. Další chaty se nacházejí i na protějším břehu řeky pod Štěkovem. Do osady se tedy můžeme dostat ze dvou směrů, z Krňovic i Štěkova.

Celá lokalita má ráz malebné rekreační chatové osady. Její prostředí je ale poměrně variabilní, jelikož se chaty nacházejí v lese, na břehu řeky, i při okrajích luk. Nejstarší chaty najdeme v nejužší části osady, kde se lesní cesta přibližuje korytu řeky. První chatari lokalitu osidlovali od poloviny třicátých let (šerif osady Na ostrovech). Zjištěná nejnovější stavba je datována pouze do roku 1981. V tomto roce byla v chatové oblasti vyhlášena stavební uzávěra platná dodnes a od té doby jsou povoleny pouze úpravy objektů (zaměstnankyně Stavebního odboru Městského úřadu Třebechovice p. O.). Tyto stavebně nejmladší chaty lemují louku v oblasti od slepého ramene (v zákrutu Orlice) směrem na jih, kde se přibližují toku řeky. I z důvodu stavební uzávěry v celé osadě nenalezneme ani jediný objekt, který by výrazně moderním stylem vyčníval z okolní zástavby.

Z polohy při Orlici vyplývá významný faktor působící proti možnosti rozvoje jevu transformace rekreační funkce na funkci obytnou, tedy faktor vlivu pravidelných záplav. Možnost transformace také významně ovlivňuje absence inženýrských sítí v osadě. Samozřejmostí je elektřina, avšak už ne vodovod, kanalizace a plyn. Některé chaty mají sice vlastní studny, voda z nich je ale pouze užitková, navíc bývají znečišťovány při záplavách. Pitná voda je k dispozici k odběru ze štěnkovského vodovodu u mostu do této obce, popř. si ji lidé sami dovážejí. Podmínky pro trvalé bydlení jsou zde tedy výrazně nepříznivé.

Přibližně 3/4 chatařů mají však výhodu spočívající v tom faktu, že vlastní pozemky pod chatou i okolo chaty, které jim odprodali dřívější soukromí majitelé. Pozemky chat na lesní půdě v současnosti patří kněžně Kristině Colloredo-Mansfeldové, jíž byly vráceny v restituci. V severní části osady jsou všichni chataři dosud v nájmu, jelikož parcely patří soukromým majitelům. Trvale obývaná chata byla při dotazníkovém průzkumu nalezena pouze jedna, přičemž tito lidé se k trvalému bydlení v osadě rozhodli z bytových důvodů. Dle evidence obyvatelstva Městského úřadu v Třebechovicích pod Orebem však ve Štěnkově slouží k bydlení pět objektů s číslem evidenčním (přičemž v intravilánu obce se žádný takový objekt nenachází).

Čím se osada podstatně odlišuje od předchozích osad, je značný útlum osadního života, který již od počátku devadesátých let prakticky neexistuje (šerif osady Na ostrovech). Důvod můžeme hledat v necelistvosti a rozsáhlosti osady, kde se chataři z jednoho konce prakticky nesetkávají s těmi z druhého konce a oslavy či případné sportovní klání na zdejších dvou hřištích se odehrávají pouze mezi blízkými sousedy.

6.1.2 Hlavní výsledky terénního a dotazníkového šetření na Královéhradecku

Principem terénního šetření bylo ověření počtu rekreačních objektů, respektive chat v zájmových osadách, přičemž za tímto účelem byly použity mapové výstupy MmHK s lokalizací čísel popisných a evidenčních, které vycházejí z map katastru nemovitostí, přičemž jsou v nich zaneseny i objekty bez č.p./č.ev. Tyto mapy byly využity i při tvorbě situačních plánů královéhradeckých osad (viz obr. č. 10 až 15). Z důvodu, že statistické zdroje zahrnují i rekreační objekty v zahrádkářských osadách, které se na území zejména Hradce Králové a jeho místních částí hojně vyskytují, a je do nich obtížný přístup, bylo zjišťování počtu objektů omezeno na konkrétní chatové osady. Počty chat v jednotlivých osadách jsou uvedeny v kapitole předchozí.

Na Královéhradecku byla zjištěna obdivuhodná shoda tohoto výstupu z katastrálních map. Byly nalezeny pouze dvě nesrovnalosti, v mapě nezakreslené objekty, z toho jeden v osadě Ostrov ve Svinarech a druhý objekt, nová dřevěná chata v lokalitě přilehlé na západě k Osadě Kováků.

Během dotazníkového šetření, které jsem provedla současně s terénním šetřením, bylo v osmi osadách získáno 186 dotazníků, v nichž se nachází celkem 657 objektů. V rámci správních území klíčových místních částí Hradce Králové, Třebechovic pod Orebem a obce Běleč nad Orlicí podíl zmapovaných objektů činil 20,1 % (dle databáze ČÚZK 2010). Konkrétní počty získaných dotazníků v jednotlivých osadách a podíly zmapování uvádí tabulka č. 14.

Tabulka č. 14: Charakteristiky dotazníkového šetření na Královéhradecku

	Stříbrný potok	Ostrov	Dubina	U mlejna	Parlament	OVS	Kováků	Na ostrovech	celkem
počet dotazníků	22	12	20	15	22	37	20	38	186
podíl zmapování osady (%)	29	34	25	33	28	33	24	25	28,3
podíl na celkovém souboru (%)	11,8	6,5	10,7	8,1	11,8	19,9	10,8	20,4	100,0

Zdroj: vlastní šetření

V první části dotazníku byly zjišťovány údaje o pozemcích a jednotlivých objektech, přičemž situace v jednotlivých osadách byla v tomto ohledu popsána již v kapitole 6.1.1. Souhrnné výsledky ukazuje tabulka č. 15.

Tabulka č. 15: Nejdůležitější výsledky dotazníkového šetření na Královéhradecku

Osobní vlastnictví pozemků (%)	Plocha pozemku (m ²)	rok stavby objektu	Dřevěné objekty (%)	Půdorysná plocha objektu (m ²)	Počet osob využ. objekt	Počet lůžek	Připouští možnost bydlení (%)	Změna využívání po r. 1989 (%)
53,8	548,1	1956	71,5	48,3	5,0	4,9	26,2	11,4*)

*Zdroj: vlastní šetření, *) zahrnutí pouze dotazování, kteří místo navštívili už před r. 1989*

Pozemky v osobním vlastnictví má v současnosti již téměř polovina všech chatařů. V rámci osad není způsob vlastnictví jednotný pro celé jejich území. Vždy se najde některá její část, kde odkup parcel nebyl osadníkům ještě umožněn, ovšem až na dvě výjimky. Tou první je osada Stříbrný potok v Hradci Králové, kde byly parcely prodány jednotlivým chatařům již roku 1972 (viz 6.1.1), a osada ze souboru královéhradeckých osad vyniká 100% podílem pozemkům v osadním vlastnictví. Druhou výjimkou je osada Kováků. V níž pozemky nejsou sice v pronájmu, ale ani v osobním vlastnictví. Vlastníkem je totiž Sdružení osady Kováků, jímž odkup umožnil podnik, z jehož iniciativy byla osada založena – tedy společnost Škoda, dříve ZVÚ. Po odkupu nebyla půda rozparcelována, ale každému členovi byla přiřknuta ideální 1/57 plochy pozemku osady, tedy přibližně 450 m² bez ohledu na to, zda prostor v okolí chaty těchto rozměrů vůbec dosahuje, a tedy každý by mohl v ideálním případě využívat jakoukoli část osady.

V dalších osadách je situace o poznání méně příznivá. Vlastníkem pronajatých pozemků je z 20 % obec, respektive Statutární město Hradec Králové. Jím zřízená společnost Městské lesy Hradec Králové vlastní pozemky okolo chat v osadách Dubina a OVS (kde část pozemků vlastní Lesy ČR). Jak již bylo řečeno dříve, lokalizace objektů na pozemcích plnicích funkci lesa přináší nevýhodu v podobě stavební uzávěry. Jednotlivé osady nyní vyvíjejí snahu pronajaté lesní pozemky odkoupit do společného osadního vlastnictví, jelikož díky tomu, že se

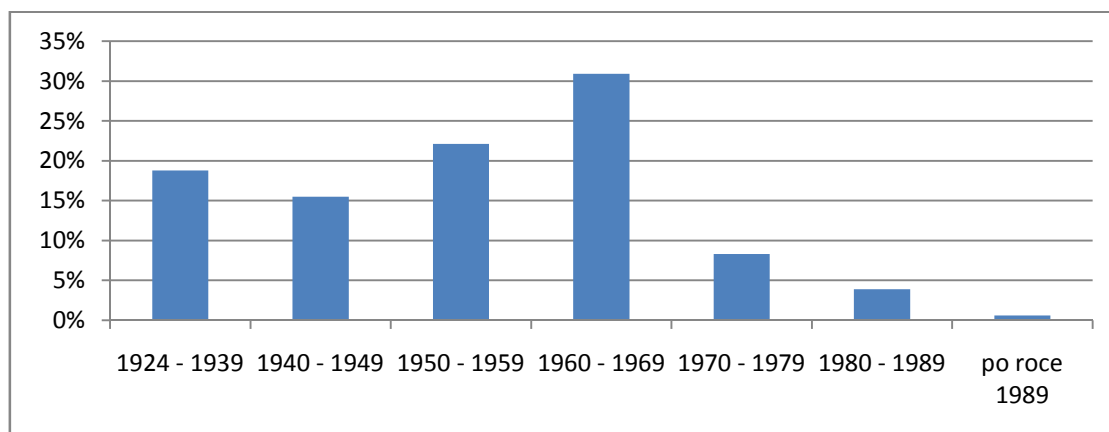
jedná o rekreační oblast, tyto lesní partie nemají pro lesní společnosti patřičný hospodářský význam, naopak musí o porost více pečovat. V blízké době tedy podíl lesních pozemků podstatně klesne, nicméně z hlediska územního plánování a příslušných regulativů ÚPmHK se patrně nic nezmění. Mimo lesní pozemky městu patří i parcely v osadách U mlejna (v cca 1/2 osady) a v menší části osady Parlament (cca 1/10).

Soukromí majitelé tvoří také nezanedbatelnou část vlastníků pozemků, kterým patří celkově 14 % všech pozemků. Jedná se zejména o osadu Ostrov, kde se na pozemcích soukromé majitelky nachází 1/2 objektů. Na tomto typu pozemků se nachází pozemky v okolí osady Kováků a v osadě Na ostrovech, zde se však zde jedná o zanedbatelný podíl (do 1/4).

Rozměry pozemků úzce souvisí s tím, zda se objekty nacházejí na pronajatých pozemcích, či nikoli, jelikož v případě pozemků pronajatých chataři jejich plochu mnohdy neznali, jelikož jim nebyla přesně vyměřena. Průměrná hodnota činila téměř 550 m², v tomto průměrném údaji se skrývají poměrně značné odchylky, nejmenší pozemky měřily pouze 200 m², největší více než 1000 m². Nelze však tvrdit, že některá osada má pozemky výrazně podprůměrné, a jiná výrazně nadprůměrné, jelikož v rámci každé osady je jejich variabilita poměrně značná a je spíše způsobena tím, zda se konkrétní objekt nachází v hustě zastavěné části či v části okrajové, řidčeji zastavěné. Nejmenší variabilitou se však vyznačují osady na území města Hradce Králové – Ostrov, U mlejna a Parlament s pozemky o průměrných rozměrech 450 až 500 m².

Z hlediska stáří objektů už samotný průměrný rok stavby v tabulce č. 15 naznačuje poměrně vysoké stáří objektů, lépe řečeno počátek využívání objektu, jelikož objekty postupně procházely různými úpravami. V rámci celého Česka byl největší rozmach DB zaznamenán v sedmdesátých letech, zatímco na Královéhradecku byla největší výstavba realizována v letech šedesátých zejména díky založení nové osady – Stříbrného potoka s průměrným počátkem využívání v r. 1966. Ale z téměř 19% podílu předválečné výstavby (viz graf č. 4) je patrné, že chataření pravděpodobně v trampském stylu zde zaznamenalo značný rozvoj a svým objemem výstavby dokonce převýšilo i sedmdesátá léta. Kromě osady Stříbrný potok byly chaty datované do konce třicátých let zjištěny ve všech osadách, nejvíce však v OVS, a to dokonce ze 49 %.

Graf č. 4: Zastoupení období výstavby objektů chat na Královéhradecku



Zdroj: vlastní šetření

S obdobím výstavby do jisté míry koresponduje také převažující materiál použitý při stavbě chaty – zděné chaty byly při šetření zastoupeny jen z 28 % a to i vzhledem k faktu, že ne všechny objekty se dochovaly v původní podobě, a mohly být zcela přestavěny, zřejmě však byl při rekonstrukci použit stejný stavební materiál. Tento poznatek může být potvrzen na příkladu OVS, v níž se nacházejí chaty vůbec nejstarší (průměrný rok stavby 1946) dřevěné chaty tvoří 80 % všech objektů, ovšem možné vysvětlení lze hledat i ve stavební uzávěře na lesních pozemcích. I když od šedesátých let se chaty objevují zděné, ještě v tomto desetiletí byly objekty zhruba stejného počtu stavěny také ze dřeva a vzhledem k poklesu výstavby v následujícím období jsou zděné objekty také méně zastoupeny. Tak markantní převaha dřevěných objektů podstatně snižuje možnost celoroční obyvatelnosti, ačkoli několik dotazovaných si dle výpovědí objekt nechalo zateplit a tím prodloužili i období, kdy je možné v nich přebývat.

Velmi rozdílné hodnoty byly zjištěny u dotazu na půdorysnou plochu chaty a od průměrné hodnoty zaznamenané na Královéhradecku ($48,3 \text{ m}^2$) se liší mnoho objektů. Poměrně neplatné se jeví předpoklad dle přímé úměry, že čím novější objekt chaty je, tím jsou větší i jeho rozměry. Četnými přístavbami totiž byla navyšována půdorysná plocha i těch nejstarších objektů, aby mohly posloužit k rekreaci i rozrůstající se, vícegenerační rodině. Proto také v průměrně nejstarší zástavbě OVS se rozměry jednotlivých chat od průměrné zastavěné plochy mnoho neliší. Zvýšení rozměrů chat umožnila také vyhláška 137/1998 Sb., díky níž nejsou rozměry rekreačních objektů nijak omezeny (Bičík a kol. 2001). V tomto smyslu lze vysvětlit i značně extrémní rozměry (90 až 102 m^2) pěti chat na Královéhradecku, z nichž jedna byla postavena v roce 1939 a dvě v padesátých letech, do dalších dvou desetiletí se řadí zbývající objekty. Je tedy evidentní, že postupem času byly objekty modernizovány (jelikož těmito rozměry nesplňují dřívější vyhlášky omezující rozměry OIR) a tím se zvýšila i možnost objekt obývat celoročně.

Podobné variability byly zjištěny i v počtu osob využívajících objekt a méně již v počtu lůžek v jednotlivých objektech, ze kterých je zřejmé, že objekty slouží k rekreaci jednotlivcům (v 6 %), zejména těm v důchodovém věku i početným rodinám či okruhu přátel s více než deseti lidmi (9 %). U těchto objektů s vysokým počtem osob využívajících objekt je však počet lůžek přibližně poloviční, z čehož vyplývá, že neslouží všem osobám na jednou. Nicméně v průměru se tyto hodnoty sobě vzájemně téměř rovnají.

Velice významný přínos do otázky, zda je možná transformace rekreační funkce na funkci bydlení, vnáší názor dotazovaných, zda uvažují o přestěhování do svého rekreačního objektu (viz tabulka č. 15). Tuto variantu potvrdilo 25,5 % tázaných, ovšem i tito dotyční zdůraznili různé překážky, které jim v tomto kroku brání, a proto k němu v blízké době nedojde, jako např. nutnost stavebních úprav objektu, zavedení vodovodu, odkoupení pozemku či dosažení důchodového věku. Podíl reálně o této možnosti uvažujících by byl tedy ve skutečnosti ještě nižší. V době uskutečňování šetření v osadách bydlelo 15 dotazovaných ze 186. Nejpozitivněji se k této stavěli dotazovaní v osadě Ostrov (cca 36 %). Jedná se o lokalitu, která těsně navazuje na obytnou zástavbu královéhradecké místní části Svinary. Podobný výsledek byl zaznamenán i na protilehlém břehu v osadě Parlament (cca 35 %). Poměrně překvapující fakt byl zjištěn v OVS, v níž ačkoli jsou podmínky pro bydlení více než nepříznivé (viz 6.1.1), bydlení v osadě nevyklučuje také přes 30 % tázaných. Ještě více překvapivý je více negativní přístup k této otázce v osadě Stříbrný potok, a přestože jsou zde podmínky více než příznivé a průběh funkční

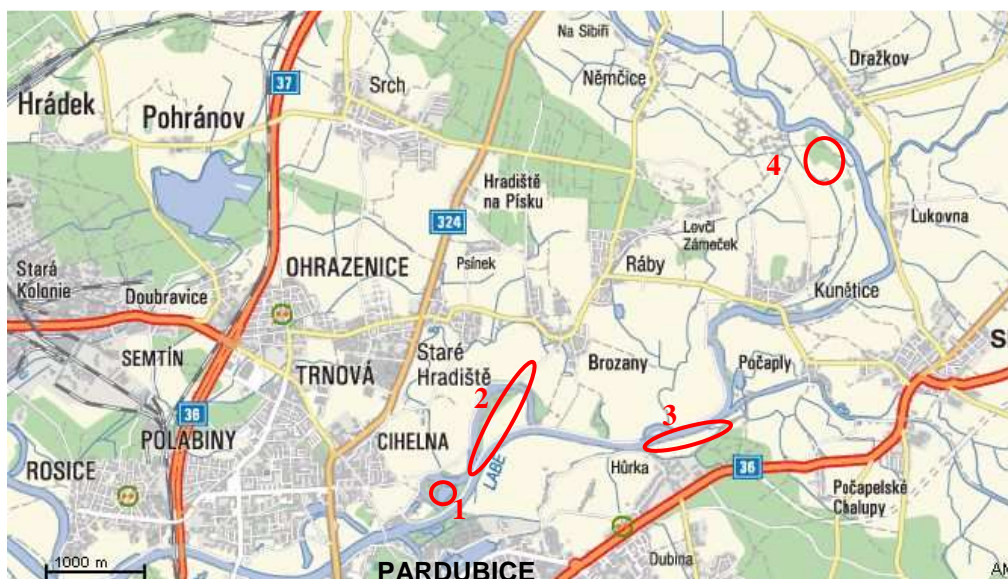
transformace je zde více než patrný, trvalé bydlení vylučují ¾ chatařů. Záporný postoj vychází právě ze současné situace v osadě – rekreační vzhled pomalu mizí a ostatní chataři s tímto vývojem striktně nesouhlasí. Ještě nižší podíl v osadě Na ostrovech (cca 16 %) není překvapující zjištění, kde sehrála roli nejen ze všech osad největší vzdálenost od Hradce Králové, ale i další negativně působící podmínky (viz 6.1.1).

Další subjektivně zaměřená otázka měla osvětlit dříve přijímaný názor, že se změnou společenského systému po roce 1989 klesne o chataření či chalupaření zájem (Bičík a kol. 2001). Ve mnou provedeném průzkumu tuto skutečnost připustilo pouze několik (respektive 11 % dotazovaných) se zdůvodněním, že pracovní vytížení či nové zájmy jim neumožňují chatu navštěvovat tolik jako dříve. Naopak někteří tázaní toto tvrzení popřeli s tím, že naopak na chatě tráví ještě více času dříve. Toto je případ zejména starších osob, které po roce 1989 odešli do důchodu. Avšak většina respondentů uvedla, že situace se spíše nezměnila, a to ani s umožněním trávení dovolených v zahraničí.

6.2 Výzkum druhého bydlení na Pardubicku

Situace na Pardubicku je poněkud odlišná od té na Královéhradecku (viz 6.1.1), kde je v blízkém zázemí města soubor lokalit značně bohatší a především vytvářejí hustou rekreační zástavbu. Na zdejším stavu se podepsal nedostatek pro rekreaci vhodných ploch, a proto se rekreační zázemí vytvářejí ve vzdálenějších lokalitách, např. až od cca 15 kilometrů vzdáleném podhůří Železných hor, či při přehradní nádrži Seč (viz 5.3.3). To však neznamená, že bychom v blízkém okolí Pardubic žádné lokality DB nenašli. Naopak, místy lemují tok Labe už od území města a dále proti proudu řeky až k opatovické elektrárně. Dohromady bychom zde napočítali na 460 chat na úseku řeky cca dlouhém deset kilometrů. Ovšem zdejší rekreační zástavba je až na výjimky velmi řídká, tvořená malými shluky chat, které čítají maximálně patnáct až dvacet objektů. Ty jsou navíc poměrně obtížně přístupné po prašných cestách okolo řeky Labe. Ucelené chatové osady vytvářejí ve velice omezeném počtu. Svou relativní odlehlostí sice představují ideální místa pro rekreaci, k rozvoji trvalého bydlení za současných podmínek se jeví jako nevhodné. Dotazníkové a terénní šetření proto bylo zaměřeno na nejvýznamnější koncentrace s dvaceti a více objekty zejména z toho důvodu, aby byly co do počtu alespoň minimálně srovnatelné se zájmovými osadami na Královéhradecku (viz 3.2), čehož v podmínkách blízkého zázemí Pardubic prakticky dosáhnout nelze. Ve čtyřech zájmových lokalitách (viz obr. č. 16) bylo získáno celkem 76 dotazníků.

Obr. č. 16: Lokality dotazníkového šetření na Pardubicku



Zdroj: AMapy.cz, vlastní úprava, 1 – Slepé rameno, 2 – V koutech, 3 – Halda, 4 – Kladivo

Vymezené zájmové lokality spadají do zájmového území dvou pardubických městských obvodů:

- **Pardubice II**, které zahrnují celou městskou zástavbu pravého břehu Labe. Kromě částí, které tvořily původní obce následně připojené k městu, se zde nacházejí panelová sídliště stavěná v šedesátých až osmdesátých letech – Polabiny (největší pardubické sídliště) a Cihelna. Sídliště Cihelna a přilehlá zástavba původních rodinných domů jsou situovány nejblíže k zájmové osadě Slepé rameno. V roce 2003 zde žilo přes 20,5 tisíce obyvatel (Oficiální stránky statutárního města Pardubice [online]). Současný ÚPmP počítá se výstavbou rodinných domů v blízkosti zájmových chatových lokalit.
- **Pardubice III**, které se nacházejí na levém břehu Labe ve východní části města. Také se jedná se o území s převahou sídlištní panelové zástavby sídliště Dubina a Na Drážce. Hustota zalidnění je zde tedy také proto velmi vysoká, v roce 2001 zde bylo sečteno 16,7 tisíce obyvatel. Nová výstavba nízkopodlažního bydlení je navržena v prostoru Hůrka, kde má dosahovat až k zájmovým chatovým lokalitám u kanálu Halda.

Dále proti proudu Labe se přidávají správní území následujících obcí, které tvoří významnou část pardubického suburbanizační zázemí (Niklová 2009, Stuchlíková 2009), přičemž přitažlivost pro trvalé bydlení je umocněna blízkostí jediné vyvýšeniny v blízkosti města s hradem na vrcholku, Kunětickou horou:

- **Staré Hradiště** – obec sestávající se ze třech místních částí (Staré Hradiště, Brozany, Hradiště na Písku), přičemž místní část Staré Hradiště se nachází v bezprostřední blízkosti území Pardubic při jejich severozápadním okraji na křižovatce komunikací Pardubice – Hradec Králové a Pardubice – Lázně Bohdaneč. Výborná dopravní dostupnost linkami MHD, stejně jako přítomnost služeb zvyšuje zájem o trvalé bydlení v obci. Mezi lety 2001 a 2008 bylo v obci postaveno 92 nových rodinných domů

(Vývoj bytové výstavby v Pardubickém kraji [online]). K roku 2010 je zde (tedy v celém správním území obce) trvale hlášeno 1446 obyvatel (ČSÚ [online]), což je o 276 více než v roce 2001 (Statistický lexikon obcí ČR 2005). Největší rozvojové plochy pro bydlení jsou vymezeny v místní části Staré Hradiště. Ze zájmových chatových lokalit se v katastrálním území Brozan nachází menší část lokality osady V koutech. V této místní části žilo v roce 2001 141 obyvatel, přičemž trvalé bydlení v objektu chaty je známé pouze v jednom případě v lokalitě mimo zájmové území (M. Čepčář, starosta obce).

- **Kunědice** – obec ležící při pravém břehu Labe přibližně šest kilometrů severovýchodně od Pardubic. Dosud je zde zachováno kvalitní venkovské prostředí, což je způsobeno především tím, že obec nezaznamenala masivnější rozvoj suburbanizace. Po roce 2000 zde bylo postaveno přibližně deset rodinných domů (J. Lokajová, starostka obce), ačkoli ÚP počítá s výstavbou šedesáti domů. Proto také počet obyvatel stoupá spíše pozvolně, za posledních devět let vzrostl o 31 obyvatel na současných 285 (Počet obyvatel ČR k 1. 1. 2010 [online]). Území obce vyniká především počtem ODB, který dle dat ČÚZK (2010) činí 151. Paní starostka celkový počet odhaduje na 130. Chatová zástavba obce začíná při soutoku Labe s Loučnou, vzdáleném přibližně 1,5 kilometru od obce jihovýchodním směrem, kde najdeme 54 chat, ovšem zdaleka nejvíc pak v zájmové osadě Kladivo (viz 6.2.1), v níž polovina chat se nachází v katastrálním území této obce. Velmi malé procento ODB v současnosti slouží k trvalému bydlení, jedná se o tři objekty v osadě Kladivo a další tři u Labe jihovýchodně od obce (J. Lokajová, starostka obce). Obec také počítá s dalším rozvojem DB, ač objemově téměř nevýznamným, ke kterému jsou v ÚP vytyčeny v osadě Kladivo tři rozvojové plochy, na kterých by mohlo vzniknout cca pět chat. K výstavbě však zatím nedochází.
- **Sezemice** – město ležící na pravém břehu říčky Loučná přibližně šest kilometrů od Pardubic s vysokým přírůstkem obyvatel vlivem suburbanizace, jejímž důsledkem se počet obyvatel sedmi místních částí za devět let zvýšil dohromady o 500 (Počet obyvatel ČR k 1. 1. 2010 [online]), přičemž nově bylo vystavěno 121 rodinných domů (ČÚZK 2005 a 2010). Nová výstavba je realizována ve všech místních částech. Významnější oblast druhého bydlení najdeme pouze v k. ú. Počapel nad Loučnou, v jejichž chatových lokalitách platí stavební uzávěra (L. Křemenáková, Odbor stavebního úřadu a územního plánování Městského úřadu Sezemice). Do dotazníkového šetření byla zahrnuta lokalita při kanálu Halda.
- **Ráby** – obec nacházející se při úpatí Kunětické hory, díky níž je atraktivita prostředí pro trvalé bydlení zaručena. I proto nebylo území obce ušetřeno před zasažením suburbanizační vlnou, ovšem rozvojové plochy, které byly určené pro výstavbu rodinných domů, nejsou tak rozsáhlé. Od roku 2001 počet obyvatel stoupl pouze o 51 obyvatel na dnešní stav činící 602 trvale bydlících (Počet obyvatel ČR k 1. 1. 2010 [online]), přičemž do obytného fondu obce přibylo 26 rodinných domů (Vývoj bytové výstavby v Pardubickém kraji [online]). Počet obyvatel dále poroste vzhledem ke skutečnosti, že již byla zpracována územní studie na nové suburbium s 99 rodinnými domy (J. Janušková, starostka obce). Ve srovnání s ostatními obcemi zájmového regionu se obec vyznačuje nejnižším počtem ODB (pouze 35 dle ČÚZK 2010), což je dáno tím, že pod správu obce spadá pouze část osady Kladivo a malá zahrádková osada na úpatí Kunětické hory.

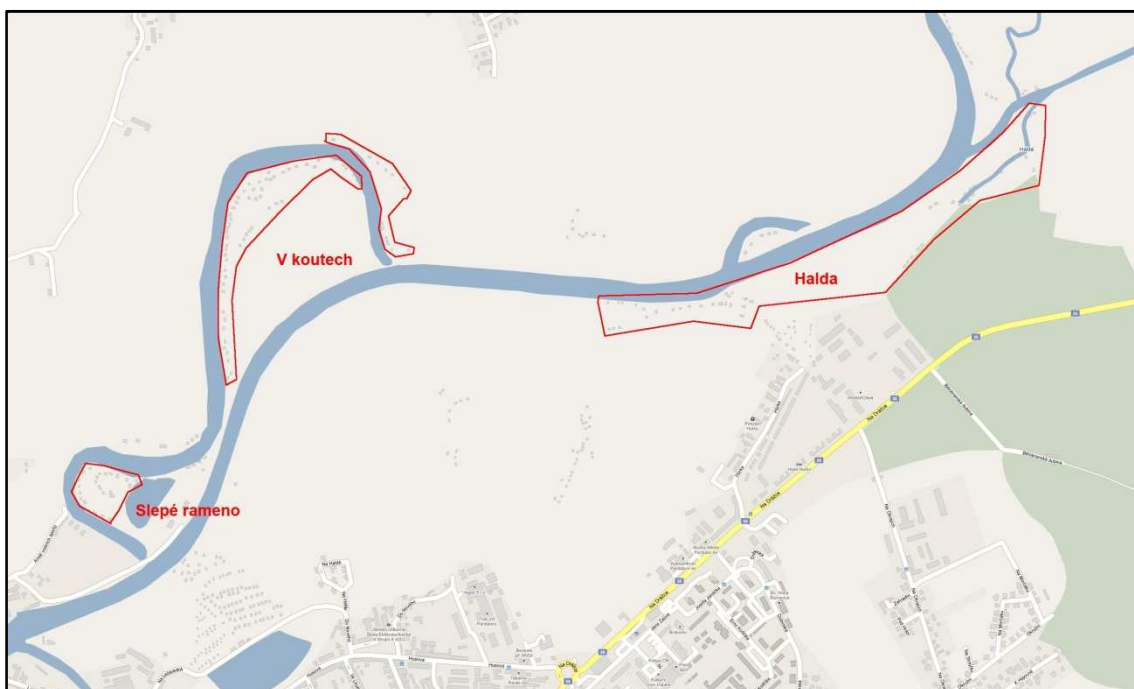
- **Němčice** – tato obec představuje v pravdě klasický případ suburbanizačního vývoje vesnice, který do roku 2001 v podstatě neprobíhal – v roce 2001 zde žilo pouze o sedm obyvatel více než roku 1991. S přelomem tisíciletí se situace postupně začala měnit. S individuální výstavbou zhruba od roku 2003 začaly přibývat jednotlivé rodinné domy, až v letech 2007 až 2008 do hry vstoupila developerská firma, která zde postavila rozsáhlou rezidenční čtvrť se 126 rodinnými domy a rázem se počet obyvatel obce více než zdvojnásobil – v roce 2010 v obci bylo hlášeno 500 obyvatel, o 279 více než v roce 2001 (Počet obyvatel ČR k 1.1. 2010 [online], Statistický lexikon obcí 2005). Během příštích několika let se očekává další navyšování počtu bydlícího obyvatelstva, jelikož na území obce je plánována výstavba dalších padesáti až osmdesáti rodinných domů (J. Štěpánek, starosta obce). Paradoxem zůstává, že v obci chybí prakticky veškeré služby a frekvence spojů pardubické MHD je nevyhovující. Ovšem potenciální nové obyvatele zřejmě velmi přitahovala možnost bydlení téměř bezprostředně pod Kunětickou horou. Výhodou je také relativně nízká vzdálenost od Pardubic, pouhých osm kilometrů, což znamená jen patnáctiminutovou cestu autem. Rekreční funkce obce je ve srovnání s funkcí obytnou téměř zanedbatelná, ovšem v jejím správním území se nachází část zájmové osady Kladivo, mizivé množství chat se nachází na severozápadním okraji intravilánu obce v části Na Sibiři, kde z devíti chat zůstaly tři, přičemž jejich pozemky byly použity pro výstavbu rodinného domu (J. Štěpánek, starosta obce).

6.2.1 Chatové osady zájmového území na Pardubicku

Lokalita Slepé rameno

Tato lokalita se nachází na území městského obvodu Pardubice II v části Cihelna, přičemž chatová zástavba je prakticky součástí rekreačního areálu, jelikož se nachází v blízkosti koupaliště Cihelna a nově vybudovaného lanového centra. Chatová zástavba zde vyplňuje zalesněný prostor, vymezený vodní plochou zaslepeného koryta řeky Labe (viz obr. č. 17) a současným tokem řeky, který vznikl jeho narovnáním při regulaci toku v roce 1908 (Oficiální stránky statutárního města Pardubice [online]). Od současného toku ji odděluje menší vodní plocha, Areál vodních sportů Univerzity Pardubice a cyklostezka vedoucí podél břehu Labe do Brozan, a dále až ke Kunětické hoře. Právě tato cyklostezka představuje jedinou variantu příjezdové cesty do lokality. Pro její využívání je nutné vlastnit povolení k vjezdu, které vydává MmP. Jelikož je stezka velmi intenzivně využívána nejen cyklisty, ale i in-line bruslaři, a zejména v létě zde panuje čilý ruch, je při cestě automobilem nutné dbát zvýšené pozornosti. Díky přítomnosti těchto rekreačních aktivit se nejedná o příliš klidnou lokalitu.

Obr. č. 17: Lokality Slepé rameno, V koutech a Halda



Zdroj: AMapy.cz, vlastní úprava

Zdejší chatová zástavba čítá pouze 31 objektů, přičemž z hlediska architektonického stylu je jejich vzhled poměrně různorodý. První chaty při příjezdové cestě, odbočce z cyklostezky, jsou jednoduché, přízemní chatky evokující svou jednoduchostí spíše rybářské přístřešky. Směrem do středu objekty chat zvětšují, některé z nich také nabývají modernější vzhled získaný při rekonstrukci. Stejně tak zde však nalezneme i chaty přízemní, dřevěné. Při dotazníkovém šetření byla nejstarší chata dotazovaného chataře datována k roku 1933. Jednotlivé objekty jsou oploceny dřevěnými ploty, čímž se lokalita značně liší osad na Královéhradecku (viz 6.1.1).

Ačkoli v lokalitě není dle informací Úřadu městského obvodu Pardubice II k trvalému pobytu hlášena žádná osoba, na Stavebním úřadu MmP však podotýkají, že dva objekty zde byly zkolaudovány jako objekty trvalého bydlení, čímž byla záhadným způsobem obejita vyhláška ÚPmP, která tento typ objektů v plochách chatových osad zásadně nepovoluje (J. Vopršal, vedoucí Oboru stavebního úřadu MmP). Lokalita se mi pro trvalé bydlení nejeví jako příliš vhodná. Ač se osada nachází nedaleko trvalé zástavby, nebyly na toto území dosud přivedeny žádné inženýrské sítě, pouze elektřina. Pitnou vodu si chataři musí dovážet. Zastávka MHD se také nalézá více než kilometr odsud. Poměrně překvapivé je, že přesto, že se lokalita nachází v blízkosti toku Labe, nenachází se v záplavovém území, což je způsobeno regulací koryta řeky. Neplatí zde tedy stavební uzávěra, a i proto zde mohly být dva objekty postaveny až v roce 1998. Příznivá situace zde panuje také v otázce vlastnictví pozemků. Chatařům bylo umožněno jejich odkoupení od restituenta, tudíž v současnosti je 100 % pozemků ve vlastnictví jednotlivých chatařů. Nicméně ani jeden dotazovaný jedinec se k otázce možnosti bydlení v lokalitě nestavěl kladně.

Osada V koutech

Tato zájmová lokalita stejně jako předešlá spadá pod správu Městského obvodu Pardubice II. Nachází se v prostoru mrtvého ramene Labe (viz obr. č. 17), které je však svou délkou mnohem větší než vodní plocha sousedního ramene situovaného na východ – po obvodu měří přibližně jeden kilometr a chatová zástavba ho lemuje takřka v celé délce. Díky svému podlouhlému tvaru je zástavba vedena liniově podél břehu slepého ramena, pouze v centrální části se více zahušťuje a rozkládá po obou stranách polní cesty, která je napojena na zmiňovanou cyklostezku. Dohromady zde nalezneme 66 chat. I přes polohu v blízkosti frekventované cyklostezky se jedná o poměrně klidnou osadu. K rekreačnímu využívání lokalita pravděpodobně sloužila už před druhou světovou válkou, v souvislosti s hnutím trampingu. O tom svědčí i fakt, že dle výpovědi jednoho účastníka dotazníkového šetření, byl jeho objekt vystaven již ve dvacátých letech. Největší rozvoj však lokalita doznala v padesátých letech, přičemž budování zde utichlo až ke konci let osmdesátých. Z toho vyplývá i poměrně velká různorodost, co se týče vzhledu chat, nalezneme zde objekty přízemní dřevěné, ale i patrové zděné.

Na této osadě je zajímavé to, že není zcela jasná její klasifikace, tedy zda jde o osadu chatovou, či zahrádkovou. Dle informací I. Sádovského (předsedy Územního sdružení ČZS) není sdružená pod hlavičkou ČZS. Avšak při vstupu do osady nalezneme ceduli s označením zahrádkářská osada, osadníci ji tak i vnímají. Naopak v ÚPmP je její funkční využití uváděno jako osada chatová. Vzhledem k těmto okolnostem a vědomí, že se jedná o velmi významnou lokalitu DB v blízkosti města Pardubice, ve které je zjevné, že svou funkci přestává plnit ve většině osady, nesměla být z šetření vynechána. Svou povahou – tedy např. absence oplocení okolo celé ZO, jak bývá zvykem a s tím spojenou volností přístupu, zpravidla většími rozměry chat než určuje vyhláška č. 376/1992 (Bičík a kol. 2001) na první pohled sloužících k rekreaci obyvatel, téměř chybějícími plochami záhonků, apod. vzhledově neodpovídá tradiční ZO.

Při šetření však vyplynula další odlišnost této osady, a to téměř 100% zastoupení stejného majitele pozemků, Pozemkového fondu ČR, který může převádět pozemky ve vlastnictví státu na soukromé osoby či obce (Portál veřejné správy [online]). Výjimku tvoří pouze první dvě chaty ve směru od příjezdové cesty, jejichž pozemky patří soukromým majitelům, respektive chatařům.

V souhrnu lze tvrdit, že možnosti transformace na trvalé bydlení jsou zde velmi omezené nejen v důsledku faktu, že dosud nedošlo k převedení státních pozemků na jednotlivé jejich uživatele, přestože zákon č. 95/1995 Sb. (Kupera 2008) toto umožňuje. Spolu s absencí technické infrastruktury zřejmě k nastartování vývoje transformace nedojde. Relativní blízkost centra města, přesto stranou městského ruchu, činí tuto lokalitu z pohledu rekreace velmi atraktivní. V budoucnu může být výhled transformace i současná lukrativnost osady podstatně narušena, jelikož v prostoru mezi slepými rameny a jejich dvěma osadami je plánována výstavba severovýchodního obchvatu městu, která by ulevila dopravně zatíženému centru města. Stavba této komunikace v současné době není prioritou koncepce dopravy města Pardubice (Oficiální stránky statutárního města Pardubice [online]) i z důvodu finanční náročnosti takové stavby, tudíž možné ohrožení rekreace touto stavbou nebude ještě několik let aktuální.

Pro srovnání možností transformace v této lokalitě byla do šetření zahrnuta i menší chatová koncentrace s 22 chatami na protilehlém břehu ramene v jeho západní části a dále jsou obě lokality hodnoceny dohromady. Lokalita je přístupná rovněž pouze z cyklostezky, či pěšinou vedoucí po břehu slepého ramene, která způsobem zástavby a výměrou chat nepřesahující 30 m² je s lokalitou V koutech takřka totožná. Diferencujícím faktorem je vlastnictví pozemků výhradně chatáři. I zde nebyla zjištěna byt' jen minimálně patrná transformace na trvalé bydlení. A ač jsou objekty také využívány velice intenzivně po významnou část roku, o možnosti trvale zde bydlet neuvažuje nikdo z pěti dotázaných. Chaty nejsou trvalému bydlení uzpůsobeny a svými rozměry nesplňují nároky na obytný objekt. I zde si chatáři musí pitnou dovážet. Spolu s již vyšší vzdáleností centra a zastávek MHD i zde není patrný vývoj směřující k převaze trvalého bydlení.

Lokalita Halda

Tato lokalita se nachází na levém břehu Labe v místech, kde se kanál Halda přibližuje ke korytu řeky Labe. Nejedná se však o celistvou chatovou zástavbu, ale spíše o menší shluky chat. Nachází v místní části Hůrka a z hlediska správy území spadá do obvodu městského úřadu Pardubice III. Území bychom mohli rozdělit na dvě menší samostatné části – část západní a východní, jelikož zástavba na sebe nenavazuje, ale je od sebe vzdálena přibližně 400 metrů. Jsou vzájemně propojeny tokem Haldy a dvěma cestami, z nichž jedna vedena přímo po břehu Labe (červená turistická značka) a druhá kopíruje tok Haldy. Dohromady zde nalezneme 58 objektů chat.

Ve východní části nalezneme 35 chat, které na východě vytvářejí dvě větve, kolem nichž vedou dvě přístupové cesty z východu. První z nich kopíruje koryto Labe, a jelikož se jedná o pěšinu, je vhodná pouze pro pěší či cyklisty. Tato část je tvořena pěti chatami, výhradně dřevěnými a přízemními. Druhá větev lemuje levý břeh Haldy. Zde je přístup umožněn i autem po prašné cestě vedoucí z pardubické místní části Židov okolo menší zahrádkové osady. Ovšem při příjezdu k chatám se ocitáme na soukromém pozemku, kde majitel jedné z chat na tuto skutečnost nezapomněl informovat případné příjíždějící cedulí o zákazu vjezdu z důvodu soukromého pozemku. Ze zdejších šesti chat jedna fakticky slouží k trvalému bydlení.

Centrální část se nachází v místech, kde se Halda přibližuje Labi na vzdálenost pouhých dvou metrů, a proto je místo nazýváno „V úzkém“. Zde se chaty vyznačují tradičním rekreačním vzhledem, přičemž směrem na západ od tohoto místa se začíná projevovat transformace DB a k trvalému bydlení slouží tři objekty k tomuto účelu stavebně přizpůsobené moderní rekonstrukcí, nicméně vlastníci těchto objektů zde nejsou k trvalému pobytu nahlášeni. Na protějším břehu Haldy, která se opět odděluje od Labe, je situace podobná a trvalé bydlení bylo zjištěno v případě jednoho objektu. Chaty se však nacházejí v zátopovém území, které nejen že je ohrožením samo o sobě, ale také to přináší přísnější regulativy dle ÚPmP. Rekreační zástavba dále přechází podél hlavní příjezdové cesty v zahrádkářskou kolonii, která se rozkládá až k objektu bývalých kasáren Hůrka.

Z hlediska struktury vlastnictví pozemků převažují parcely odkoupené vlastníky rekreačních chat, pouze asi třetina má pozemek pronajatý od soukromého majitele. Hodnotit oblast jako vhodnou či nevhodnou k bydlení, je poměrně těžké. Velkým pozitivem pro trvalé bydlení je blízká vzdálenost od trvalé zástavby v Hůrkách, avšak negativum představuje absence

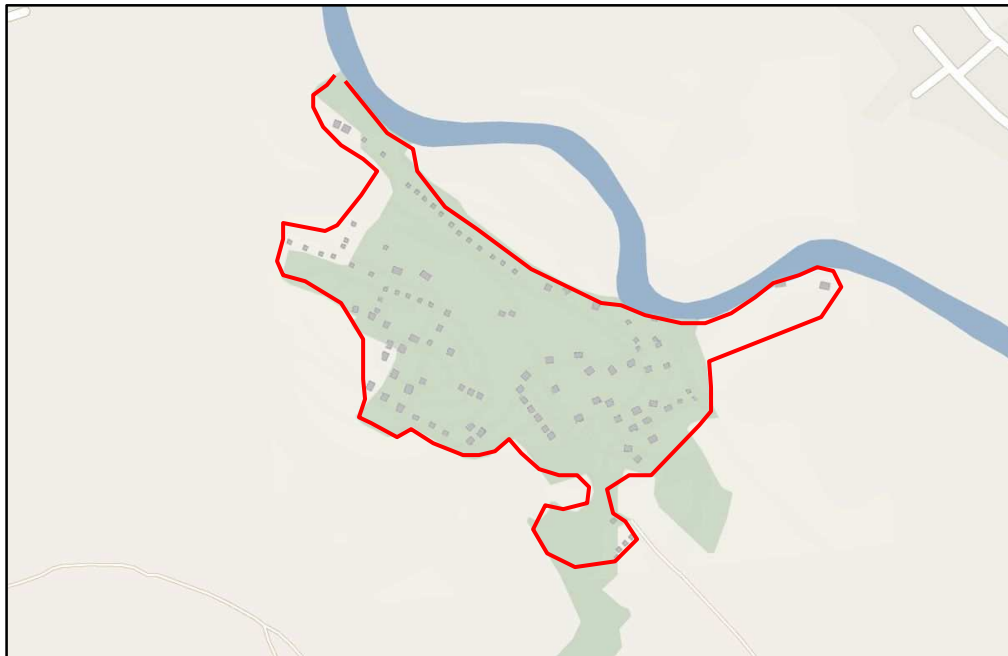
vodovodu, kanalizace i plynu. Bydlení zde tedy doprovází jisté nepohodlí v podobě dovážení pitné vody či převažování vody ze studen. S uvažovanou výstavbou rodinných domů, která by měla pohltnout polovinu prostoru mezi Haldou a areálem kasáren Hůrka se dá očekávat vyšší intenzita transformace v osadě spojená s přivedením technické infrastruktury a zlepšení kvality dopravní komunikace k osadě.

Západní část lokality Halda lemuje tok stejnojmenného kanálu v délce přibližně půl kilometru při rekreačních lesích Bělobranské Dubiny. Její zástavba je tvořena souborem 23 objektů, přičemž větší část se nachází již v katastru Počapel nad Loučnou, místní části města Sezemice. Transformace na trvalé bydlení se zde jeví spíše nepravděpodobná, pozemky jsou sice ve vlastnictví chatařů, ale objekty byly postaveny zejména v padesátých letech, ale vybavené pouze elektřinou. Podobně lokalizace v záplavovém území Haldy i Labe zmíněné klady spíše převažuje. Všechny pět dotazovaných chatařů uvádí jako jediné budoucí využití pouze rekreaci.

Osada Kladivo

Ač je tato lokalita polohově vůči Pardubicím nejbližší, se 112 objekty chat všechny dříve zmiňované pardubické osady překonává. Čím je osada v očích mnoha osadníků jedinečná, je bezesporu blízkost hradu Kunětická hora. Výhled na ni mají pouze chataři z nejnižší části, jejichž rekreační objekt se nachází na okraji lesa a nemá tedy stíněný výhled na tuto památku. Původní část osady však vznikla na opačném konci lesa – na břehu řeky Labe, a teprve postupem času se zástavba rozšířila do dalších částí lesíka (viz obr. č. 18).

Obr. č. 18: Osada Kladivo



Zdroj: AMapy.cz

První chata zde byla postavena v roce 1925 v trampském stylu devět let před založením osady (viz 5.4.2). Tři chaty řadící se k osadě nalezneme mimo hlavní koncentraci v lese sousedním (směrem na východ), izolovaném od hlavní části loukou. Jedna z nich je datována k roku 1933. Tato chata je však dlouhá léta opuštěná, a stejným dojmem působí i zbývající dvě chaty. Intenzivní výstavba objektů probíhala v padesátých a šedesátých, přičemž 85 % všech chat

osady bylo vystavěno do roku 1965 (Kronika osady Kladivo). Většina z nich si dosud zachovala téměř původní vzhled dodnes (viz přílohy č. 16 a 18), z čehož vyplývá i relativně vysoký podíl dřevěných chat. Co si však osada nezachovala, je čilý společenský život, jehož úpadek je pozorovatelný už od počátku devadesátých let, kdy se lidé začali ještě více uzavírat a vůči ostatním se stranit. V současnosti jsou akce omezeny na schůze osadního výboru a jeden sportovní turnaj v ping-pongu (J. Hurda, šerif osady). Nicméně skomírající osadní život je společný všem zájmovým lokalitám, kde jsou případné akce uzavřeny maximálně mezi nejbližší susedy. Tímto zjištěním osada kontrastuje s osadami královéhradeckými, kde je úpadek sice také patrné ve srovnání s minulostí, i přesto se snaží tradice sportovních a dalších kolektivních akcí zachovat.

Z hlediska samosprávy území je lokalita rozčleněna do třech částí. Východní polovina (nejstarší část osady) spadá do katastrálního území obce Kunětice, o zbývající polovinu se téměř rovnoměrně dělí obce Němčice a Ráby. Vůbec nejbližší se nalézá obec Němčice, od níž jí dělí pouze zhruba půlkilometrová vzdálenost. Do této obce také zajíždí pardubická MHD, ovšem mnohem častěji je díky turistickému ruchu obsluhována zastávka MHD pod Kunětickou horou, odkud cesta do osady není o mnoho delší. Osada je s každou z těchto obcí spojena polní cestou, což znamená přístup ze západu, jihu a východu, avšak kvalita těchto komunikací s nezpevněným povrchem je však dosti neutěšená, zvláště za nepříznivého počasí. Navíc ani jedna z obcí nezajišťuje úpravu přístupové cesty během zimního období, což vzhledem ke vzdálenosti osady od správních obcí znamená značnou komplikaci při celoročním využívání objektu.

V osadě je umožněna také nová výstavba rekreačních objektů, přičemž se to týká pouze jihovýchodní části osady řadící se k obci Kunětice. Ačkoli se zájmem o umístění chaty v lokalitě se setkaly všechny tři obecní úřady, byl tento požadavek zohledněn pouze v územním plánu Kunětic, který za tímto účelem vymezuje tři přestavbové plochy v jihovýchodním cípu osady o rozloze 1,5 hektaru (Územní plán obce Kunětice [online]). V současné době zatím nebyla využita žádná z nich (J. Lokajová, starostka obce). Zbývající dvě obce s rozvojem rekreace na území Kladiva nepočítají, v jižní části osady katastrálním území Rábů je vyhlášena stavební uzávěra (J. Janušková, starostka obce Ráby; J. Štěpánek, starosta obce Němčice).

Co se týče předpokladů pro transformaci rekreační funkce na funkci trvalého bydlení, ani tato osada nedisponuje vhodnými podmínkami. Obtížná přístupnost osady v zimním období byla zmíněna výše. Podobně jednotlivé chaty dosud nejsou ve většině případů takovému využití přizpůsobeny, zejména pak z hlediska obyvatelnosti v zimě. V osadě navíc není zajištěn zdroj pitné vody, jelikož kvalita vody z osadní studny je v současné době znehodnocena. Někteří osadníci mají vlastní studny s pitnou vodou na pozemku. Ani situace týkající se pozemků není ideální pro polovinu chatařů. Ti mají pozemky poskytnuté k užívání od soukromých osob nejen v prostoru okolo chaty, ale i pod objektem. Z těchto důvodů mají trvalé bydliště v osadě hlášení jen tři chataři v kunětické části osady. Navýšení jejich počtu navýšení není pravděpodobné i přes polohu v suburbanizačním zázemí Pardubic, a pokud zde bydlí dlouhodoběji, tak pouze sezónně.

6.2.2 Hlavní výsledky terénního a dotazníkového šetření na Pardubicku

Terénní šetření spojené s dotazníkovým proběhlo na Pardubicku v menším rozsahu než na Královéhradecku, přičemž hlavní důvody byly podrobně řešeny v kapitole 3.2. V největších koncentracích chat, které tvoří zájmové lokality, bylo zjištěno 267 objektů. Dotazníkovým šetřením bylo pokryto 26,5 % z nich a při srovnání s počtem objektů v celém zájmovém území obcí toto představuje 14 %. Nízké pokrytí celkového počtu dle zájmových obcí se ovšem odvíjí od zvláštní situace pardubického zázemí, kde se vytváří malé shluky chat s nízkou pravděpodobností přeměny na trvalé bydlení, které nebyly do dotazníkového šetření zařazeny, ač s vědomím jejich významnosti v celkovém součtu. Konkrétní počty získaných dotazníků v zájmových osadách a podíly zmapování uvádí tabulka č. 16.

Tabulka č. 16: Charakteristiky dotazníkového šetření na Pardubicku

	Slepé rameno	V koutech	Halda	Kladivo	celkem
počet dotazníků	8	21	14	33	76
podíl zmapování (%)	25,8	23,9	24,1	29,5	26,5
podíl na celkovém souboru (%)	10,6	27,6	18,4	43,4	100,0

Zdroj: vlastní šetření

Nejdůležitější poznatky získané v průběhu dotazníkové šetření shrnuje tabulka č. 17.

Tabulka č. 17: Nejdůležitější výsledky dotazníkového šetření na Pardubicku

Osobní vlastnictví pozemků (%)	Plocha pozemku (m ²)	Průměrný rok stavby objektu	Dřevěné objekty (%)	Půdorysná plocha objektu (m ²)	Počet osob využ. objekt	Počet lůžek	Připouští možnost bydlení (%)	Změna využívání po r. 1989 (%)
59,2	618,3	1959	35,5	45,9	5,4	5,7	28,2	0*)

Zdroj: vlastní šetření, *) zahrnutí pouze dotazovaní, kteří navštívili místo už před r. 1989

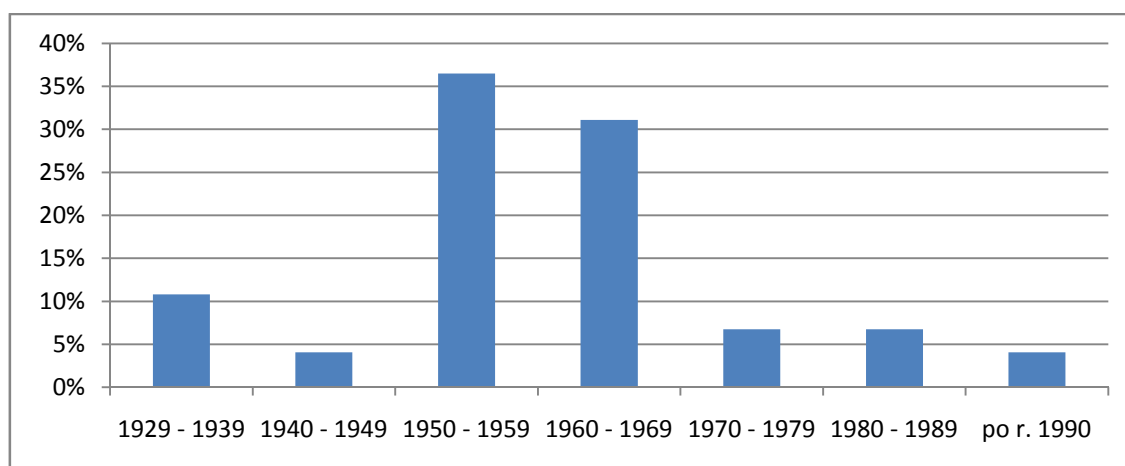
Jelikož se jedná o poměrně malý soubor získaných informací, v jeho rámci se tedy nutně vyskytují rozdíly, které jsou ovlivněny situací v konkrétní lokalitě zejména v otázce zjišťující vlastnictví pozemku. Příkladem může být svým počtem objektů velmi významná lokalita V koutech, která je z hlediska vlastnictví téměř ze 100 % jednotná – zdejší pozemky patří státu (správu vykonává Pozemkový fond ČR a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových) a chataři je mají pouze v pronájmu. Z toho plyne i praktická nemožnost zjistit výměru těchto parcel, jelikož nejsou rozděleny na jednotlivé dílčí pozemky a většina dotazovaných nevěděla jejich přesné rozměry. Paradoxem je, že každý pozemek je oplocen a tím je rozloha pozemků dána, nicméně chataři svorně tvrdili, že pozemek je pronajatý, a tudíž jeho rozlohu neví. Výjimku představovali pouze dva sdílnější osadníci, kteří uvedli výměru pozemku přibližně na 250 a 370 m². Dle mého odhadu se okolo tohoto rozmezí pohybují i parcely ostatních chatařů, ale právě proto, že se jedná jen o hrubý odhad, nebyla výměra pozemků v osadě V koutech do celkového výpočtu průměrné výměry zahrnuta.

Ve zbývajících osadách byla situace ohledně vlastnictví a výměry pozemků značně přehlednější. V sousední osadě Slepé rameno jsou všechny pozemky majetkem chatařů a mají rozlohu poměrně nízkou, od 300 do 400 m². Soukromé pozemky tedy nalezneme ve zbývajících dvou lokalitách – Halda (70 %) a osadě Kladivo (45 %). Právě v osadě Kladivo je situace

týkající rozlohy pozemků dosti specifická a odvíjí se od její polohy v lese, kde na rozdíl od téměř liniové zástavby ostatních lokalit jsou objekty rozprostřeny v lese ve větších rozstupech od sebe. Jelikož zejména chaty na soukromých pozemcích nejsou ohraničené ploty, jejich majitelé tudíž nemají přidělený pozemek okolo chaty, a proto jeho rozměry neznají, jelikož mají právo užívat pouze pozemek pod chatou. Do výpočtu průměrné rozlohy pozemků mohly tedy být zařazeny objekty pouze na vlastních pozemcích. Z uvedeného důvodu větší roztroušenosti, tedy nižší hustoty rekreační zástavby, se zdejší pozemky vyznačují velmi nadprůměrnou rozlohou 910 m², ovšem při zahrnutí pouze 45 % odpovědí dotazovaných.

Dílčím cílem dotazníkového šetření bylo i na Pardubicku zjištění stáří objektů chat, respektive počátek jejich rekreačního využívání, který ve zdejších lokalitách byl datován průměrně do roku 1959. Rozložení do konkrétních údobí je znázorněno v grafu č. 5. Je z něj patrné, že k menšímu rozvoji docházelo už v třicátých letech, který se po útlumu ve čtyřicátých letech naplno nastartoval v letech padesátých a šedesátých, po kterých již nastává zjevný útlum spojený s nárůstem zájmu o DB ve vzdálenějších, přírodně kvalitnějších lokalitách. Chatové osady jsou z hlediska období výstavby chat více méně podobné, nejintenzivnější výstavba opravdu spadá do let padesátých a šedesátých a v každé lokalitě stál alespoň jeden objekt už v třicátých letech. Poměrně novější chaty byly nalezeny v lokalitě Slepé rameno se dvěma objekty spadající do nejnovější kategorie výstavby (po roce 1990).

Graf č. 5: Zastoupení období výstavby objektů chat na Pardubicku



Zdroj: vlastní šetření

Nízký podíl objektů (prakticky 1/3), na jejichž stavbu či rekonstrukci bylo použito dřevo jako hlavní materiál, nelze spojovat s ničím jiným, než s relativně mladým rekreačním fondem. Dokonce i v osadě Kladivo, kde je průměrné stáří objektů nejvyšší, jsou zděné objekty zastoupeny ze 2/3. Největší podíl chat zděných byl mezi navštívenými chatami zjištěn v osadě V koutech v Pardubicích (69 %). Tím jsou de facto zajištěny alespoň minimální podmínky co do obyvatelnosti objektu ve všech zájmových lokalitách po celý rok, či po jeho větší část.

Hodnotu zastavěné plochy průměrné chaty na Pardubicku také nelze aplikovat univerzálně na všechny čtyři lokality. V první řadě totiž velmi nízkou zastavěnou plochou vystupuje osada V koutech. Zde průměr činí pouhých 29,8 m² a to z toho důvodu, že některé z objektů byly zřejmě uzpůsobeny požadavkům na zastavěnou plochu zahrádkářské chaty (376/1992 Sb., cit. Bičík a kol. 2001), tedy maximálně 25 m². Toto zjištění tedy posiluje zařazení osady do

kategorie zahrádkových osad, ač dnes je tato funkce značně na ústupu. Se stavbami v této osadě značně kontrastují objekty v osadě Kladivo, kde zastavěná plocha okolo 100 m² u zdejších chat není výjimečná (viz obr. č. 19).

Obr. č. 19: Chata v osadě Kladivo o zastavěné ploše 100 m² s viditelnými přístavbami



Foto: T. Jedličková

Z dotazníkového šetření také vyplynul průměrný počet osob využívajících objekt, který činil 5,4 osoby, a k přenocování bylo k dispozici 5,7 lůžek. Situace se mění objekt od objektu a je evidentní, že i velmi malý objekt dokáže pojmout velký počet osob, přičemž jako příklad může posloužit objekt v osadě Kladivo, kde je v chatě o půdorysu 36 m² umístěno dokonce 13 lůžek, ačkoli k rekreaci je intenzivně využívána pouze pěti lidmi. V souladu s nejnižšími rozměry objektů v osadě V koutech je nižší i počet osob využívající objekt v průměru o 0,9 osoby a počet lůžek o 0,7, zatímco na Kladivu je k dispozici 5,8 lůžek pro zhruba stejný počet osob.

Výše popsané informace se týkaly pouze stavu objektů a pozemků, v nichž se odehrává rekreace obyvatel, další otázky byly směřovány na názory konkrétních dotazovaných, jak reálná se jeví představa o budoucím využití k bydlení z pohledu osadníků. V době, kdy bylo dotazníkové šetření prováděno, nebyl žádný z rekreatantů pevně rozhodnut, že se do lokality odstěhuje natrvalo. Ovšem za určitých podmínek – tedy zejména po uskutečnění stavebních úprav objektu za účelem zvýšení komfortu, zavedení vodovodu a kanalizace do osady, a při odkupu pozemku do osobního vlastnictví, by o trvalém bydlení uvažovalo zhruba 28 % dotazovaných, přičemž mezi osadami se v tomto ohledu velké rozdíly nevykytovaly. Vzhledem k faktu, že se jedná o změny uskutečnitelné pouze v delším časovém výhledu nelze očekávat, že by se změna funkce rekreační na obytnou v blízkém časovém horizontu rozvinula v nějaké významnější míře. Snaha o odhalení poklesu zájmu o rekreaci v ODB se v případě Pardubicka vyjevila jako neopodstatněná, jelikož pouhé dvě osoby připustili, že objekt využívá méně než před rokem 1989, ovšem nikoli z důvodu jiné orientace zájmů či pracovní vytíženosti, nýbrž kvůli zdravotním indispozicím.

6.3 Srovnání výsledků dotazníkového šetření

6.3.1 Vzájemné srovnání výsledků dotazníkového šetření na Královéhradecku a Pardubicku

Při konfrontaci výsledků šetření získaných v zájmových lokalitách na Královéhradecku a Pardubicku vyvstává zásadní věc, která možnosti hodnocení poměrně silně ovlivňuje, a to je diametrálně odlišný rozsah tohoto šetření na Královéhradecku a sousedním Pardubicku, který je důsledkem specifických podmínek Pardubicka – omezeného množství koncentrací OIR (chat) v přibližně stejné vzdálenosti od zdrojového města. Z toho vyplývá i 2,5krát vyšší počet realizovaných dotazníků (tabulka č. 18). Podrobné výsledky šetření jsou obsaženy v příloze č. 9.

Tabulka č. 18: Srovnání nejdůležitějších informací z dotazníkového šetření na Královéhradecku a Pardubicku

	Královéhradecko	Pardubicko
Počet dotazníků	186	76
Osobní vlastnictví pozemků (%)	54,3	59,3
Plocha pozemku (m ²)	548,1	618,3
Průměrný rok stavby objektu	1956	1959
Převažující materiál - dřevo (%)	71,5	35,5
Půdorysná plocha objektu (m ²)	48,3	45,9
Průměrný počet osob využívajících objekt	5,0	5,4
Průměrný počet lůžek v objektu	4,9	5,7
Připouští možnost trvalého bydlení za splnění určitých podmínek (%)	25,5	28,2
Uživatelé z Hradce Králové/Pardubic (%)	80,1	89,5
Bydlící v prostředí panelového sídliště (%)	49,0	55,3
Osoby se SŠ vzděláním s maturitou a vyšším (%)	66,8	37,9

Zdroj: vlastní šetření

V předchozích kapitolách byly podrobněji popsány jednotlivé regiony a osady, přičemž byly zdůrazněny odchylky způsobené situací v konkrétní lokalitě či lokalitách. V souboru osad Královéhradecka i Pardubicka jsou zastoupeny takové, které se průměrným hodnotám charakteristik významně vymykají.

Z hlediska struktury vlastnictví, respektive podílu pozemků v osobním vlastnictví, je patrná poměrná shoda, přičemž na Královéhradecku se stoprocentním podílem vyznačuje osada Stříbrný potok, na Pardubicku Slepé rameno, kde je však lokalizováno 2,5krát méně chatových objektů než v osadě Stříbrný potok. Skutečnost, zda je dotyčný chatař vlastníkem pozemku v okolí chaty, či nikoliv, se dosti projevila také na průměrné výměře pozemků, jelikož značná část chatařů nemá pro své potřeby pozemek jasně vymezen, a tyto pozemky tedy nemohly být do hodnocení zařazeny. V zásadě se toto týká podstatné části osady pardubické osady V koutech, méně již Kladiva a královéhradeckých osad Dubina, U mlejna a OVS.

Časové zařazení počátku užívání objektů v obou regionech (tabulka č. 18) do období konce padesátých let by mohlo naznačovat podobný vývoj DB. Grafy č. 3 a 4 ale vypovídají o jiné skutečnosti, a to o mnohem větším rozvoji výstavby na Královéhradecku v třicátých až padesátých letech, než je tomu na Pardubicku. Oproti tendencím celorepublikovým, v rámci kterých je největší rozvoj datován zejména do sedmdesátých let (Wokoun a Vystoupil 1987), byl v zájmových oblastech v tomto období počet vystavěných objektů již relativně nízký. To se pravděpodobně pojí s rozvojem chataření nejen za hranicemi okresu, ale i v rámci okresu, což lze usuzovat ze srovnání s tabulkami č. 12 a 13.

Na Královéhradecku se zřejmě v mnohem větší míře zachovaly objekty nejstarších chat v méně pozměněné podobě, o čemž svědčí téměř ¾ podíl dřevěných objektů, zatímco v případě jižního souseda výstavbě v pozdějších obdobích odpovídá i vyšší počet objektů zděných.

Průměrná zastavěná plocha královéhradecké chaty se od té pardubické odlišuje pouze nepatrně, nicméně je nutné brát v potaz různé extrémy, např. významné množství chat malých rozměrů (okolo 30 m²) nacházející se v osadě V koutech. Chaty značně variabilních rozměrů nalezneme uvnitř takřka každé osady, přičemž tyto rozměry ne vždy odpovídají stáří objektů, jelikož leckteré z nich byly postupem času rozšiřovány, mnohdy i dost výrazně, což umožnila i vyhláška 137/1998 Sb., díky které byly odstraněny omezující parametry staveb rekreačních objektů.

S průměrně většími rozměry chat na Královéhradecku než na Pardubicku však nekoresponduje údaj o průměrném počtu osob využívajících objekt k rekreaci, ani údaj o průměrném počtu lůžek, který byl v obou případech zaznamenán vyšší v případě Pardubicka. Se značnou opatrností vzhledem k vysoké variabilitě těchto hodnot a polovičnímu počtu výpovědí na Pardubicku, by bylo možné konstatovat, že pardubické objekty využívají širší rodiny než je tomu na Královéhradecku a postačují jim k tomu i rozměrově menší objekty. Žádná významnější tvrzení však z tohoto zjištění vytvářet jistě nelze.

Poměrně zajímavé výsledky přinesla chatařům kladená otázka, jakým způsobem chtějí objekt využívat v budoucnu a při splnění jakých podmínek by zde byli ochotni bydlet. Za předpokladu splnění některých podmínek, které se chatařům jeví jako zásadní (vlastní pozemek, stavební úpravy, vodovod apod.) by o trvalém bydlení uvažovalo pouhých 28 % tázaných na Pardubicku a na Královéhradecku 25,5 %. Na druhou stranu, dotyčných, které opravdu reálně o této variantě přemýšlejí, či jsou k tomuto kroku dokonce rozhodnutí, je na Královéhradecku pouze 13 %. Tento poznatek není vázán na žádnou konkrétní lokalitu, tyto odpovědi byly získány ve všech osadách Královéhradecka, ačkoli poměrně překvapující je podíl chatařů rozhodnutých se do objektu přestěhovat natrvalo v osadě Stříbrný potok (tedy osadě s již probíhající a poměrně markantní transformací rekreační funkce) – pouhé 2 %. Zbývající osadníci si dosud cení možnosti rekreovat se ve vlastní chatě v blízkosti města a na současném stavu nic měnit nehodlají. Mezi dotazovanými bylo také 15 chatařů (tj. 8 %) již v osadě bydlících trvale. Na Pardubicku je situace ještě nepříznivější. Ačkoli o trvalém bydlení by uvažovalo zmíněných 28 % dotazovaných, rozhodnut k tomuto kroku byl pouze jediný respondent, konkrétně se jedná o chataře osady Kladivo. Ze 76 tázaných osadníků na Pardubicku tvořili trvale bydlící pouhá 3 %. Tato zjištění vedou k závěru, že vzhledem k nízkému zájmu chatařů o bydlení nebude v nejbližších letech zaznamenán masovější transformační vývoj.

O poznání méně překvapující údaj představuje většinový podíl obyvatel Hradce Králové, respektive Pardubic na bydlišti dotazovaných (80,1 respektive 89,5 %). Z důvodu, že Královéhradecko ani Pardubicko nepatří mezi oblasti s větším než pouze regionálním významem, jedná se zejména o dědice objektů, méně již příbuzné vlastníků, kteří se odstěhovali mimo Hradec Králové či Pardubice. V případě Královéhradecka se jedná zejména o obyvatele Prahy (6 %), které následují obyvatelé ostatních obcí v královéhradeckém či sousedním rychnovském okrese (zejména v osadě Na ostrovech, která se nachází při hranicích okresu), ale objevuje se např. Liberec či Jičín. Na Pardubicku se o „nepardubany“ jednalo pouze v několika případech, ve kterých byla Praha zastoupena pouze jednou, a byly zastoupeny zejména ostatní obce okresu. K propojení těchto dvou rekreačních zázemí ve smyslu prolínání vlastnictví dochází jen v řádově malé relaci – uživatelé rekreačních objektů na Královéhradecku s bydlištěm v Pardubicích byla pouhá 3 % a na Pardubicku se jednalo pouze o jediný případ obyvatele Hradce Králové jako vlastníka objektu na Pardubicku.

Značně za očekáváním zůstal podíl chatařů, kteří bydlí v panelových domech na sídlištích, neboť v zájmových městech v nich žijí desítky tisíc obyvatel, přičemž na Královéhradecku nedosáhl tento počet ani poloviny, ačkoli z předchozího ukazatele je zřejmé, že se v téměř 100 % případech jedná o bydliště v městském prostředí.

Poměrně překvapivé se jeví také zjištění týkající se vzdělanostní struktury dotazovaných. Středního a vyššího vzdělání dosáhlo na Královéhradecku o téměř 29 % více osob než na Pardubicku. Ještě větší nepoměr by nastal, pokud bychom hodnotili pouze podíl osob vysokoškolsky vzdělaných spolu s těmi s vyšším odborným vzděláním. Zatímco královéhradecké zájmové oblasti tohoto vzdělání dosáhla 18 % respondentů, na Pardubicku pouze 6,6 %. Z těchto výsledků je poměrně obtížné vytvářet hlubší závěry, jelikož za spolehlivější výsledky lze považovat ty získané na Královéhradecku, kde není možné tento výsledek vysvětlit věkovou strukturou – poměrně velké množství vysokoškolsky vzdělaných respondentů bylo totiž i v důchodovém věku. Tento závěr by mohl být způsoben strukturou ekonomiky města Pardubice, která je více zaměřena na průmyslová odvětví, zatímco v Hradci Králové je patrné zaměření na sektor služeb (Stuchlíková 2009, viz kapitola 4). Na výsledku se také nemohla projevit role regionálních univerzit v těchto městech, jelikož ty se začaly rozvíjet až po roce 1989.

6.3.2 Srovnání výsledků dotazníkového šetření s dalšími oblastmi druhého bydlení Česka

Na tematiku DB byly zaměřeny výzkumy KSGRR PřF UK, realizované v rámci projektu Grantové agentury ČR v letech 2001 – 2003. Jejich výstupem byla publikace J. Vágnera, D. Fialové a kol. (2004). V neposlední řadě i studentské práce na této katedře v pozdějších letech (např. Urban 2007). Pro možnost komparace s dalšími oblastmi bylo území Královéhradecka a Pardubicka sjednoceno, což je opodstatněné díky blízkosti a provázanosti těchto regionů (viz kapitola 4).

Obtížnost srovnání hradecko-pardubického regionu spočívá v jeho specifičnosti z toho důvodu, že se v okolí těchto měst nenachází žádná rozsáhlá rekreační oblast, jako je v co do celkového počtu obyvatel zdrojových měst srovnatelná oblast Plzeňska – kde se nachází přehrada Hracholusky. Zde je rekreační zázemí navíc utvořeno v poměrně koncentrické zóně okolo města i v údolích Berounky a Střely, zatímco na Královéhradecku a Pardubicku je zázemí velice omezené, má pásový tvar (podél Orlice u Hradce Králové a Labe u Pardubic) pouze v jednom směru od obou měst a další významné lokality DB jsou až za hranicemi obou okresů (Wokoun a Vystoupil 1987). Právě tvarem rekreačního zázemí se liší od většiny velkých českých měst, jejichž okolí disponuje kvalitnějšími přírodními podmínkami. Svým rozsahem se už vůbec nemůže srovnávat s tradičními chatařskými oblastmi středních Čech při tocích Vltavy, Berounky, Sázavy či Kocáby, ale i se zázemím Brna či Olomouce. Převážným zastoupením chat v rekreačním bytovém fondu se oblast odlišuje i od situace na Liberecku, kde se vzhledem k blízkosti Jizerských hor rozšířilo hlavně chalupaření, v zájmovém regionu však nikoliv. Vybrány proto byly regiony v zázemí významných měst s převažujícím podílem chat. Chalupářské oblasti byly vypuštěny z toho důvodu, že se od chatařských ve významných parametrech, jako je zastavěná plocha, plocha pozemku i pravděpodobnost využívání k trvalému bydlení, poměrně značně odlišuje. Nevýhodou srovnání s těmito výzkumy je již vyšší časový odstup šesti až osmi let. Z důvodu pouze regionálního významu rekreačních lokalit byla zařazena i oblast Jihlavska, navíc realizovaná v roce 2007.

Tabulka č. 19: Vybrané výsledky dotazníkových šetření v různých lokalitách Česka

Region	Nevylučuje možnost trv. bydlení (%)	Prům.rok počátku rekr. využívání	Prům. zastav. plocha (m ²)	Prům. plocha parcely (m ²)	Objekt do 30 km od bydliště (%)	Prům. počet lůžek	Prům. počet osob	Vzdělání s maturitou a VŠ
Hradecko-Pardubicko	27,2	1956	47,5	572,6	90,1	5,1	5,1	58,8
Střední Čechy	53	1965	52	737	35	5	5	56
Olomoucko	65	1975	53	706	97	5	6	71
Plzeňsko	46	1977	55	720	45	5,6	5,3	61
Ústecko	77	1982	45	695	92	3	4	59
Brněnsko	48	1938	32	793	64	2	5	50
Jihlavsko	80	1963	51	400	93	5,9	6	42

Zdroj: Vágner, Fialová a kol. (2004), Urban (2007), vlastní šetření

Tabulka č. 19 dále potvrzuje specifičnost zájmového hradecko-pardubického území. Především zdejších chatařů uvažujících o trvalém bydlení v lokalitě je podstatně méně než v ostatních regionech. Ještě menší podíl tázaných je k této změně opravdu pevně rozhodnut, což by z pohledu tendencí transformačního rozvoje mohlo činit nejzaostalejší ze všech sledovaných oblastí. Ovšem toto tvrzení by bylo poněkud neobežetné, jelikož k přeměně na trvalé bydlení dochází (viz 6.1.1 a 6.2.1) a i při dotazníkovém šetření bylo toto potvrzeno. Je otázkou, jak by se zdejší chataři k této problematice stavěli v době realizace těchto srovnávacích šetření. Lidé jsou zde s osadou citově svázaní a rozvoj obytné funkce se zde nesetkává s porozuměním. V neposlední řadě je trvalé bydlení v některých osadách ohroženo přírodními živly v podobě téměř každoročních povodní.

Hradecko-pardubická oblast velmi vyniká stářím rekreační zástavby, která se zde rapidně rozvíjela již v meziválečném období, čímž předčila i středočeskou rekreační oblast. Ta však byla vymezena poměrně široce a nezahrnuje pouze lokality nejstarší tramské výstavby, ale i oblasti výstavby v šedesátých a sedmdesátých letech. V tomto období se rekreační zázemí zejména Pardubic posouvalo do vzdálenějších oblastí.

Z hlediska údajů definujících ODB a k nim přiléhající pozemky je podobnost největší zejména s Jihlavskem, Ústeckem a Olomouckem. Tyto oblasti také slouží jako rekreační zázemí pouze pro zdrojové město, jak vyplývá z údaje o vzdálenosti objektu od místa bydliště (viz tabulka č. 19). Od Ústecka se liší v dalších zjišťovaných údajích, průměrném počtu osob využívajících ODB a také průměrném počtu lůžek v objektu. To vyplývá z povahy ústeckých lokalit, v nichž se osady podobají spíše koncentrovaným zahrádkovým osadám, navíc zdejší objekty jsou výrazně mladší než ty v zájmovém regionu této práce (Vágner, Fialová a kol. 2004).

Z hlediska vzdělanostní úrovně jsou zjištěné charakteristiky Hradecko-pardubicka spíše průměrné, nikoliv však nepříznivé. Nelze tedy tvrdit, že by toto bylo způsobeno nivelizovaností majtkových poměrů před rokem 1989, a že stáří objektů v lokalitě odpovídá vyššímu věku jejich majitelů, pro které bylo v minulosti vzdělání méně dostupné (Vágner, Fialová a kol. 2004).

7 Závěr

DB představuje významný způsob trávení volného času, víkendů a dovolených už pro několikátou generaci Čechů a zůstává nedílnou součástí životního stylu mnoha rodin i dnes. Vlivem celospolečenských změn vzešlých zejména po druhé světové válce si vlastní rekreační objekt pořídilo přes 11 % českých domácností (Vágner, Fialová a kol. 2004). V obdobných výzkumech dosud opomíjená města Hradec Králové a Pardubice vystupují díky své populační velikosti jako velmi významný zdroj vlastníků OIR. V roce 2001 takový objekt vlastnilo přes 13 tisíc královéhradeckých a pardubických domácností, což představuje 3 % všech majitelů ODB Česka (Vágner, Fialová a kol. 2004).

Zaměřením předkládané práce na chatové lokality v zázemí Hradce Králové a Pardubic byly doplněny rozsáhlé výzkumy týkající se problematiky DB a jeho transformace, realizované na KSGRR na konci devadesátých let na krátce po roce 2000. Z důvodu časového posunu oproti zmíněným výzkumům je zřejmé, že vzájemné srovnání s výsledky této práce je nutné hodnotit právě s ohledem na časový rozestup. Po roce 2000 lze totiž velmi zřetelně pozorovat návrat k tradici chataření (V. Cílek v Zapletalová 2007), přičemž i v moderní literatuře je naznačován přechod od konzumního způsobu života směrem k druhé moderně, kdy lidé více zaměřují na své smysly (např. Romeiß-Stracke 2003 cit. Gelná 2009).

Z hlediska naplnění cíle práce, který jsem si vytyčila na počátku práce, tj. zjištění rozdílů v DB mezi zázemím Hradce Králové a Pardubic, lze provedený výzkum hodnotit kladně. Největší rozdíl představuje samotný počet ODB v nejvýznamnějších chatových lokalitách královéhradeckého a pardubického zázemí. Královéhradecká zájmová oblast zahrnuje rozsáhlé osady co do počtu chat, zatímco pardubická oblast se vyznačuje velkým množstvím roztroušených shluků chat a větších osad je jen poskrovnu. To se odráží i v počtu zvolených zájmových chatových lokalit. Na Královéhradecku jich bylo zařazeno osm, na Pardubicku pouze čtyři. Podobně se odlišuje i počet chat v zájmových osadách, kterých na Pardubicku bylo pouze 267, zatímco na Královéhradecku 652. Na Pardubicku se totiž výrazně projevila nízká atraktivita krajiny a její intenzivní zemědělské využívání v posunu rekreačního zázemí do lokalit vzdálenějších více než 15 kilometrů. Naopak na Královéhradecku působí jako významný lokalizační faktor řeka Orlice a Novohradecké lesy. Co však mají obě oblasti společné, je přítomnost významných chatových lokalit ve správním území krajských měst.

Hodnocení rozdílů mezi zájmovými oblastmi ve vývoji DB naráží na zásadní problém, a to nedostatek dochovaných informací o osadách na Pardubicku. Pouze v případě osady Kladivo je jistý rok jejího založení – 1934. Byla tedy založena o pět let později než nejstarší osady Královéhradecka, Parlament a Dubina. O dalších pardubických lokalitách mi je známo pouze to, že zde chaty stály již před druhou světovou válkou. Avšak tramping, se kterým jsou počátky DB spjaty, se do zájmových oblastí rozšířil zřejmě mnohem dříve, nicméně ve srovnání se zázemím Prahy nejméně o pět let později, přibližně od poloviny dvacátých let. Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že pro Pardubicko i Královéhradecko je společný pokles chatové výstavby již od sedmdesátých let, tedy v období, kdy v Česku nárůst počtu ODB vrcholil. To lze spojovat s rozšířením trendu chalupaření, které neminulo ani obyvatele Hradce Králové a Pardubic, nicméně jeho rozvoj byl lokalizován mimo zájmová území, významně pak za hranicemi zájmových okresů.

Součástí hlavního cíle práce bylo zjistit postup transformace DB na trvalé bydlení. Z hlediska časového postupu transformace by měl tento vývoj být více patrný na Královéhradecku jako nositeli „inovace“. Předpoklady pro takové srovnání by však byly reálně položeny pouze tehdy, pokud by se rekreační zázemí vyvinulo ve stejném rozsahu a o stejné charakteristice v prostoru obou zázemí obou měst. K tomu však během vývoje DB nedošlo z důvodu méně vhodných přírodních podmínek, které donutily obyvatele Pardubic si hledat místo pro rekreaci ve větší vzdálenosti od místa bydliště a to nejen až s rozvojem automobilismu, ale i v prvopočátcích trampingu. Naopak na Královéhradecku byl prokázán rozmach meziválečné chatové výstavby. Tudíž je pro možnost srovnání k dispozici příliš malý prostor, myšleno zejména počtem chat v pardubickém zájmovém regionu. Postižení počátků šíření trendu transformace nemohlo být dosaženo, jelikož informace o počtech trvale obydlených objektů byly získány z rozhovorů s představiteli osad či starosty obcí, kteří těmito informacemi nedisponovali. Sousedská difúze je dle I. Bičíka a kol. (2001) hůře postižitelná z důvodu nutnosti sběru přesných dat týkajících se jednotlivých transformovaných objektů (jako je např. rok kolaudace stavby), čehož prakticky nelze dosáhnout zejména z důvodu časové náročnosti takového výzkumu. Je však velmi pravděpodobné, že tento trend nastupuje až po roce 2000. V současné době lze konstatovat, že ne vždy je funkční transformace doprovázena změnou vzhledu přestavbami, jelikož trvale obydleny jsou i objekty dřevěné, takřka v původním stavu.

Transformace rekreační funkce na funkci obytnou je v současnosti mnohem více patrná na Královéhradecku, kde k tomuto vývoji existují poměrně příznivé předpoklady. Ty jsou však velmi diferencované podle skutečnosti, zda se osada či chata nachází v blízkosti obytné zástavby města Hradce Králové. Tento trend byl výrazně pozorován v zázemí Prahy (Tesař 2009, Zbíral 2008), kde chatové lokality získávají klasický ráz suburbia. Na Královéhradecku se s tímto setkáme např. v části osady Stříbrný potok.

V lokalitách na území města Hradce Králové panují obecně vhodnější podmínky z hlediska dopravní dostupnosti (zejména MHD), přístupnosti osady v průběhu celého roku právě díky blízkosti obytné zástavby, kde je i možnost připojení na síť technické infrastruktury. Faktor lokalizace v blízkosti intravilánu obce a současně i dopravní dostupnost představují nejvýznamnější předpoklady pro transformaci. Na druhou stranu zde do hry významně vstupuje omezující okolnost – lokalizace v záplavovém území řeky Orlice, ve kterém se nachází významné množství zdejších objektů. Tento fakt intenzivnější rozvoj transformace poměrně výrazně limituje. Ze souboru královéhradeckých osad významně vystupuje osada Stříbrný potok, kde jsou splněny všechny základní požadavky pro transformaci z hlediska zasít'ování, dopravní dostupnosti, osobního vlastnictví pozemků i lokalizace mimo záplavové území. V této osadě je trvale obývána zhruba 1/5 chat. V neposlední řadě jistě hraje roli i vlastnictví pozemků, či jejich pronájem. Na Pardubicku se jednotlivé lokality hodnotí mnohem složitěji. V blízkosti obytné zástavby se nachází pouze osada Slepé rameno a část lokality Halda, přičemž právě na Haldě je také nejvíce prokazatelně trvale bydlících. Jde však o osadu počtem objektů poměrně malou (58 chat) a nesouvislou bez připojení na síť technické infrastruktury. Jedná se o jedinou lokalitu, kterou transformace významně zasáhla a v níž je patrná i změna vzhledu objektů.

Z důvodu nízké vzdálenosti osad od Hradce Králové i Pardubic byl zaznamenán významný podíl trvalého bydlení v letních měsících (cca 45 % dotazovaných). Ve srovnání s výzkumem D. Fialové (2000), realizovaným v zázemí Prahy, je podíl objektů, u kterých došlo k transformaci na trvalé bydlení, poměrně nízká. D. Fialová totiž předpokládá, že v zázemí

Prahy bylo (či se uskuteční v nejbližší době) funkční využití ODB transformováno u 14 % objektů už před rokem 2000. Na Královéhradecku bylo dle výpovědí šerifů osad a vlastním šetřením zjištěno využívání k trvalému bydlení u cca 10 % objektů, na Pardubicku 3 %.

Velký rozdíl mezi zázemím Hradce Králové a Pardubic představuje aktivita osadního života. Zatímco na Královéhradecku je četnost zábavných či sportovních programů vysoká, na Pardubicku osadní život skomírá, či lépe řečeno neexistuje. To je částečně dáno tradicí trampingu na Královéhradecku, v němž byl společenský život pestrý.

K těmto závěrům jsem dospěla při plnění dílčích cílů. Pomocí literatury zabývající se vývojem urbanizace v Česku a literatury regionální byl hodnocen vývoj specifické dvojice měst, Hradce Králové a Pardubic, do jejich současné podoby a významu. Zároveň byl kladen důraz na postižení průběhu rozvoje DB a suburbanizace v kontextu obecného vývoje v Česku a v zájmových městech. Vývoj DB byl dále sledován na příkladu zájmových osad, přičemž na Pardubicku bylo bližší hodnocení a tím i srovnání se zázemím Královéhradecka omezeno jednak rozsahem vymezeného zázemí a počtem osad a jednak i nedostatkem dochovaných informací.

Další dílčí cíl, tj. zjištění současného stavu DB (jehož závěry jsou uvedeny výše) bylo provedeno nejdříve na základě analýzy dostupných dat za území zájmových okresů a obou krajských měst, jejichž výstupy jsou v práci prezentovány prostřednictvím tabulek a kartogramů. Posléze byla pozornost zaměřena již na konkrétní lokality v zájmových územích.

Důležitou součástí práce představuje poměrně rozsáhlé dotazníkové šetření, jehož uskutečnění bylo dalším dílčím cílem práce proto, aby mohly být výsledky toho výzkumu zařazeny mezi výzkumy uskutečněné na KGRR. Zúčastnilo se ho celkem 262 chatařů – 186 v královéhradeckých a 76 v pardubických osadách. Toto množství již umožňuje srovnání DB s již realizovanými výzkumy, které využívají tuto metodiku.

Průběh šetření byl poměrně bezproblémový. U několika dotazovaných jsem se setkala s odmítnutím, které pramenilo zejména z podezření, že by takové výzkumy mohly být zneužity. A to i přes fakt, že dotazník byl anonymní a netýkal se majetkových záležitostí. Celkem se však jednalo o zhruba desítku oslovených a většina vyšla mému úsilí vstříc. Několik respondentů odmítlo odpovědět na závěrečnou část dotazníku týkající se identifikace osoby a bytových poměrů. Z oslovených chatařů možnost trvalého bydlení v osadě připustilo pouze cca ¼, přičemž celkem 6 % tázaných v osadě již bydlelo trvale. Tento velmi nízký podíl kontrastuje s výzkumy KSGRR uskutečněnými okolo roku 2000. V zázemích dalších významných českých měst (např. Brněnsko, Plzeňsko, Olomoucko, Střední Čechy, Jihlavsko apod., viz 6.3.2), kde možnost přestěhování se do osady připouštělo 46 až 80 % chatařů. Je však obtížné z těchto výsledků vyvozovat jakékoliv závěry, jelikož není jasné, do jaké míry se projevil časový odstup mezi výzkumy a jak by situace na Královéhradecku a Pardubicku vypadala v době vzniku těchto studií.

Kladně lze hodnotit i průběh šetření a proces získání informací z obecních a městských úřadů. Ačkoli původně měl být výzkum realizován prostřednictvím dotazníku, zaslaném v elektronické podobě, z důvodu nereagování na mnou zaslané e-maily či odmítnutí na mnou zaslané e-maily, po předchozí telefonické domluvě a následné schůzce (či návštěvě bez ohlášení) dotyční starostové či zaměstnanci velmi ochotně odpovídali na mnou kladené otázky řízeného

rozhovoru. Jako nejlepší způsob získání informací se tedy jeví řízený rozhovor při osobní schůzce. Jednotliví zaměstnanci odborů MmHK, MmP či Krajského úřadu Královéhradeckého kraje byli přímo kontaktováni telefonicky a s poskytnutím informací a schůzkou souhlasili. Největším problémem se ukázalo získání soupisu rekreačních objektů. To mi bylo poskytnuto pouze v případě obce Běleč nad Orlicí a Úřadu městského obvodu Pardubice II. Na MmHK a MmP mi bylo sděleno, že by vyhledání těchto informací znamenalo několikadenní práci v archivu. V dalších městech je situace podobná. V ostatních obcích mi bylo řečeno, že si žádnou evidenci ODB nevedou.

Z důvodu relativně omezeného množství informací je potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz poměrně obtížné:

- 1) *K rozvoji chatových osad došlo dříve na Pardubicku než na Královéhradecku vzhledem k průmyslové výrobě ve městě a tedy větší skupině dělnické mládeže, jakožto potenciálních budovatelů chatových (trampských) osad.*

Tuto hypotézu lze spíše vyvrátit vzhledem k faktu, že na Pardubicku nebyly zjištěny tramské osady starší než na Královéhradecku, přičemž na Královéhradecku je jejich rozmach evidentní. Míru vázanosti na dělnickou třídu také nelze přesně určit, nicméně na Královéhradecku se pravděpodobně jednalo o střední, nikoli nižší třídu z důvodu významu města, o kterém svědčí honosná prvorepubliková výstavba.

- 2) *Transformace funkčního využití rekreačních objektů probíhá v porovnání se zázemím Prahy se zpožděním v případě zázemí Hradce Králové i Pardubic. Dochází k ní teprve v nedávné době a v porovnání s Prahou v menším rozsahu.*

Lze potvrdit, jelikož transformací prošlo pouze okolo 10 % objektů a až po roce 2000, zatímco v případě pražského zázemí byl tento jev pozorován již od poloviny devadesátých let a s rostoucími cenami pozemků v okolí Prahy i nadále roste.

- 3) *Vzhledem k vyšší hierarchické významnosti Hradce Králové, lze předpokládat, že šíření sledované inovace (tj. přeměny DB na trvalé bydlení), bude mít v zázemí Hradce Králové vyšší zastoupení než v zázemí Pardubic.*

Nelze potvrdit ani vyvrátit vzhledem k diametrálně odlišnému měřítku chatové výstavby v zájmových lokalitách. S jistotou není možné tvrdit, že předpokladem pro časový předstih a současný rozsah transformace je vyšší hierarchická významnost Hradce Králové, ale kvalitativní charakteristiky lokalit, např. faktor blízkosti obytné zástavby a dopravní dostupnosti.

- 4) *Vzhledem k vysokým cenám realit a poloze osad v bezprostředním zázemí Hradce Králové i Pardubic je významný podíl majitelů ochoten v rekreačních lokalitách bydlet trvale.*

Hypotézu lze spíše vyvrátit, jelikož více cca ¾ dotazovaných se k možnosti trvalého bydlení v chatové lokalitě stavělo negativně. To způsobuje nejen poloha v záplavovém území v případě Královéhradecka, ale i tradice chataření jako nedílné součásti životního stylu. Ani v osadě Stříbrný potok, tj. osadě s výrazně příznivými podmínkami pro transformaci, nebyla zaznamenána významnější ochota dotazovaných zde bydlet trvale.

Předkládaná práce byla zaměřena na nejdůležitější chatové lokality v blízkém zázemí Hradce Králové a Pardubic. Ty se nacházejí ve východním zázemí těchto měst při tocích řek Orlice a Labe. Zmapován tedy nebyl celý prostor královéhradeckého a pardubického okresu. Nabízejí se tedy další možnosti výzkumu nejen ve zbývajících částech okresu. Jistě zajímavé výsledky by přenesly studie zaměřené na další významné oblasti individuální rekreace obyvatel Královéhradecka, ať již v chatových lokalitách podél Orlice za hranicemi královéhradeckého okresu či chalupářských oblastech na Rychnovsku. V neposlední řadě nelze opomíjet rozmach zahrádkaření, který je zejména na území Hradce Králové velmi markantní a v jehož budoucím vývoji lze předpokládat tendence k transformaci na trvalé bydlení. V případě Pardubicka by bylo vhodné z důvodu omezeného rozsahu rekreačního zázemí další výzkumy směřovat do širšího zázemí města, zejména na Chrudimsko a Přeloučsko jakožto významných oblastí DB obyvatel Pardubic.

8 Seznam literatury a dalších zdrojů informací

Publikace a články

BARTOŠ, M. a kol. (2008): Amenity Migration in the Context of Landscape-Ecology Research. *Journal of Landscape Ecology* Vol. 1, Nr. 2, s. 5 – 21.

BARTOŠ, M., KUŠOVÁ, D., TĚŠITEL, J. (2009): Motivation and Life Style of the Czech Amenity Migrants (Case Study). *European Countryside*, MUAf Brno Nr. 3, s. 164 – 179.

BENEŠOVÁ, K. (2005): Cestovní ruch a rekreace v oblasti Lipenska. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 106 s.

BĚLOHLAVOVÁ, J. (2002): Rozvoj cestovního ruchu na Strakonicku se zaměřením na druhé bydlení. Magisterská práce, KSGRR PřF UK v Praze, 106 s.

BÍČÍK, I. a kol. (2001): Druhé bydlení v Česku. KSGRR PřF UK v Praze, 165 s.

DAVID, P. a kol. (1997): Hradec Králové. Soukup a David, Praha, 68 s.

DIOSZEGI, M. (2005): Nepovolenou chatu začali bourat. *MF Dnes*, Kraj Královéhradecký. 5. 10. 2005

DOHNAL, V. (1985): Rajonizace cestovního ruchu ČSR. Merkur, Praha, 167 s.

DOMALEWSKI, P. (2003): Druhé bydlení v zázemí města Plzně. Magisterská práce, KSGRR PřF UK v Praze, 97 s.

DRAHOŠOVÁ, A. (2002): Rozvoj cestovního ruchu v oblasti Jeseníků a Javornického výběžku. Magisterská práce, KSGRR PřF UK v Praze, 156 s.

FALTYSOVÁ, H., BÁRTA, F. a kol. (2002): Chráněná území ČR – Pardubicko. AOPK ČR, Praha, 314 s.

FALTYSOVÁ, H., MACKOVČIN, P., SEDLÁČEK, M. a kol. (2002): Chráněná území ČR – Královéhradecko. AOPK ČR, Praha, 409 s.

FIALOVÁ, D. (1992): Současný stav a perspektivy rekreačních lokalit v těsném zázemí Prahy. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 70 s.

FIALOVÁ, D. (2000): Transformace druhého bydlení (v zázemí Prahy). Dizertační práce, KSGRR PřF UK v Praze, 130 s.

FIALOVÁ, D. (2009): Hledisko času při výzkumu rekreačního prostoru. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, č. 53, s. 105 – 112.

FRANKE, A. (1980): Rukověť cestovního ruchu. Merkur, Praha, 424 s.

FRANTÁL, L. (2009): Rekreační využití vodních nádrží v Česku se zaměřením na Lipno, Máchovo jezero, Seč a Nové Mlýny. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 127 s.

- GALLEN, N. TEWDWR-JONES, M. (2000): Rural Second Homes in Europe: Examining Housing Supply and Planning Control. Aldershot, Ashgate, 166 s.
- GARDAVSKÝ, V. (1968): Rekreační zázemí Prahy. Kandidátská disertační práce, KERRG PřF UK v Praze, 91 s.
- GELNÁ, T. (2009): Trávení volného času v zábavních komplexech: dopady na cestovní ruch a regionální rozvoj (na příkladu Německa). Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 132 s.
- GLORIOSO, R. S. (1999): Amenity Migration in the Šumava Mountain Bioregion, Czech Republic: Implications for Ecological Integrity. In: „Godde, P. M., Price, M. F. a Zimmermann, F. M.: Tourism and Development in Mountain Regions. CABI Publishing, Oxon, s. 275 – 295.
- HÄGERSTRAND, T. (1968): Innovation, diffusion as a spacial proces. University of Chicago, Chicago, 334 s.
- HALL, C. M., MÜLLER, K. D. (2004): Tourism, mobility and second homes: between elite landscape and common ground. Channel view publications, Clevedon, 304 s.
- HALL, C. M., PAGE, S. J. (1999): The geography of tourism and recreation: environment, place and space. Routledge, London, 309 s.
- HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext. KSGRR PřF UK v Praze, 147 s.
- HAMPL, M. a kol. (1996): Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. PřF UK v Praze, 395 s.
- HAMPL, M. a kol. (2001): Regionální vývoj: Specifika české transformace a obecná teorie. KSGRR PřF UK v Praze, 328 s.
- HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHN, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Univerzita Karlova v Praze, 255 s.
- Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, I. díl (2006). ČSÚ, Praha, 760 s.
- Hlavní směry dojížděky do objektů individuální rekreace (1992). Zprávy a rozbor, ČSÚ, 35 s.
- HNILIČKA, P. (2005): Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě rodinných domů. Era, Brno, 131 s.
- HORSKÁ, P., MAUR, E., MUSIL, J. (2002): Zrod velkoměsta: Urbanizace českých zemí a Evropa. Paseka, Praha, 351 s.
- HOŠKOVÁ, D. (2008): Možnosti rozvoje cestovního ruchu v turistické oblasti Hradecko. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 105 s.
- HURIKÁN, B. (1990): Dějiny trampingu. Novinář, Praha, 252 s.
- JAKEŠ-KAYMAN, K. (1992): Woodcraft, skauting a 80 let českého trampingu 1912-1992. Nepublikováno.

- JEŽEK, J. (1992): Vývoj druhého bydlení v ČSFR v letech 1971 – 1991. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 69 s.
- KADLECOVÁ, V. (2009): Geografické aspekty problematiky apartmánových rekreačních domů a bytů v Česku. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 92 s.
- KALAUZOVÁ, L. (2007): Využití rekultivovaných ploch pro účely cestovního ruchu a rekreace na území Severočeské hnědouhelné pánve. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 113 s.
- KINCLOVÁ, P. (2009): Proměny druhého bydlení v Chráněné krajinné oblasti Český kras. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 96 s.
- KOPŠO, E. (1992): Geografia cestovného ruchu. SPN, Bratislava, 327 s.
- KOWALCZYK, A. (1994): Geograficzno-społeczne problemy zjawiska "drugich domów". Uniwersytet Warszawski, Varšava, 178 s.
- Kronika osady Kladivo, nepublikováno.
- Kronika osady Ostrov, nepublikováno.
- KUBEŠ, J. (2009): Chataření a zahrádkaření v nejbližším a blízkém rekreačním zázemí Českých Budějovic. In: Kubeš, J. a kol.: Urbánní geografie Českých Budějovic a Českobudějovické aglomerace II. Ústav vědy a výzkumu Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici, s. 120 – 141.
- KUCHAŘOVÁ, Z. (1984): Rekreační zázemí hl. města Prahy. Diplomová práce, KERG PřF UK v Praze, 70 s.
- KUPERA, A. (2008): Současný stav a perspektivy zahrádkářských osad v aglomeracích Česka. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 79 s.
- KYSELKA, I. (2007): Architektura krajiny a rekreace – architektura a urbanismus krajiny a zeleně. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 184 s.
- LIBROVÁ, H. (1994): Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti. Veronica, Brno, 217 s.
- LIBROVÁ, H. (2003): Vlažní a váhaví: kapitoly o ekologickém luxusu. Doplněk, Brno, 313 s.
- LIBROVÁ, H. (2008): The Environmentally Friendly Lifestyle. In: Sociologický časopis/Czech Sociological Review, Vol. 44, No. 6, s. 1111 – 1128.
- MACL, O. (1999): Zahrádkářské hnutí: kořeny – tradice – vývoj, almanach k otevření muzea zahrádkářů v Hradci Králové. ČZS, Hradec Králové, 64 s.
- MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. Veda, Bratislava, 248 s.
- MIRVALD, S. a kol. (1996): Geografie cestovního ruchu. Pedagogická fakulta, Plzeň, 124 s.
- MOIDL, Z., MOIDLOVÁ, O., SMLSAL, J. (2008): Kronika východočeského trampingu: Chrudimsko 1912 – 2008. Rosa, Liberec, 135 s.

- MUSIL, J., RYŠAVÝ, Z., VELÍŠKOVÁ, L. (1984): Dlouhodobý vývoj aglomerací v ČR. Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha, 148 s.
- NĚMCOVÁ, D. (1987): Sociálněgeografická diferenciacie Hradecko-pardubické aglomerace. Diplomová práce, KERG PřF UK v Praze, 103 s.
- NIKLOVÁ, P. (2009): Suburbanizační procesy v Hradecko-Pardubické aglomeraci. Bakalářská práce, KSGRR PřF UK v Praze, 43 s.
- NOŽIČKOVÁ, V. (2007): Výjezdový cestovní ruch a rekreace obyvatel Nizozemska se zaměřením na Česko. Bakalářská práce, KSGRR PřF UK v Praze, 100 s.
- NOŽIČKOVÁ, V. (2010): Jakými směry se ubírá geografie cestovního ruchu? Případová studie: stav na katedře sociální geografie a regionální ho rozvoje Přírodovědecké fakulty UK. Informace ČGS, 29, č. 1, s. 11 – 22.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2003): Suburbanizace Prahy. Sociologický časopis, vol. 9, č. 2, s. 235 – 253.
- OUŘEDNÍČEK, M. a kol. (2008): Suburbanizace.cz. KSGRR PřF UK v Praze, 96 s.
- OUŘEDNÍČEK, M., ČEJKOVÁ, E. (2009): Rezidenční suburbanizace v zázemí Českých Budějovic. In: Kubeš, J. a kol.: Urbánní geografie Českých Budějovic a Českobudějovické aglomerace II. Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, s. 47 – 72.
- OUŘEDNÍČEK, M., POSOVÁ, D. (2006): Suburbánní bydlení v Pražském městském regionu: etapy vývoje a prostorové rozmístění. In: Ouředníček, M. a kol.: Sociální geografie Pražského městského regionu. KSGRR PřF UK v Praze, s. 96 – 114.
- OUŘEDNÍČEK, M., PULDOVÁ, P. (2009): Změna sociálního prostředí Prahy. Sborník ze semináře AUÚP. Příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj 4/2009, s. 75 – 80.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. MMR ČR, Praha, 448 s.
- PETRMICHOVÁ, L. (2009): Transformace druhého bydlení na příkladu Plzně a jejím zázemí. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 85 s.
- PIXOVÁ, E. (2007): Druhé bydlení na Písecku. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 102 s.
- PTÁČEK, P. (1996): Suburbanizační proces v zázemí Prahy. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 104 s.
- RYBÁŘ, P. a kol. (1986): Náchodsko, Hradecko. Olympia, Praha, 293 s.
- RYŠAVÝ, Z. (1989): Dlouhodobé tendence vývoje osídlení v Československu (se zvláštním zřetelem k vývoji v ČR). Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha, 37 s.
- Soupis objektů individuální rekreace k 30. září 1971 I. a II. díl, (1973). ČSÚ, Praha.

Statistický lexikon obcí České republiky 1992 (1994). ČSÚ, Praha, 895 s.

Statistický lexikon obcí České republiky 2005 (2005). ČSÚ, Praha, 1398 s.

STUHLÍKOVÁ, M. (2009): Hradecko-pardubická aglomerace – socioekonomické podmínky. In: Suburbanizace – sborník ze semináře AUÚP, příloha časopisu Urbanismus a územní plánování č. 4/2009, s. 58 – 63.

SÝKORA, L. (2001): Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampl, M. a kol.: Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. UK, Praha, s. 127 – 166.

SÝKORA, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. Sociologický časopis, vol. 9, č. 2, s. 217 – 233.

ŠAFRÁNKOVÁ, T. (2008): Druhé bydlení na Svitavsku. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 95 s.

ŠEBEK, F., ZIKMUNDA, V. (1985): Pardubicko. Kruh, Hradec Králové, 332 s.

ŠTĚPÁNEK, V., KOPAČKA, L. ŠÍP, J. (2001): Geografie cestovního ruchu. Karolinum, Praha, 228 s.

ŠULCOVÁ, K. (2004): Cestovní ruch a druhé bydlení na Jablonecku. Magisterská práce, KSGRR PřF UK v Praze, 115 s.

ŠULCOVÁ, P. (2010): Transformace druhého bydlení v CHKO Kokořínsko. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 105 s.

TESAŘ, J. (2009): Transformace druhého bydlení v zázemí Prahy. Bakalářská práce, KSGRR PřF UK v Praze, 45 s.

URBAN, L. (2007): Transformace druhého bydlení na Jihlavsku. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 111 s.

VÁGNER, J. (1994): Současný stav a perspektivy rekreace na Berounsku: se zaměřením na individuální krátkodobou rekreaci a region Hostomicko. Diplomová práce, KSGRR PřF UK v Praze, 95 s.

VÁGNER, J. (1999): Geografické aspekty druhého bydlení v Česku. Disertační práce, KSGRR PřF UK v Praze, 201 s.

VÁGNER, J., FIALOVÁ, D. a kol. (2004): Regionální diferenciaci druhého bydlení v Česku. KSGRR PřF UK v Praze, 286 s.

VÁGNER, J., FIALOVÁ, D. (2009): Trendy druhého bydlení v severovýchodních evropských zemích ve srovnání s Českem. In: Lipský, Z., Popková, K., Poštoňka, V., Šmída, J. (eds.): Sborník příspěvků. Výroční mezinárodní konference ČGS. Liberec 25. – 29. 8. 2008. s. 63 – 70.

VÁGNER, J. PERLÍN, R. (2010): Turistické regiony České republiky. Informace ČGS, 29, č. 1, s. 38 – 41.

VYSTOUPIL, J. a kol. (2006): Atlas cestovního ruchu ČR. MMR ČR, Praha, 157 s.

VYSTOUPIL, J. a kol. (2007): Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR. Masarykova univerzita v Brně, 98 s.

WOKOUN, R., VYSTOUPIL, J. (1987): Geografie cestovního ruchu a rekreace I. SPN, Praha, 248 s.

ZAPLETALOVÁ, V. (2007): Chatařství: architektura lidských snů a možností. Era, Brno, 414 s.

ZBÍRAL, J. (2008): Transformace druhého bydlení v povodí Kocáby. Bakalářská práce, KSGRR PřF UK v Praze, 49 s.

Internetové zdroje

30 let hradeckých Kováků ZVÚ (1967) [online]. Dostupné z: <<http://kovaci.denicek.eu/historie-osady/publikace-k-30-vyroci-osady.html>> [cit. 15. 6. 2010]

AMapy.cz, mapový portál [online]. Dostupné z: <<http://amapy.centrum.cz/>>

České dráhy [online]. Dostupné z: <<http://www.cd.cz/>> [cit. 5. 3. 2010]

Český zahrádkářský svaz [online]. Dostupné z: <<http://www.zahradkari.cz/>> [cit. 17. 4. 2010]

Dopravní podnik města Hradce Králové [online]. Dostupné z: <<http://www.dpmhk.cz/>> [cit. 26. 4. 2010]

Dopravní podnik města Pardubic [online]. Dostupné z: <<http://www.dpmp.cz/>> [cit. 2. 5. 2010]

Hradec Králové – oficiální stránky statutárního města [online]. Dostupné z: <<http://www.hradeckralove.org/>>

IDOS – jízdní řády [online]. Dostupné z: <<http://jizdnirady.idnes.cz/vlakyautobusy/spojeni/>> [cit. 5. 5. 2010]

Integrovaný plán rozvoje města Pardubic „Přitažlivé město“ [online]. Dostupné z: <<http://www.pardubice.eu/mesto/iprm/pritazlive-mesto/dokumenty/dokument-IPRM.pdf>> [cit. 15. 4. 2010]

Letiště Hradec Králové. Letecké služby Hradec Králové [online]. Dostupné z: <<http://www.lshk.cz/cs/>> [cit. 12. 4. 2010]

Letiště Pardubice [online]. Dostupné z: <http://www.airport-pardubice.cz/> [cit. 12. 4. 2010]

Mapa čísel popisných. Hradec Králové – oficiální internetové stránky statutárního města [online]. Dostupné z: <<http://mapserver.mmhk.cz/>>

Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky. CzechTourism [online]. Dostupné z: <<http://www.czechtourism.cz/profil-navstevniku-v-turistickyx-regionech-cr/>> [cit. 3. 5. 2010]

Nahlížení do katastru nemovitostí [online]. Dostupné z: <<http://nahliznidokn.cuzk.cz/>>

Návštěvnost turistických cílů v ČR 2008. CzechTourism [online]. Dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/files/TZ/cs/14_08_09_navstevnost_turistickyx_cilu_2008.pdf> [cit. 1. 5. 2010]

Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních v krajích. ČSÚ [online]. Dostupné z: <http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cru_cr> [cit. 1. 5. 2010]

Oficiální internetové stránky statutárního města Pardubice [online]. Dostupné z: <<http://mmp.cz/index.html>>

Počet obyvatel České republiky k 1. 1. 2010 [online]. ČSÚ. Dostupné z: <[http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/06003C3DD7/\\$File/13011003.pdf](http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/06003C3DD7/$File/13011003.pdf)> [cit. 30. 6. 2010]

Portál veřejné správy ČR [online]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/place> [cit. 5. 7. 2010]

Raft.cz [online]. Dostupné z: <<http://raft.cz/>> [cit. 3. 4. 2010]

Ředitelství silnic a dálnic [online]. Dostupné z: <<http://www.rsd.cz/>> [cit. 18. 4. 2010]

Společenský sál v AFI Paláci otevřen. Pardubický deník.cz [online]. Dostupné z: <http://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/spolecensky-sal-v-afi-palaci-otevren20100407.html> [cit. 13. 5. 2010]

Strategický plán města Pardubice [online]. Dostupné z: <<http://www.pardubice.eu/mesto/strategicky-plan.html>> [cit. 13. 4. 2010]

Strategický plán rozvoje města Hradce Králové do roku 2020 [online]. Dostupné z: <<http://www.hradeckralove.org/urad/strategicky-plan>> [cit. 13. 4. 2010]

Turistický portál ČR CzeCOT [online]. Kongresy. Dostupné z: <http://czecot.cz/?id_tema=22> [cit. 27.4. 2010]

Vyhláška č. 4/1996 města Hradec Králové o zřízení přírodního parku Orlice [online]. Dostupné z: <<http://www.hradeckralove.org/urad/vyhlaska-c-4-1996-mesta-hradec-kralove>> [cit. 16. 5. 2010]

Vývoj bytové výstavby v Pardubickém kraji v letech 1998 až 2007. ČSÚ Pardubický kraj [online]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/xh/edicniplan.nsf/publ/13-5230-08-v_letech_1998_az_2007> [cit. 24. 6. 2010]

Územní plány měst a obcí

Územní plán města Hradec Králové [online]. Dostupný z:

<<http://www.hradeckralove.org/urad/uzemni-plan>>

Územní plán města Pardubice [online]. Dostupný z:

<http://www.pardubice.eu/urad/radnice/uzemni-planovani/uzemne-planovaci-dok/seznam_upd/pardubice.html>

Územní plán města Sezemice [online]. Dostupný z:

<<http://www.sezemice.cz/html/sezemice/index.html>>

Územní plán města Třebechovice pod Orebem [online]. Dostupný z:

<http://www.trebechovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=16945&id=163148&p1=41239>

Územní plán obce Běleč nad Orlicí [online]. Dostupný z:

<<http://www.belec.trebehovicko.cz/uzemni-plan-obce/ds-5125/p1=6936>>

Územní plán obce Kunětice [online]. Dostupný z:

<http://www.pardubice.eu/urad/radnice/uzemni-planovani/uzemne-planovaci-dok/seznam_upd/Kunetice.html>

Územní plán obce Němčice [online]. Dostupný z:

<<http://www.obecnemcice.cz/index.php?nid=1073&lid=CZ&oid=1737933>>

Územní plán obce Staré Hradiště [online]. Dostupný z:

<http://www.uzemniplany.cz/stare_hradiste/hv/index.html>

Interní materiály úřadů

Generel zahrádkových osad Hradec Králové – poskytl odbor hlavního architekta MmHK

Studie komplexního využití nivy Orlice v Královéhradeckém kraji – závěrečná zpráva. Jacobs Consultancy, poskytl odbor životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Královéhradeckého kraje

Databáze ČÚZK

Databáze ČÚZK 2005 – poskytla KSGRR PřF UK v Praze

Databáze ČÚZK 2010 – poskytla KSGRR PřF UK v Praze

Rozhovory

ČEPČÁŘ, M.

starosta obce Staré Hradiště

FAIRAISL, J.

šerif osady U mlejna

GRULICH, I.	Odbor hlavního architekta MmP
HURDA, J.	šerif osady Kladivo
JANDÍK, M.	vedoucí Odboru stavebního MmHK
JANUŠKOVÁ, J.	starostka obce Ráby
KŘEMENÁKOVÁ, L.	vedoucí odboru Stavebního úřadu a územního plánování Městského úřadu Sezemice
LOKAJOVÁ, J.	starostka obce Kunětice
MACL, O.	předseda Územního sdružení ČZS Hradec Králové
POKORNÝ, J.	šerif OVS
RAMBOUSKOVÁ, M.	vedoucí Oddělení územního plánování, odbor Hlavního architekta MmHK
SÁDOVSKÝ, I.	předseda Územního sdružení ČZS Pardubice
SPRINGER, F.	šerif osady Parlament
SPRINGER, V.	šerif osady Dubina
SVOBODA, P.	člen osadního výboru Osady kováků Šerif osady Na ostrovech
ŠTĚPÁNEK, J.	starosta obce Němčice
TLUKA, L.	Odbor životního prostředí MmHK
TROJANOVÁ	členka osadního výboru osady Stříbrný potok
TROJANOVÁ, J.	staroosadnice, osada Stříbrný potok
VESELKA, V.	starosta obce Běleč nad Orlicí
VOPRŠAL, J.	vedoucí Odboru stavebního úřadu MmP
Zaměstnankyně Stavebního odboru Městského úřadu Třebechovice pod Orebem	

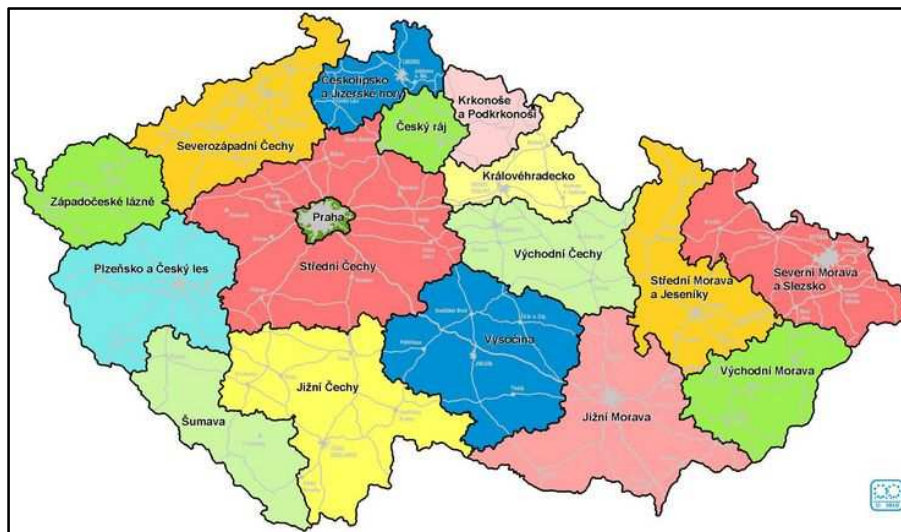
Přílohy

Příloha č. 1: Turistické regiony ČR v původním vymezení



Zdroj: CzechTourism [online], staženo 15. 5. 2007

Příloha č. 2: Turistické regiony ČR v současném vymezení



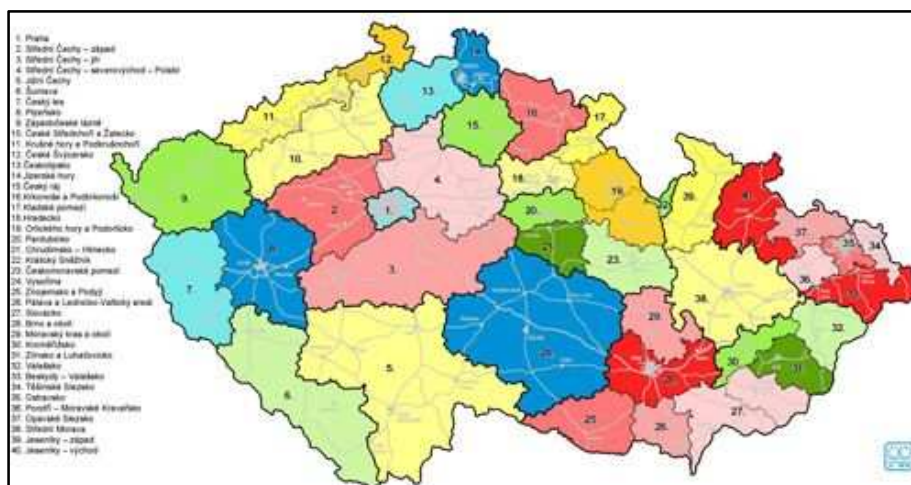
Zdroj: CzechTourism [online]

Příloha č. 3: Turistické oblasti ČR v původním vymezení



Zdroj: CzechTourism [online], staženo 15. 5. 2007

Příloha č. 4: Turistické oblasti ČR v současném vymezení



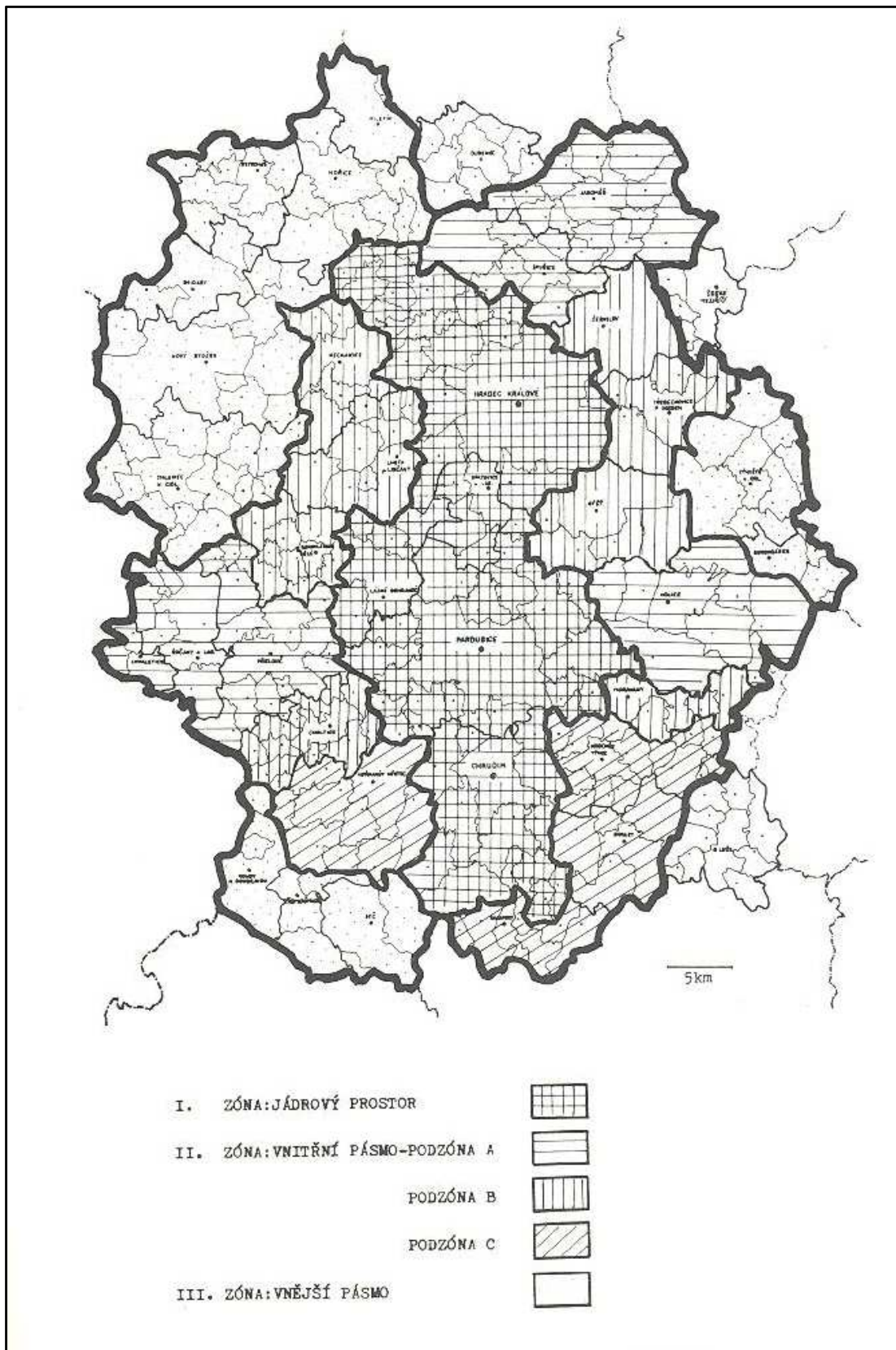
Zdroj: CzechTourism [online]

Příloha č. 5: Příměstská rekreační zázemí – využito při výběru zájmových lokalit v zázemí Hradce Králové a Pardubic



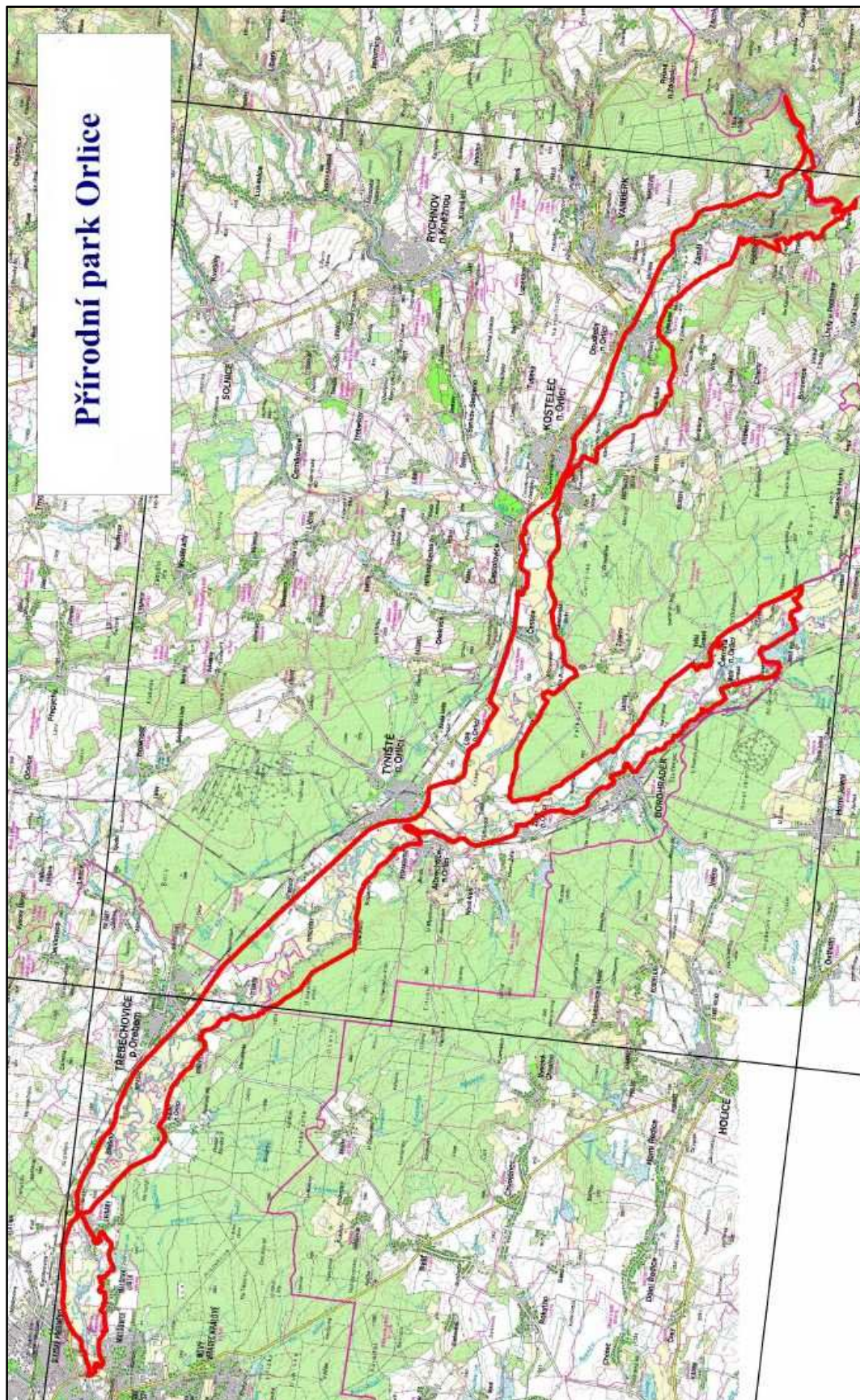
Zdroj: Wokoun a Vystoupil 1987, vlastní úprava

Příloha č. 6: Vymezení hradecko-pardubické SRA



Zdroj: Němcová 1987

Příloha č. 7: Vymezení přírodního parku Orlice



Zdroj: Studie komplexního využití nivy Orlice v Královéhradeckém kraji – závěrečná zpráva

Příloha č. 8: Dotazník pro anketní průzkum

Dotazník pro majitele rekreačních objektů

ÚDAJE O OBJEKTU – do rámečku vepište číslo odpovědi

Lokalita:

Obec

Katastrální území.....

Sídelní lokalita.....

Číslo parcelní.....

Číslo popisné

1. Vlastník objektu:

dotazovaný 1

manžel(ka) 2

děti 3

rodiče..... 4

obec 5

soukr. majitel..... 6

ostatní

--

--

2. Vlastník pozemku:

dotazovaný či rodina 1

obec 2

soukr. majitel..... 3

ostatní.....

--

3. Způsob získání objektu:

koupí..... 1

dědictvím..... 2

pronajmutím 3

jiným způsobem 4

--

4. Od kterého roku je objekt využíván

--

5. Objekt je budova:

zděná 1

zděná a obložená dřevem 2

dřevěná 3

z prefabrikátu (typizovaná)..... 4

jednopodlažní 5

vícepodlažní 6

podsklepená..... 7

s půdou 8

oplocená 9

--

6. Půdorysná plocha objektu v m²

--

7. Plocha pozemku v m²

--

8. Počet obytných místností

--

9. Počet stálých lůžek

--

10. Kolik rodin objekt využívá:
- kolik je to osob:
- z toho dětí do 15 let:
11. Po jakou dobu v roce je objekt využíván:
- a) méně jak jeden víkend měsíčně 1
- zhruba jeden víkend měsíčně 2
- zhruba dva víkendy měsíčně 3
- více jak dva víkendy měsíčně 4
- v sezóně trvale 5
- trvalé bydlení 6
- b) po celou letní sezónu (květen až září) 1
- 6 až 9 měsíců 2
- více než 9 měsíců 3
- c) v době dovolené 1
- v době školních prázdnin 2
12. Jak hodláte objekt využívat v budoucnu:
- k trvalému bydlení 1
- k rekreaci 2
- k pronajímání 3
- k jiným účelům 4
- nevím 5
13. Nutné podmínky k trvalému bydlení:
- stavební úpravy stávajícího objektu 1
- pracovní příležitost 2
- dosažitelnost veřejnou dopravou 3
- lepší zásobování a služby 4
- dobrá dopravní infrastruktura 5
- veřejný vodovod a kanalizace 6
- jiné 7
- nejsem ochoten zde trvale bydlet 8
14. Za jakých podmínek byste byl ochoten objekt pronajmout k rekreačnímu využívání:
- za žádných podmínek 1
- dočasnou výměnou za jiný rekr. objekt 2
- za úplatu 3
15. Objekt máte vzdálen od svého bydliště:
- do 10 km 1
- 10 až 20 km 2
- 20 až 30 km 3
- 30 až 50 km 4
- více než 50 km 5
16. Jaký způsob dopravy sem převážně využíváte:
- auto 1
- autobus 2
- kolo 3
- motocykl 4
17. Čas potřebný na dopravu:
- do 15 minut 1
- 15 až 30 minut 2
- 30 až 45 minut 3
- 45 až 60 minut 4
- více než 60 minut 5

18. Trávíte v lokalitě volný čas uvedenou aktivitou? (1-ano, 2-příležitostně, 3-ne)

- | | |
|---|--------------------------|
| chataření (činnosti spojenou s údržbou, úpravy) | <input type="checkbox"/> |
| zahrádkaření | <input type="checkbox"/> |
| turistika | <input type="checkbox"/> |
| sport a hry | <input type="checkbox"/> |
| cyklistika | <input type="checkbox"/> |
| pobyt u vody a koupání | <input type="checkbox"/> |
| rybolov | <input type="checkbox"/> |
| pobyt a pohyb v lese | <input type="checkbox"/> |
| odpočinek | <input type="checkbox"/> |
| domácí práce | <input type="checkbox"/> |
| setkání s rodinou a přáteli | <input type="checkbox"/> |

19. Kolik roků již toto místo navštěvujete:

20. Účastníte se akcí pořádaných v chatové osadě:

- | | |
|-----------------|---|
| ano, vždy | 1 |
| občas | 2 |
| málokdy | 3 |
| nikdy | 4 |

21. Jak se znáte s Vašimi sousedy:

- | | |
|---------------------|---|
| vůbec | 1 |
| jen od vidění | 2 |
| poměrně dobře | 3 |
| dobře | 4 |

22. Jak se Vám líbí okolí objektu:

- | | |
|----------------------------|---|
| velmi se mi líbí | 1 |
| jsem s ním spokojen | 2 |
| částečně spokojen | 3 |
| připadá mi špatné | 4 |
| velmi špatné | 5 |
| na okolí mi nezáleží | 6 |

23. Jaké zařízení v okolí nejvíce postrádáte:

- | | |
|--------------------------|----|
| žádné | 1 |
| obchod | 2 |
| restaurace | 3 |
| kulturní zařízení | 4 |
| zdravotní zařízení | 5 |
| parkoviště | 6 |
| koupaliště | 7 |
| sportovní hřiště | 8 |
| dětské hřiště | 9 |
| jiné | 10 |

24. Vyskytují se v oblasti problémy, které se Vás přímo dotýkají, a považujete je za závažné?

.....

.....

.....

25. Vyskytlo se po r. 1989 období, kdy jste upřednostňovali jiné způsoby trávení volného času?

Ano, a to

Ne, protože

ÚDAJE O BYDLIŠTI

26. Kde bydlíte:

město
část města:

27. V jakém bytě (domě) bydlíte:

státní byt 1
byť v domě soukromého majitele 2
byť v osobním vlastnictví 3
podnikový byt 4
družstevní byť 5
vlastní rodinný dům 6
ubytovna, hotel 7
jiné 8

28. Kolik má byť obytných místností:

Kolik osob v bytě trvale žije.....

29. Jak hodnotíte Vaše bytové poměry:

výborné 1
vyhovující 2
špatné 3
nevyhovující 4

30. Jak se Vám líbí okolí trvalého bydliště:

velmi se mi líbí 1
spokojen 2
částečně spokojen 3
připadá mi špatné 4
velmi špatné 5
na okolí mi nezáleží 6

31. Prostředí Vašeho bydliště můžete charakterizovat jako:

typické městské sídliště 1
rušná městská ulice 2
tišší postranní městská ulice 3
vilová čtvrť nebo u parku, velké zahrady a pod 4
blízko skladů, továren, dolů, nádraží 5
typická venkovská zástavba 6
mimo městskou či venkovskou zástavbu (samota) 7

32. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání:

základní 1
výuční list 2
střední bez maturity 3
střední s maturitou 4
vyšší odborné 5
vysokoškolské 6

33. Jste:

studující 1
zaměstnanec 2
soukromý podnikatel 3
nezaměstnaný 4
důchodce 5

34. Pohlaví:

muž 1
žena 2

35. Váš věk:

15 až 20 let 1
21 až 30 let 2
31 až 40 let 3
41 až 50 let 4
51 až 60 let 5
61 až 70 let 6
71 až 80 let 7
více než 80 let..... 8

36. Váš stav:

svobodný(á) 1
ženatý / vdaná..... 2
rozvedený(á)..... 3
ovdovělý(á)..... 4

Příloha č. 9: Původní dotazník pro představitele obcí, který následně posloužil jako podklad pro řízený rozhovor

Dobrý den,

obracím se na Vás s následující prosbou. Jsem studentka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje, kde zpracovávám diplomovou práci na téma chataření na Královéhradecku a Pardubicku a jeho transformace na trvalé bydlení. Jelikož se na území Vaší obce nacházejí zájmové chatové lokality, ráda bych touto cestou získala potřebné informace z hlediska správy tohoto území prostřednictvím vyplnění tohoto krátkého dotazníku (viz níže). Pokud by Vám tato forma nevyhovovala, ráda se s Vámi domluvím na osobní schůzce

Děkuji za spolupráci,

s pozdravem,

Bc. Tereza Jedličková

Otázky:

1. Kolik rekreačních objektů se nachází na území Vaší obce?
2. Kolik rekreačních objektů a trvale obydlených domů bylo postaveno ve Vaší obci od roku 1991?
3. Kolik rekreačních objektů bylo převedeno na objekty pro trvalé bydlení od r. 1991 (popř. komerční využití, apod.)? O jaké lokality se jedná?
4. V kolika rekreačních objektech mají lidé trvalé bydlení?
5. Je nebo není ve Vaší obci stavební uzávěra na výstavbu rekreačních objektů popř. objektů trvalého bydlení? Pokud ano, tak prosím uveďte důvod.
6. Jsou pro výstavbu nových, popř. úpravu stávajících rekreačních objektů navrženy nějaké regulativy?
7. Je o výstavbu rekreačních objektů zájem ze strany veřejnosti?
8. Probíhá ve vaší obci suburbanizace (výstavba nových objektů a příchod obyvatel z města)?
9. Co přinesla suburbanizace vaší obci?
10. Jaká je forma výstavby nových domů? Individuální nebo zde působí developer?
11. Jaký je váš názor na „druhé bydlení“ v obci?
12. Spolupracuje obec s rekreanty, pokud ano, jak?
13. Setkáváte se ve spojitosti s rekreanty s nějakými problémy, dochází k nějakým konfliktům?
14. Jaké změny plánuje obec do budoucna?

Příloha č. 10: Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č.	Znění otázky	Králové- hradecko	Pardubicko	Králové- hradecko - Pardubicko
1	Vlastník objektu (%):			
	dotazovaný	72,1	71	71,6
	manžel(ka)	7	3,9	6,1
	děti	12,3	19,7	14,5
	rodiče	7	2,6	5,7
	obec	0	0	0
	soukromý majitel	1,1	0	1
	ostatní	0,5	2,6	1,1
2	Vlastník pozemku (%):			
	dotazovaný nebo rodinný příslušník	53,8	59,2	55
	obec	19,4	1,3	14,9
	soukromý majitel	14,5	27,6	17,9
	ostatní	12,4	11,8	12,2
3	Způsob získání objektu (%):			
	koupí	35,1	48,7	39,1
	dědictvím	45,4	31,6	41,4
	pronajmutím	0,5	0	0,4
	jiným způsobem	18,9	19,7	19,2
4	Průměrný počátek rekr. užívání (rok)	1956	1959	1956
5	Objekt je budova (%):			
	zděná	24,7	56,6	34
	zděná a obložená dřevem	1,6	7,9	3,4
	dřevěná	71,5	35,5	62,6
	z prefabrikátu (typizovaná)		nesledováno	
	jednopodlažní	56,5	60,6	57,3
	vícepodlažní	43,5	39,4	42,7
	podsklepená	38,3	46	40,4
	s půdou	58,6	60,5	59,2
	oplocená	44,3	53	48,7
6	Prům. půdorysná plocha objektu (m²)	48,3	45,9	47,5
7	Prům. plocha pozemku v (m²)	548,1	618,3	572,6
8	Prům. počet obyvatelných místností	3,0	3,0	3,0
9	Prům. počet stálých lůžek	4,9	5,7	5,1

10	Kolik rodin objekt využívá (prům.)	1,7	2,1	1,8
	kolik je to osob (prům.)	5	5,4	5,1
	z toho dětí do 15 let (prům.)	1,1	1,2	1,1
11	Po jakou dobu v roce je objekt využíván (%):			
	méně než 1 víkend/měsíc	0,5	5,3	1,9
	zhruba 1 víkend/měsíc	2,7	1,3	2,3
	zhruba 2 víkendy/měsíc	7	7,9	7,3
	více než 2 víkendy/měsíc	35,5	32,9	35,2
	v sezóně trvale	45,2	50	46,6
	trvalé bydlení	9,1	3,6	5,6
	po celou letní sezónu	32,8	35,6	33,5
	6 až 9 měsíců	41,4	48	42,5
	více než 9 měsíců	26,9	16,4	24
	v době dovolené	20,4	26	22,4
v době školních prázdnin	5,4	4,1	5,2	
12	Využití v budoucnu *)			
	k trvalému bydlení	25,5	28,2	26,2
	k rekreaci	74,5	71,8	73,7
	k pronajímání	0	0	0
	k jiným účelům	0	1,4	0,1
	nevím	0	0	0
13	Nutné podmínky k trv. bydlení *)			
	stavební úpravy	13,5	15,3	13,8
	pracovní příležitost	0,6	0	0,4
	dosažitelnost veř. dopravou	0	0	0
	lepší zásobování a služby	0	0	0
	dobrá dopravní infrastruktura	0	2,7	0,8
	veřejný vodovod a kanalizace	2,9	9,9	3,2
	jiné	7,6	2,7	7,5
nejsem ochoten zde trvale bydlet	75,4	69,4	74,7	
14	Podmínky pro pronajímání objektu:			
	za žádných podmínek	97,4	89	95,2
	dočasnou výměnou za jiný	0,5	5,5	2,4
	za úplatu	2,1	5,5	2,4

*) mimo již trvale bydlících

15	Vzdálenost od bydliště *) (%):			
	méně než 10 km	64,3	71,2	66,5
	10 až 20 km	19,6	16,5	18,8
	20 až 30 km	3,6	8,2	4,8
	30 až 50 km	3	1,4	2,5
	více než 50 km	9,5	2,7	7,4
16	Způsob dopravy *) (%):			
	auto	79,4	61,6	73,5
	autobus	11,2	13,7	12
	kolo	9,4	24,7	14,5
	motocykl	0	0	0
17	Čas potřebný na dopravu *) (%):			
	méně než 15 min.	46,1	49,3	47,3
	15 až 30 min.	35,7	42,5	37,7
	30 až 45 min.	7,3	4,1	6,2
	45 až 60 min.	0,6	1,4	0,9
	více než 60 min.	10,3	2,7	7,9
19	Kolik roků toto místo navštěvujete (prům.):	37,9	34,4	37,2
20	Účast na osadních akcích (%):			
	ano, vždy	40,1	31,6	37,5
	občas	30,7	14,5	25,7
	málokdy	10,6	9,2	10,3
	nikdy	18,6	43,4	26,5
21	Jak se znáte se sousedy (%):			
	vůbec	0,6	5,3	1,5
	jen od vidění	2,2	5,3	3,1
	poměrně dobře	32,4	30,3	30,8
	dobře	64,8	59,1	64,6
22	Jak se Vám líbí okolí objektu (%):			
	velmi se mi líbí	47,6	60,6	51,3
	jsem s ním spokojen	45,4	34,2	41,9
	částečně spojen	5,4	3,9	5,3
	připadá mi špatné	1,6	1,3	1,5
	velmi špatné	0	0	0
	na okolí mi nezáleží	0	0	0

*) mimo již trvale bydlících, nehodnocena otázka č. 18 mající pouze informativní charakter

23	Jaké zařízení v okolí postrádáte (%):			
	žádné	91,9	75,1	86,9
	obchod	5	6,6	5,4
	restaurace	0	2,6	0,8
	kulturní zařízení	0	0	0
	zdrav. Zařízení	0,5	0	0,4
	parkoviště	1,1	0	0,7
	koupaliště	0,5	1,3	0,7
	sportovní hřiště	0,5	11,8	3,9
	dětské hřiště	0,5	2,6	1,2
	jiné	0	0	0
24	Výskyt problémů připouští (%)	68,5	86,8	73,1
25	Výskyt období po r. 1989 s nižším využitím připouští **) (%)	11,4	0	7,6
27	Prostředí bydliště *) (%) :			
	státní byt	4,2	8,5	5,5
	byt v domě soukr. majitele	13,8	14,1	13,9
	byt v os. vlastnictví	53,3	59,2	55
	podnikový byt	0	0	0
	družstevní byt	13,8	15,5	14,3
	vlastní rodinný dům	14,4	2,8	10,9
ubytovna, hotel	0,6	0	0,4	
28	Počet obytných místností (prům.) *)	2,9	2,4	2,7
	počet osob v bytě (prům.) *)	2,4	2,2	2,3
29	Hodnocení bytových poměrů *) (%) :			
	výborné	34,7	29,6	33,2
	vyhovující	56,3	62	58
	špatné	7,8	5,6	7,1
	nevyhovující	1,2	2,8	1,7
30	Hodnocení okolí bydliště *) (%) :			
	velmi se mi líbí	32,9	26,8	31,1
	spokojen	46,7	54,9	49,1
	částečně spokojen	6	8,5	6,7
	připadá mi špatné	10,2	8,5	9,7
	velmi špatné	1,2	1,4	1,3
	na okolí mi nezáleží	3	0	2,1

**) mimo již trvale bydlicích, **) zařazení ti, kteří lokalitu navštěvovali už před r. 1989, nehodnocena otázka č. 26 týkající se místa bydliště (hodnocena v textu)*

31	Prostředí bydliště *)(%):			
	typické městské sídliště	49	55,3	51,7
	rušná městská ulice	21,5	24,6	21,9
	tišší postranní městská ulice	16,1	11,7	14,3
	vilová čtvrť n. u parku, zahrad apod.	7,1	5,6	6,7
	blízko skladů, továren, nádraží,	1,6	1,4	1,6
	typická venkovská zástavba	4,7	1,4	3,8
	mimo zástavbu	0	0	0
32	Nejvyšší ukončené vzdělání (%):			
	základní	6	7,9	6,2
	výuční list	20,1	38,2	25,3
	střední bez maturity	7,1	16	9,7
	střední s maturitou	46,7	31,3	42,4
	vyšší odborné	2,2	0	1,6
	vysokoškolské	17,9	6,6	14,8
33	Jste (%):			
	studující	0,5	1,4	0,8
	zaměstnanec	34,6	32,9	34,1
	soukromý podnikatel	10,8	2,7	8,6
	nezaměstnaný	2,2	1,4	1,9
	důchodce	51,9	61,6	54,6
34	Pohlaví (%):			
	muž	58,1	32,9	39,4
	žena	41,9	67,1	60,6
35	Věk (%):			
	15 až 20 let	0	0	0
	21 až 30 let	7,5	1,3	3,1
	31 až 40 let	9,1	4,1	7,7
	41 až 50 let	14	7,1	12
	51 až 60 let	23,1	36,8	27
	61 až 70 let	28,5	28,8	28,6
	71 až 80 let	17,7	15,1	17
více než 80 let	3,8	6,8	4,6	
36	Stav (%):			
	svobodný	6,5	1,3	5,1
	žonatý/vdaná	66,7	71,4	67,9
	rozvedený	13,4	10,9	12,7
	ovdovělý	13,4	16,4	14,3

Příloha č. 11: Příklad trvale obývaného objektu chaty, osada U mlejna



Foto: T. Jedličková

Příloha č. 12: Nově stavěný rodinný dům v chatové lokalitě při osadě Kováku



Tento objekt byl vystavěn na dosud volném pozemku. Na rozdíl od několik desítek metrů vzdálené osady Kováku jsou v této lokalitě pozemky v osobním vlastnictví.

Foto: T. Jedličková

Příloha č. 13: Nově vystavěný objekt v osadě Stříbrný potok



Příklad architektury, která nezapadá do okolní chatové zástavby této části lokality a mění její vzhled. Lze předpokládat, že po dokončení bude sloužit k trvalému bydlení.

Foto: T. Jedličková

Příloha č. 14: Trvale obydlené objekty v lokalitě Halda



V této části osady stojí tři objekty využívané k trvalému bydlení v bezprostřední blízkosti kanálu Hadla

Foto: T. Jedličková

Příloha č. 15: Chata v osadě Dubina



Tento objekt je příkladem vlivu prvorepublikové moderní architektury, která se na Královéhradecku vyznačuje barevností a prosklenými verandami.

Foto: T. Jedličková

Příloha č. 16: Chata v osadě Kladivo



Vlivy prvorepublikové architektury lze pozorovat i na Pardubicku. Tento objekt se vyznačuje typickými prvky tohoto stylu.

Foto: T. Jedličková

Příloha č. 17: Vybrané chaty Královéhradecka rozličných stavebních stylů



osada Parlament



osada Na ostrovech



osada Kováků



osada Stříbrný potok

Foto: T. Jedličková

Příloha č. 18: Vybrané chaty Pardubicka rozličných stavebních stylů



osada Kladivo



osada V koutech



Slepé rameno



Halda

Foto: T. Jedličková

Příloha č. 19: Příklad pestrého bohatého osadního života na Královéhradecku – tzv. regata



Množství sportovních turnajů SOÚO doplňují zábavné akce, jako např. regata – tradiční závody mezi osadami v jždě na lodích, které se konají v osadě Dubina.

Foto: T. Jedličková

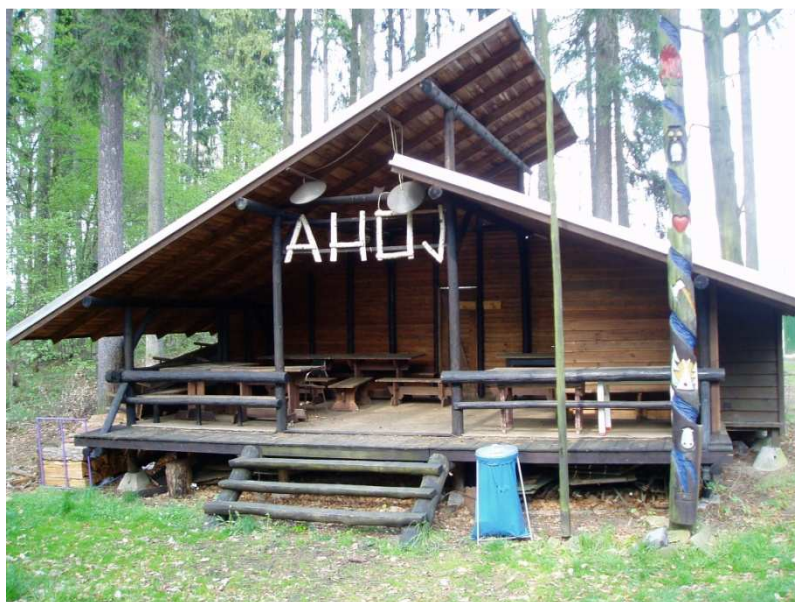
Příloha č. 20: Část programu regaty



Nedílnou součástí regaty je jízda na voru osadníků z OVS, kteří takto proplouvají až do osady Dubina, kde se odehrává hlavní program. Tato jízda má každý rok jinou tematiku.

Foto: J. Pokorný

Příloha č. 21: Osadní altán v OVS



Tento objekt je hojně využíván jako podium při hudebních vystoupeních při konání táboráků. Koncertovali zde mimojiné bratři Nedvědové či Věra Martinová.

Foto: T. Jedličková